

Miskolci Keresztény Szemle

A KÉSZ ökumenikus kulturális folyóirata

9. (III/I.) szám

2007

Alakszai László, Alakszainé dr. Oláh Annamária,
Balázs Géza, Bánffy György,
Dr. Bod Péter Ákos, Dr. Bohács Béla,
Csomós József, Fejes Rudolf Anzelm,
Görömbei András, Gyöngyösi Gábor,
Jeney Edit, Jókai Anna,
†Kartal Ernő, Kocsis L. Mihály,
Kusnyír László, †Nagy Gáspár,
Pozsgay Imre, Dr. Rivasz-Tóth Gyula,
Sasvári István, Dr. Seregély István,
Szunyogh László

A szerkesztőbizottság:
*Demjén Péter, Kozslikné Szabó Mariann, Mezei István,
Papp András, Rivasz-Tóth Gyula, Sasvári István,
Táraczközi Gerzson, Zsugyel János, Várbelyi Krisztina*

Felelős szerkesztő: *Gróf Lajos*

Szerkesztőség (levélcím):
3535 Miskolc, Puskás Tivadar u. 1.
Telefon: (46) 337-598
E-mail: lajos.grof@freemail.hu

Kiadja a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége
miskolci csoportja,
az Eszmék és Értékek Alapítvány támogatásával
Felelős kiadó: *dr. Rivasz-Tóth Gyula*

NAGY GÁSPÁR

Októberi stációk

– keserű töredékek

Torma Lajos emlékének

1.

Meglőtt, lebénult hősként, áldozatként
félszázadig vártad a nagy napot,
de Isten talán megkegyelmezett,
néhány héttel korábban elszóltott.
Tavaly május legvégén,
Gergely temetésén
még toltam kerekes-széked
Kiskunmajsán,
akkor mondtad
a kápolna-sír csöndjében,
fiú, figyelj csak rám,
– szavaid most is hallom –
meghalt a parancsnok,
halott a Corvin köz,
halott a forradalom!

2.

Ne nézz a múltba,
nézz csak a jövőbe,
s a múltat látod
jelen időbe'
amint föltámad
félszázad után is,
és talál méltó helyet,
látod, az utódok
lenyomják torkodon
a Köztársaság teret!

3.

Akik ötven éven át
szóval és tettel,
sőt bűnös mulasztással is
éltették az ellenforradalmat,
most kaméleon-kockás
emelvényeken,
hitvány műtárgyak tövében
ne szónokoljanak,
ne tudják ők jobban,
hogy miről is szólt
az a szent tizenkét nap,
s miért haltak meg,
akik meghaltak...!

4.

Mivel sokallták a vért
a humanista hóhérok,
mondják, ezért akasztottak,
a megrendítő élményről
beszámoltak a halálraítéltek,
és mélyen hallgattak
a holtak!
Édes hazám...
félszázad kevés volt,
hogy a fájdalmat kihordjad?!

5.
Fehér csigolyacsont-parcella,
zöldellő gyásztér,
elvetve mind, mind a szabadság
véráztatta hős magvaival,
hármas bokrokban,
egymáshoz drótozva,
csont a csonthoz
örökre exhumálatlanul...
valahol e tenyérnyi anyaföldből
kilombosodó kopjafa-erdőben
kerestétek a maradék
magyar szabadságot!

6.
Soha nem tudjuk megköszönni
annak a bátor franciának,
aki igazi lázadóként – L'Homme révolté –
a szabadság lázában élők mellé állt,
s a leveretésben és a gyászban
öt Nobel-díjnál is fénylőbb
mondatokat küldött nekünk.

7.
Éppen krisztusi korba lépett
a forradalmunkat leverő
és megtipró diktatúra
amikor szétmállott, megszűnt,
de miféle furcsa szabadságot,
micsoda megváltást szült?!

8.
Talán még kell újabb ötven év...,
akkorra már mindenki lelép
ezen és azon az oldalon...
s nem marad már más egyéb,
csak vegytisztán a forradalom!

GÖRÖMBEI ANDRÁS
Nagy Gáspár

A hetvenes és nyolcvanas években, amikor költők és esztéták egyaránt sok fölösleges szót vesztegettek annak bizonygatására, hogy a költészet közösségi küldetése véget ért, Nagy Gáspár konok és szelíd következetességgel vallotta, hogy „egy élére állított vers” a mi időnkben is sokat tehet. Félelem nélkül nevezte meg azt a kort, melyben élnie adatott. Így hívta ki maga ellen a „nyűszítve támadó gyávaság” bosszúálló, nagy haragját, mely szilenciummal, állásvesztéssel sújtotta a pontos szavú költőt.

Lenyűgöző erkölcsi nyugalommal és biztonsággal fogalmazta meg küldetését, mely szerint a költőnek emlékeznie és látnia „esküdt kötelesség”, s nem lehet kisebb ambíciója, minthogy éppen azt nevezze néven, amit a bölcs megfontolás, a gyávaság, az önmagát túlélte hatalom elhallgatni parancsol.

Emlékezni, látni, megnevezni és sohasem félni – eme szemléleti alapelvek szerint épül Nagy Gáspár költészetének morális és poétikai rendje. Verseinek gazdag metaforikus világába az általa „helybenzáskbanfutós”-nak nevezett kor égette bele az ítélkező játék, a keserű groteszk és irónia szilánkjait. Tényeket és látszatokat, valóságot és hamis ideológiát eltökélten szembesítő költészete könnyen felismerhető, csak reá jellemző költői látásmódot és nyelvet teremtett a szinte szakrálisan morális költői személyiség és a rafináltan, leplezetten amorális kor ütközésének pontos megnevezése révén.

Fájdalom, hogy a rendszerváltás katartikus öröme csak pillanatnyi lehetett Nagy Gáspár költészetében. Rögtön tapasztalnia kellett, hogy a nemzet erkölcsileg nem készült föl a szabadságra. Ez a nemzeti erkölcsi elégtelenség motiválja költészetének legkeserűbb hangjait. A „mosolyelágazás” és a „békebeli kannibálok”, a „magyar abszurd” idején is rendületlenül teljesíti önként vállalt kötelességét.

A hazugság, cinizmus, árulás, nemzeti felelőtlenség, történelmi tudatzavar, erkölcsi nihilizmus ellen küzdve adott és ad ma is példát arra, hogy modernség és közösségi felelősség, hagyományok gazdag sokféleségéhez való kötődés és újítás, erkölcs és esztétikum nem kizárják, hanem hitelesítik egymást a művészetben. Nemcsak néhány történelmi jelentőségűvé vált „rendszerváltó” versével járt ösztönzőn, eszméletlően előtte a magyarországi és kelet-közép-európai változásoknak, hanem a legújabb időknek is félelem nélküli megítélője. Egész személyisége, művészete tisztaságot sugároz és követel.

A költő 2007. január 3-án hunyt el és január 16-án temették el szülőföldjén

(Átvéve a Magyar Katolikus Rádió honlapjáról)

Mi az igazság?

MIT VÁRHATUNK, MIT VÁRHAT AZ ORSZÁG 2007-BEN?

A címről annyit, azt, hogy Mi az igazság?, nem én adtam, én csak abból készültem, hogy mit várhat az ország 2007-ben, hogy a gazdasági helyzetről beszéljek, és amikor megláttam a meghívót, elbátortalanodtam, mert nagyon nehéz a szóról: igazság, és az ellentettjéről, a tévedésről, a félvezetésről, a hazugságról beszélni. Nem tudom, hogy ezekről szólhatok-e, és zavarba is jöttem egy kicsit, ugyanakkor rátérek arra, ami az igazság kapcsán a magamfajta gazdasági embernek eszébe jut, hogy mi a tényhelyzet a magyar gazdaságban.

Így rögtön előhívom azt az ügyet, ami talán az önök figyelmét is felkeltette tavasszal. A Fidesz felkérésére készült egy fehér könyv, és az volt e felkérésnek a mozzatja, hogy az ország helyzetéről, állapotáról három személy, akik nem teljesen pártatlanok – egy ilyen kis országban nincsenek pártatlanok –, készítsen felmérést, mondjon véleményt. Arról készülök beszélni, hogy milyenek találtuk az ország helyzetét, állapotát 2006-ban, és az a korrekció, ami a magyar gazdaságpolitikában megindult, amit Gyurcsány-csomagnak nevezhetünk, és a 2007-es évi költségvetés mennyiben érinti az életünket.

Miután vegyes a hallgatóság összetétele, látok itt szakembereket és különböző korosztályhoz tartozó érdeklődőket, nagyon nehéz úgy beszélni, hogy mindenkit kielégítsen a válaszom. A fehér könyv, ami nem került a könyvtárakba, nem adták ki – egyébként 60–80 oldalas könyvecske – egyik megállapítása az volt, hogy nincs *egy* ország Magyarországon, nincs olyan jelző, amivel jól le lehetne írni a gazdaság állapotát: jó, nem jó, baj van, nincs baj, ugyanis már az is kérdés, melyik gazdaságra gondol az ember.

A 2007-es terveket illetően egész más volt a vállalatvezetők véleménye abból a körből, amit a top 500-asnak szokás nevezni, tehát a tőkeerejét tekintve legnagyobbak nevezhető 500 magyarországi vállalat vezetőjének. Nem véletlenül mondtam, hogy magyarországi, és nem magyar vállalatok, ugyanis épp a legnagyobbak külföldi tulajdonban vannak, vagy olyanok, amelyekben sok külföldi tulajdon van, említhetem a MOL-t, vagy az OTP-t, tehát nehéz beazonosítani, hogy magyar, vagy nem magyar. Ebben a körben van egy bizonyos optimizmus, hogy a legrosszabbakon talán túl van az ország. 2007 nehéz év lesz, de a világ halad előre, az európai konjunktúra nem rossz, a német gazdaság növekszik, és ha ez így van, akkor a magyar ipar is növekszik.

A másik kör, a kis- és közepes vállalatok világa egészen más. Ezek alapvetően a magyar fogyasztókból élnek, és ha a magyar fogyasztó nem tud annyit fogyasztani, amennyit az elmúlt két-három évben fogyasztott, akkor ennek a körnek nem lesz piaca. Aki például az építőiparban dolgozik, maga is látja, hogy két évvel ezelőtt rengeteg megrendelés volt, most nincs. Két éve viszonylag jól fizettek a partnerek, most nem fizetnek jól.

Van egy harmadik kör is, a kis egzisztenciák, a kényszervállalkozók, a kis cégek, vagy egyéni vállalkozók, akik többségükben nagyon nehezen élnek és most újabb terheket rónak rájuk. Az ő hangulatuk egészen más, van egy félelem bennük a lecsúszástól. De még mindig nem a teljes magyar gazdaságról beszéltünk, van egy negyedik réteg is. Róluk már nincs statisztika, közgazdász nem is látja őket, legfeljebb a szociológus. Nincs is rájuk jó szó, angolul úgy mondják: under class, alsó osztályt, vagy inkább osztály alattit jelent, azok a százazrek – hiszen itt százazres rétegről van szó –, akik nincsenek benne a társadalom életében. Nem tudni, miből élnek, mit csinálnak, hogy tartják fenn magukat.

Ez négy különböző választ jelent arra, hogy vagyunk? Az egyik azt mondja, köszönöm szépen, megvagyunk, a másik azt, hogy nehezen, a harmadik, hogy küszködünk, a negyedik pedig nem is válaszol, mert nem is tudjuk őt megkérdezni, mert nem vesz részt az ország életében. Nem csupán a roma kisebbségre gondolok itt, vannak leszakadt százazrek, leszakadó régiók, korosztályok.

AZ ORSZÁG SEM EGYSÉGES

Rátérek arra, amit a Fehér könyvben leírtunk. Számomra nagyon érdekes volt, amit a társaimtól olvastam, a demográfus, a szociológus adataiból jól látható, hogy nem csupán a gazdaság, hanem az ország sem egységes. Szokás arról beszélni, hogy az ország politikailag kettészakadt. Ez sem így van egészen, persze van egy nagy hasadás, de ami igazán megnehezíti, hogy érdemleges dolgokat mondjunk az ország állapotáról az, hogy nincs egységes ország sem. Nagyok a területi aránytalanságok, az egy főre jutó nemzeti össztermék Budapesten az európai átlagot eléri. Amikor arról beszélünk, hogy utol kell érn Európát, de ez lehetetlen feladat, mondhatjuk, tessék felülni a vonatra és Pest, Sopron már utolérte. De hát a pesti életminőség az európai jellegű?

A mutatószámok szerint hatalmas különbségek vannak Sopron és Békés, vagy a főváros és csak negyven kilométerre délre, keletre fekvő kisebb községek között. Nagy különbségek vannak az országon belül a rétegek között. Az is érdekes, hogy azok a sztereotípiák, hogy vannak a nyugdíjasok, akik szegények, és az aktívak, akiknek jól megy, egyáltalán nem igazak. A nyugdíjas fogalom is hatalmas különbségeket rejt magában, és ezt számok bizonyították: vannak gazdag és jó körülmények között élő nyugdíjasok, és aktív dolgozók, akiknek van állásuk, de nincs vagyonuk.

Akinek nincs lakása, még statisztikailag viszonylag jó jövedelem mellett is, két-három gyerekkel a nyomor szintjén tántorog. Ezért nem olyan könnyű a válasz, hogy kit kell támogatni. A nyugdíjasokat kell-e megvédeni? Ez bevált a politikában, de nem válik be a társadalom elemzésében és egy tisztességes új politika számára nem elégséges ennyit mondani, mert akkor félrevezetjük magunkat.

A képzettséget tekintve is hatalmas különbségek vannak az országban. Olyan egyetemen tanítok, ahol csak két nyelvvizsgával lehet diplomát kapni. Hozzá kell tennem, a tanárok többsége sem tesz eleget ennek a feltételnek. Vannak az országban olyanok, akik nem tudják kislabizálni az írott szót, és a nemzetközi PISA-felmérés szerint, ami

az olvasás-, számolás-, megértés-vizsgálatból áll, Magyarország nem áll jól. Nem igaz az, hogy Magyarország a tehetséges, jól képzett emberek országa. Igaz, hogy vannak ilyenek, jól képzett, nyelveket beszélő, számítógéphez értő, autóvezetésre alkalmas fiatal emberek, akiket bármikor be lehet vetni, egy multinacionális cég bármikor elrepítheti őket Szingapúrba, és amikor hazajönnek, vezethetnek gyárakat, de vannak százezrek, akik nagyon gyengén vannak felkészítve. Az ország a 25 európai tagország között az utolsó helyen áll idegennyelv-tudás szempontjából. Nem igaz az a kultúrfőlény, hogy szellemi tőke tekintetében jól állunk, csak éppen pénzünk nincs. Ez vagy soha nem volt igaz, vagy ha volt is, már nem az.

A politikai széttagoltságról nem beszélek, erről hallunk a legtöbbit, és ezt mindenki látja, érzi, a családokon belül is vannak hasadások. Nem beszélnek egymással az emberek, elkerülnek bizonyos témákat. Ismét oda jutottunk, hogy az emberek elhallgatnak, amikor egy politikus szóba kerül.

Az ország állapotához tartozik bizonyos ismerethiány. A kedves területem, amit tanítok és művelek is, az Európai Unió. Magam is kampányoltam az unió mellett, amikor korábban jártam itt, Miskolcon, sokat beszéltem arról, milyen fontos nekünk, nemzeti érdek, hogy Magyarország végre bekerüljön, hiszen századokon éltünk „köztes” területen. Egyik oldalon az oroszok, másikon a németek, egyszer végre oda kell tartozni. Ha van egy klub, oda be kell lépni és befolyást szerezni, ez a nemzeti érdek. Ennek ellenére azt látjuk, ha ma az unió szóba jön, és ez már a politikai hovatartozástól független, egyformán hallok két sztereotípiát. Az első egy fanyalgó, csalódott, ez az én oldalamon, az ismeretségi, baráti körömben tapasztalható, és egy másik, nagyon leegyszerűsítő, materialista és szintén téves vélemény, hogy az unió majd pénzt ad, és az megoldja a problémáinkat. Az első képviseli A, itt nem mondok neveket, a másikat képviseli B, itt mondhatok, például a miniszterelnököt, aki azt mondja, hogy 17 ezer milliárd, 8 ezer milliárd, tehát hatalmas számokat mond, és még a közgazdászok sem tudják követni ezeket az összegeket. Az üzenet az, hogy majd jön a pénz, és az megoldja a problémáinkat. Jobb lesz a vasút, az infrastruktúra, a gazdasági élet.

Szerintem mind a két vélemény téves. Az unió nem erről szól, nem így működik. Amikor még kampányoltunk a belépésünk előtt, hiszen volt egy felkészülési időszak – véleményem szerint az államilag finanszírozott ismeretterjesztés leggyatrább példája volt –, amikor talán emlékeznek, arról szólt a vita, hogy lehet-e bobajkát enni az unióban, lehet-e nyitni Bécsben cukrászdát. Erről szólt a felkészítés, de arról nem, hogy az az ország, amelyik belép az unióba, köteles feladni nemzeti valutáját. Ha belép Lengyelország, nem lesz zloty, ha belép Magyarország, nem lesz HUF, ha belépnek a szlovákok, nem lesz korona. Ebből az is következik, hogy ezért minden országnak fel kell készülnie azokra a játékszabályokra, amelyeknek a teljesítésével megszűnik a nemzeti valuta. Feltetelezem, ha ezt is elmondták volna, talán fél százalékkal kevesebben szavaztak volna igennel. Olyanok, akiknek a szívéhez nőtt a nemzeti valuta. Az én szívemhez is hozzá-nőtt, volt egy idő, amikor minden papírpénzen ott volt az aláírásom. Ennek ellenére azt gondolom, értelmes ez a dolog, ha a németek, franciák, osztrákok feladták a nemzeti valutát, nyomós érvek vannak mögötte, másodsor, ha ezek a játékszabályok, ezekhez

kell igazodni, harmadszor, nem is olyan nagy baj, hogy ha az ingatag, könnyen megátadható nemzeti valuták helyett egy ilyen komoly pénz lesz. Lám-lám, a szlovének, akik nyitott gazdaságban, a turizmusból élnek, már be is vezették az eurót, január 2-án úgy nyitnak ki a boltok, hogy a szlovén nemzeti valutát úgy hívják, hogy euró.

BOTRÁNYOS ÁLLAMHÁZTARTÁSI HIÁNY

Ez nagyon jelentős dolog a közgazdasági életben, de az itt ülők életében is, hiszen hogy mi a pénz, milyen pénznemben számolunk, az mindenkinek fontos. Nem emlékszem, hogy ez az ügy megkapta volna a kellő figyelmet. Az sem hangzott el, hogy egy ország, ha belép az Európai Unióba, köteles bizonyos pénzügyi szabályokat betartani. Például nem lehet akkora a deficitje, mint amennyit akar. Ez a nemzeti szuverenitás korlátozása, mert elvileg dönthetne úgy a francia államgyűlés, a lengyel szejm, vagy az angol parlament, hogy nagy deficitet csinál – nem döntöttek így –, jog szerint nem dönthetnek így, ha belépnek az Európai Unióba.

Magyarországon ezt a törvényi passzust nem olvasták fel, az a gyanúm, hogy sokan nem is olvasták el, és 2006 nyarára derült ki, hogy a magyar államháztartás hiánya botrányszerűen nagy, és Magyarország bizonyos jogi eljárás alá van vonva. Hozzáteszem, beléptünk 2004. május 1-jén, rögtön, heteken belül elindult egy eljárás ellenünk, a túlzott deficit miatt.

Saját hallgatóimat is kérdeztem, emlékeznek-e, hogy ezt a hírt bemondta volna a tévé? Nem. Egy mínuszos hír volt a gazdasági lapokban; persze, persze, egy formalitásról van szó, mondták, nagyobb az egész felhajtás, a németeknek is nagyobb... Ez nem jó válasz, mert a németeknek is nagyobb, 3,7, amíg nálunk 9–10 százalék. A németek pedig már bent vannak a klubban, és aki most jelentkezik, annak a körmét ki kell pucolnia, a cipőjét ki kell tisztítani. Aki bent van, és trehány, más ügy... Ráadásul a németek nettó befizetők a klubba. A portugálok, görögök, lengyelek, magyarok abból élnek, ha szabad így mondani, amit a németek befizetnek. Úgyhogy nagyon sok érv van, ami miatt ez nem jó válasz, hogy bezzeg a németek, és miután ez az információ nem hangzott el, nem vált köztudomásúvá, az sem látszott később világosan, hogy amikor Magyarországon 2002-ben kormányváltás következett be, és elég nagy volt a deficit abban az évben, utána minden évben nagyon nagy lett a hiány, ami beleütközik az európai játékszabályokba.

Ettől függetlenül is azt kell mondani, hogy aki hiányt csinál, az valamit nem jól csi-

Bod Péter Ákos

nál. Persze vannak okok, értelmes indokok: ha valaki nagyon jó beruházást lát maga előtt, hitelt vesz fel – de ezt valakinek finanszíroznia is kell –, és ezt befekteti az ország fejlődésébe, rendben van. De Magyarországon nem ez történt, hanem 2003-ban, és a következő években, még 2006-ban, sőt 07-ben és 08-ban is a magyar állam nem jön ki a bevételeiből, az a hiány, aminek a mértékéről az előbb beszéltem, a nemzeti össztermék 10 százaléka ráugor ebben az évben. Miután a költségvetés nagyjából a fele a nemzeti összterméknek, azt lehet mondani, olyan költségvetésről van szó, ahol minden 100 forint jövedelemre 120 forint kiadás jut.

Ki fogja ezt kifizetni? A válasz az, hogy az utókor. Etikai érvek is szólnak tehát az adósság elkerülése mellett. Ne gondolja azt senki, hogy kizárólag a monetarista közgazdászoknak a fixa ideája. Van olyan, aki csak ideologikus alapon nem szeretné, én csak azt mondom, etikai érveket is lehet felhozni, hogy ne terhelje meg egy ország a következő generációkat. A még meg nem születettek nem szavazhatnak erről, de megöröklik, amit a parlament most megszavaz. Ez súlyos bűn, és ezek az összefüggések nem képezik az országos ismeretek tárházát. Nincs róla tudomásuk.

Most térek rá a kérdésre, amit kaptam, hogy mit várhat az ország 2007-ben, a Gyurcsány-csomag hogy működik, és mi lesz a következménye.

Azt látni kell, hogy Magyarországot a politika kezébe kaparintotta, és ez azért meglepetés, mert még 1990-ben azt gondoltuk, hogy a rendszerváltozás hatalmas jelentőségű és izgalmas folyamat, de utána megerősödik a civil társadalom, az állam helyett civiltulajdon, privát tulajdon lesz, és az állam jelentősége szép lassan csökkenni fog, mint ahogy más országokban is. Azt tudjuk, hogy ki Amerika elnöke, mert nagyhatalom, de azt nem, hogy ki Svájc elnöke, miniszterelnöke, mert Svájc egy boldog ország, nem olyan fontos számukra a miniszterelnök.

Ennek ellenére most az a helyzet nálunk, hogy a magyar gazdaságról nem tudunk úgy szólni, hogy ne szóljunk a politikáról. Nem akarok politizálni, mégis elmondom azt a képet, amit én magamban kialakítottam. 2002-ben meglepetésszerű választási eredmény született. Azért, mert nem ezt jelezték előre, és mert viszonylag sikeres kormányzati négy év előzte meg, ami nagyon sok eredményt hozott. Azért mondom, hogy viszonylag, mert nincs mérce, hogy mi a jó, szerencse is kell, hiszen válság idején nem lehet jól kormányozni, mert amikor egymillió munkanélküli van, gyárak, munkahelyek omlanak össze, nem lehet megnyerni egy választást. De vannak megnyerhető választások, és úgy nézett ki, hogy az 1998–2002-es időszak elégséges felhatalmazást adott egy kormánynak, hogy folytassa a munkáját.

Történt, ami történt, egy nagyon sikeres mozgósítás, ügyetlen kampány a másik oldalon, ezt nem akarom felidézni, de volt egy meglepetésszerű vereség azon az oldalon, amelyik tovább akarta vinni a munkáját. A meglepetés abból is kiderült, hogy a győzteseknek nem volt programjuk, nem álltak készen. Beindult egy improvizálás, és egy pénzköltés. Medgyessy Péter – mondjunk mégis neveket, hiszen ez már történelmi tény – nagyon nagy költségek indított el. Annak is az egyik legszerencsétlenebb formáját, amikor nem projektekbe, beruházásokba megy a pénz, hanem béremelésekre. Azután vita támadt ebből, nagyon ügyetlen vita, hiszen a magyar gazdaság nem

nőtt olyan ütemben, hogy egy ötvenszázalékos béremelést, legalábbis az állami szektor bizonyos területein ki tudjon termelni. Ez nyilván adósságból történt.

Meg is lódult a fogyasztás. Ezt mutatják az adatok, de az emberek nem érzékelték. Tudjuk, az emberi érzékelés egészen más, mint amit a számok mutatnak. Ami jó, az ember természetesnek veszi, ami rossz, azon fennakad. A boltban mindig az a sor megy lassabban, ahol én állok. Lehetetlen, hogy mindig rossz helyen álljak, de amikor hamar odajutok, nem gondolkozom ezen. Ez érzékelési probléma, úgyhogy igaz az állítás, amire a kormány később hivatkozott, és amit az ellenzék megpróbált cáfolni, hogy megnőtt a fogyasztás 2002 után. Az a kampány, amivel 2006-ra készült a Fidesz, hogy ilyen rosszul még sosem éltünk, egyszerűen nem volt igaz. Ilyenkor zavarba jön az ember. Nem szeretek igazságot osztogatni, és magam is gyarló ember vagyok, nem szívesen nézek szembe az igazsággal, de most nagyon egyszerű elmondani: voltak olyan állítások, amelyek nem voltak alátámasztva számokkal.

HOVÁ MENT EL A PÉNZ?

De nem is ez a legfontosabb. Az következik ebből, hogy a 2002 utáni nagy költekezés hitelből történt. Mindig meg szokták kérdezni ilyenkor: hová ment el a pénz. Talán még emlékeznek a hetvenes évek eladósodására. Ki lehet mutatni, hová ment el a pénz, de a lényeg: a pénzt előbb-utóbb vissza kell adni, és minden költekezés a későbbi generációkra hárul. Az 1977 és '86 között felvett néhány milliárd dollárt kamatostól vissza kellett adni. Ennek egy részét visszaadta, kiizzadta az ország, más része most is itt van a nyakunkon. Így a 2002-ben kezdődött nagy költekezés is itt marad hosszú évekig a magyar társadalom nyakán, miközben semmilyen problémát nem oldottunk meg, mert ha megkérdezem, bekövetkezett-e a jóléti rendszerváltozás, akkor az a válasz, hogy nem. Az előbb soroltam fel az adatokat, hogy szétszakadt az ország darabokra, akik lent voltak, lent maradtak, akik fent vannak, elég jól megvannak, bár mindenki azt gondolja a saját sikeréről, hogy azt ő, és csak ő vívta ki, a kudarcról már hajlandó megbeszélést folytatni, hogy az állam mit rontott el.

Nem lett volna ez sem olyan nagy baj, ha a világ közben nem úgy alakul, ahogy, kicsit lelassult a gazdaság növekedése, másoknak kezdett jobban menni, és most az a furcsa helyzet állt elő, hogy Magyarország, amelyik vezető volt a térségben '90-ben – Magyarország és Lengyelország nézett ki úgy, hogy a legsikeresebbek, talán emlékeznek rá, volt a Phare-program, akkor építettek utakat, iskolákat –, az eltelt 15 év után problematikus országgá vált (ahogy Lengyelország is), miközben a kis nemzetállamok, amelyek vagy akkor jöttek létre, mint Észtország, Litvánia, Lettország, aztán Szlovákia, amelyek sosem léteztek, Szlovénia, nemzeti programként élték meg az európai uniós csatlakozást, az európai monetáris unióba való belépést, a fejlődést, a haladást, ezek megelőznek bennünket valamilyen formában. Ez önmagában sem jó, de a következményei előttünk állnak 2007-ben. Az történt, hogy 2006-ban (a politikát itt sem tudom kikerülni) a hivatalban lévő kormány eldöntötte, hogy már nem fog kormányozni a hátralévő kis időben, száz apró lépést tettek, amelyek mind

lényegtelenek voltak, hogy kihúzzák a választásig, azt mondva, ami igaz is volt, hogy ilyen jól még sosem éltetek.

Talán itt, a teremben is vannak, akik autót vettek, lízingeltek, valamilyen beruházásba kezdtek, elkötelezték magukat anyagilag, arra számítva, hogy bírják majd jövedelemmel. Elégséges is volt ez a szavazáskor ahhoz, hogy egy kismértékű győzelmet arasson a koalíció, és már másodszer következett be, hogy a polgári oldal alul maradt. Nem jó tábornok az, aki az előző háború csatáit akarja újrajátszani. Ígéretből bőven kijutott mindegyik oldalról. Ezek az ígérek nem nagyon kvadráltak a valósággal. Egyik oldal sem merete felvállalni, hogy kiáll, és teljesen őszinte képet ad az országról, mert attól tartottak, hogy az következik be, ami más országban is megtörtént, hogy vért, verítéket ígér egy kormány, talán megkapja a lehetőséget rá, talán nem. Híres churchilli mondás ez, „mást nem ígérhetek, csak vért és verítéket”, meg is köszönték neki, a háborút Anglia meg is nyerte, majd utána megválasztották a munkáspárti kormányt és Churchillt elküldték.

A német kancellárnő a választási kampányban arról beszélt, ha rá szavaznak, megnöveli az adókat és helyreállítja a pénzügyi egyensúlyt. Majdnem elveszítette a választásokat, egy komoly előny után épphogy döntetlenre futotta, pedig Németországban az emberek tudnak számolni, szorozni, osztani. Magyarországon tehát senki sem mert teljesen őszintén beszélni, és én most nem akarom a szisztematikus hazudozást egy szintre hozni azzal, hogy politikai kalkulációból nem mondunk el mindent, de a következménye az lett, hogy a magyar gazdaság lecsúszott egy olyan helyzetbe, hogy ma már mindenki tudja, így nem mehet tovább.

Érdekes módon ez meg is könnyítette a mostani kormányzat helyzetét, mert ha eddig hazudtak, most már nem hazudnak. Furcsa, hogy erkölcsi tőkét lehet abból kovácsolni, ha valakiről kiderül, hogy eddig nagyon sokat hazudott, és innentől már nem tud hazudni. Furcsa, de ez működik most, mikor kiderült, akkor Európában először meghökkentek, aztán csodálkoztak, majd mosolyogtak, végül egy olyan értelmezés is elterjedt, hogy már legalább őszintén beszélnek a dolgokról.

Ebből most az adódik ránk nézve, hogy van egy államháztartás, amelyik túlköltötte magát. Meg lehet mondani, hogy mire. Például nyugdíjmelésre, szociális kiadásokra, olyan autópálya-fejlesztésekre, amelyek nagyon drágák. Ez nem úgy történt, hogy megkérdezték az embereket, akarnak-e több adót fizetni, hogy legyen autópálya, hanem kiírták a tendereket jó drágán, és utána kiderült, hogy ezt valakinek meg kell fizetni. A 2007-es év ezért közgazdasági-pénzügyi szempontból nagyon szerencsétlen esztendő lesz. Megnőnek az adók, a társadalombiztosítási befizetések, az államilag megállapított árak, tarifák a közlekedésben, a távhő- és vízárak stb., lelassul a gazdasági növekedés (valamit növekszik a gazdaság, de lassabb ütemben), megnő az infláció, úgyhogy Magyarország szembemegy azzal, ami az összes többi országot jellemzi.

Ezért sütöttem el azt a keserű poént, hogy ez a konvergencia-program tulajdonképp divergencia-program, mert ha a szlovénekhez, szlovákokhoz, csehekhez viszonyítjuk magunkat, hiszen hasonló helyzetben vagyunk, akkor divergál, szét tart a két fejlődés. Egyik országban dübörög a gazdaság, nálunk egyáltalán nem. Sosem dübörgött, ami-

kor erről beszéltek, már nem volt igaz, de most pláne nem az. Ha van itt vállalkozó, gazdálkodó ember, valószínűleg egyetért velem abban, hogy ha az adók megnőnek és a fogyasztásra szánt összeg csökken, az nem csak a családoknak rossz, hanem annak a vállalkozónak is, aki abból akart megélni, hogy árut ad el. Valószínű az lesz a válasz erre a helyzetre, hogy a vállalkozások nem vesznek fel új embereket, magyarul a munkanélküliség növekedni fog.

INFLÁCIÓ, MUNKANÉLKÜLISÉG, CSÓD

Vegyük sorra, mi lesz 2007-ben. Nagyobb infláció, nagyobb munkanélküliség, kisebb fogyasztás, több csőd, rosszabb közélet. Mi lesz ennek a következménye? Ezt nem tudom, a politikában nem élek benne. Pártnak tagja nem vagyok, de tartom a kapcsolatot az általam ismert közszereplőkkel, ha kikérik a tanácsomat, adok (néha kérnek, néha nem kérnek), amit látok, látok és az ellentmondásos. Valószínű, hogy egy rosszhangulatú esztendő áll előttünk, amit még az is súlyosbít, hogy máshol viszonylag jól mennek a dolgok. A kontraszt nagy.

Említettem Szlovéniát. Kicsike ország, 2–3 millió ember, máshonnan indultak, de a rájuk kirótt feladatokat 15 év alatt elvégezték. Átalakultak, és most bevezetik az eurót. Újra hangsúlyozom, máshol is be kell majd vezetni, minden országnak érdeke is bevezetni. Nem kell erről gyözködni azokat, akik például most autót vettek és svájci frankban vették, vagy euróban, mert nem akarnak nagy kamatot fizetni. Magyarország a legjobb adós. A magyar állam nagy kamatokat fizet az adóssága fejében, 8 százalékos egy évre, miközben a német állam 4 százalékos. Az euróban kisebb a kamatszint. Csak nagyon gazdag ország bírna ki 8 százalékos kamatszintet, Magyarország pedig nem gazdag. A feje tetejére áll ez a világ, nekünk lenne a legfontosabb, hogy megszabaduljunk az adósságtelhetől, és azt euróban fizessük, ennek ellenére az észtek és a szlovének fognak először eurót használni, nem mi.

Ez egy olyan esztendő, ami megterheli a társadalmat. Visszatérek a kiindulópontokra, az igazság szóra. Úgy érezzük majd, hogy igazságtalanul róttak ki ránk ilyen terheket. Vannak terhek, amiket, ha muszáj, az ember elvisel. A háború utáni helyreállítás nagyon sok országban gazdasági csodához vezetett, mert muszáj volt elvállalni és a társadalom összeszedte magát. Én nem azt várom, hogy az országban felfordulás, revolúció legyen, vagy társadalmi sokk. De az bizonyos, hogy kényelmesen eldöcögött az elmúlt tíz év és nincsenek nagy ügyek. Látható, hogy ebbe a kicsit kádári hangulatba belecsúsztatva kerültünk olyan helyzetbe, hogy vissza kell fizetnünk egy csomó pénzt. Miközben másoknak jobban megy. Ez a kontraszt lesz a 2007-es év egyik sajátossága. Nemcsak az, hogy rosszabbul élünk. Ez most, és 2008-ban igaz lesz, csak hogy akkor nem lesz kampány. Most erről nagyon kevés szó esik, mert attól fél mindenki a polgári oldalon, ha megszorításokról, reformokról beszél, az emberek azt mondják majd, ugyanazt kínálja, mint a másik oldal. Ő is azt mondja. Ha meg nem mond semmit, akkor az lesz róluk a vélemény, hogy csak nemet tudnak mondani. Az ellenzéknek az a feladata, hogy egy idő múlva azt üzenje, ezek nem is tudják,

mit akarnak csinálni. Ezért bukkan fel a kétely, hogy ezt a lehetetlen állapotot nem stabilizálja-e valamilyen furcsa formában maga az ellenzék, azzal, hogy nem működik, nem nyújt alternatívát, nem mondja meg, mit csinál, csak annyit, hogy az nem jó, ami van. Ezt tudjuk, de „csinálni” a kormányerők tudnak valamit, és az emberek szépen lassan beleszoknak.

Ez már inkább borozás melletti téma lenne, csak azt akartam elmondani, az, hogy egy ország állapota jó, vagy nem, abból nem következnek okvetlen politikai mozgások, azoknak más a természetük. A kérdés persze, hogy a mi életünkbe mit hoz a 2007-es év és mikor lesz vége ennek a nehéz időszaknak. A gond az, hogy amit elrontanak négy év alatt, kérdés, hány év alatt lehet helyrehozni? Legalább újabb négy év kell, a tapasztalatok szerint. Ha az ember egy rossz utcában megy tíz percen át, legalább tíz percig tart, amíg onnan kijön. Abban nem bízom, hogy csak ezt az egy évet kell még kihúzni, és utána jobb lesz.

Azt erősítgeti a kormányzat, a hozzá közelálló média, amely nem csekély arányú, hogy majd jönnek az uniós pénzek. Érdeemes rögtön leszögezni, hogy az EU nincs arra berendezkedve, hogy mások helyett végezzen el feladatokat. Arra sem, hogy mások helyett finanszírozzon fejlesztéseket. Ad valamit, mert az az elve, hogy a tehetősebbek nettó befizetők, a szegényebbek pedig kapjanak valamennyit. De nem annyit, hogy a belső problémák megoldódjanak. Annyit sem, hogy erőfeszítés nélkül eljuthassanak arra a szintre, mint a többiek. Arról nem beszélve, hogy ez az EU három hét múlva két új taggal bővül, amelyek sokkal szegényebbek, mint mi. Az az etikai érv, hogy a gazdag nyugat fizessen, mert mi történelmi okok miatt szegényebbek vagyunk, nagyon relatívvá válik, ha belép Románia, amelyik sokkal szegényebb, mint Magyarország, és onnan kezdve lassan az a kérdés, mennyit ér nekünk, magyar adófizetőknek, hogy megtámogassunk egy bulgáriai gazdát? A válasz az, hogy semennyit, száz ember közül 95 biztos ezt mondaná. Ezt azért mondom el, mert azok az aggályok az egyik oldalon, hogy majd az uniós pénzek megmentik a kormányt a népharagtól, és így maradnak a nyakunkon, ugyanúgy nem áll meg, mint a kormányoldalon az a reménykedés, hogy az uniós pénzek minden problémát megoldanak.

Inkább arra számítok, hogy a „ki kell izzadni a pénz” hangulat fogja vezérelni a kormányzat működését, és ez rányomja a bélyegét az egész közéletre, főleg a gazdasági életnek arra a szektorára, amelyik a magyar földön a kis- és közepes vállalatok világa. A nagy cégek jól fognak működni és megtalálják a számításukat, és aki eddig sem fizetett adót és nem kapcsolódott bele a társadalomba, észre sem veszi ezt, mert nincs benne ebben a világban. Akik megszenvedik ezt a nehéz időszakot, most itt vannak, akik adót fizettek és várják annak megérdemelt hozamát. Azok, akik a képzettségük miatt átlátják a dolgokat, és látják az elmulasztott lehetőségeket, és arra gondoltak, hogy a gyerekeik valami újba kezdenek, továbbtanulnak, elhelyezkednek, és most látják az új problémákat.

Ilyen problémának látom a fiatalok elhelyezkedési lehetőségét, ilyennek, hogy a nemfizetések, a csődök meg fognak szaporodni, hogy az állam, miután nincs mögötte erkölcsi támasz, hogy áldozatot kérjen, kénytelen ügyeskedni, esetleg erőszakot alkal-

mazni, hiszen mind a kettőre láttunk példát. Ezért a társadalom ellenáll, tehát egy elhúzódozó, rossz hangulatú huzavona előtt állunk.

Hacsak – és ez már nem az én terepemen –, hacsak el nem jut egy olyan pontra a társadalom hangulata, hogy valamilyen új alapra kell rátérni, és egy új gondolat megszületik. Egyelőre nem látom ennek a jeleit, azt azonban igen, hogy sokan keresik a megoldást, mert már olyan szintre jutott a nembeszélés a felek között, a szakmán belüli nézetrendszerek között, hogy még a legelvakultabb emberek is belátják, nem elég, ha a saját oldalához beszél. Ez csak remény, hogy a magyar politika, a magyar értelmiség, az elit rájön arra, hogy nagyon rossz útra csúszott a társadalom. Ez különösen azért fontos, mert máshol mintha jobban megoldották volna a problémákat, a nemzeti ügyeket. Lehet, hogy a szomszéd kertje innen szebbnek néz ki, lehet, hogy a cseheknél, a szlovéneknél több probléma van, tudjuk, a szlovákoknál is sok a probléma és a lengyelek is nehéz helyzetben vannak, legalábbis politikai értelemben, de azért működő országokról van szó. Nekem nagyon fáj, hogy Magyarország, amelyik élenjáró volt, most két-három évig minden mutató szerint az utolsó lesz. Tízből a tizedik helyen lenni akkor is kellemetlen, ha csak egy-két évig tart, és az a félelmem, hogy minden így zötyög tovább, ha megemelik az adókat, levágják a kiadásokat, akkor megpróbálják az adót elkerülni, elbocsátanak embereket. Erre ismét adót kell emelni, ismét lyukak támadnak és ez a folyamatos lecsúszáshoz vezet. Nincs annyi időnk a felgyorsult világban, hogy egy ötéves költségvetési megcsúsztatást öt év kiigazítás kövessen. Most ez van előttünk, ezt látjuk.

Amit az előbb mondtam, abban több a remény, mint a számítás, az elemzés, de nem lehet kizárni, hogy a társadalomban megerősödnek azok az erők, amelyek azt mondják, hogy ülünk le, számoljunk, és építsünk fel egy új programot.

A szakmám szerint itt meg kell állnom, mert már áttértem olyan területekre, amelyekre nincs többlettudásom bárki máshoz képest. Azt kell kiszámolni, hogy a társadalomnak mekkora a tűrőképessége, mekkora az empátiája, az újrakezdési képessége. Hogy milyen szellemi energiák szabadulnak fel, ha túljutunk egy kellemetlen szakaszon, a csalódottság, a sértettség és a harag szakaszán, nem tudom megítélni. Azt látom szakemberként, hogy azok a pénzügyi terhek, amelyek most ránehezednek, a belátható két-három éven keresztül lenyomják a gazdaságot és csak azt remélem, ha megszületnek ezek a jelek, talán újrakezdődik egyfajta gondolkodás. Azt bebizonyítani most nem tudom, hogy ez a fordulat el is fog jönni.

*(A Fráter György Katolikus Gimnáziumban
2006. december 8-án elhangzott előadás szerkesztett változata)*

A magyar „bal” természetrajza

A téma elég kényes, nehezen álltam rá, hogy a baloldal helyzetéről és a baloldaliság jelentőségéről tartsak előadást. Talán érzékelné fogják szavaimból, hogy eléggé szorult helyzetben vagyok, amikor – ha definíciót kellene adni róla – kérdezik, én magam hová sorolom. Erre egy anekdotába illő történettel szeretném a bevezetőt megtartani.

San Sebastianban, baszkföldön voltam egy nyári egyetem előadója, és a Spanyol Szocialista Munkáspárt főtitkára elnökölt az előadásom alatt. Elég illetlen módon azt kérdezte tőlem, professzor úr, melyik politikai irányzathoz sorolja magát? A válaszomat valamelyik könyvem hátlapjára is leírtam, annyit mondtam, ha szolidaritásról, emberi összetartásról, gazdaságpolitikáról és szociális biztonságról van szó, akkor baloldalinak tartom magam. Ha szabadságról, parlamentarizmusról, alkotmányos jogállamról és az emberi biztonságról van szó, akkor szabadelvű vagyok. Véletlenül sem mondtam, hogy liberális, majd elmondom, miért. Szabadelvű, mint egykori honfitársaim, Kossuth Lajos, Deák Ferenc és mások. Ha pedig nemzetről, kultúráról, iskoláról van szó, akkor nemzeti konzervatív. Úgyhogy elnök úr – mondtam –, helyezzen el ön valahol engem.

Ezzel egy dolgot akartam érzékeltetni a hallgatóság előtt, hogy mennyire relativizálódtak ezek a fogalmak, mennyire nehéz az embernek, ha önmagát akarja meghatározni, a saját besorolását, holott vannak azért olyan szilárd pontok, amelyek körül kikristályosodhat még ebben a sokszínűvé vált világban is az ember magatartása, vállalása.

Én ilyenek tartom a hazához és a nemzethez való viszonyomat. Ezzel együtt, ahhoz a kultúrához, amely ezer éven át – és most nem a jelenlévő közönség iránti hódolatból mondom – a keresztény kultúrán keresztül meggyökeresedett ebben az országban. Amikor ellenségeim, ellenfeleim támadásának vagyok kitéve, és azt zokszó és válasz nélkül tűröm, mindig az jut eszembe, hogy amikor fordulataimat, itt-ott az útszélén elhagyott rossz gondolataimat és tévedéseimet vetik a szememre, azt mondom, én vagyok az, aki az elmúlt huszonöt évben a legkevesebbet változott. Egy dologban, attól kezdve, hogy döbbenetesen és önmagamra nézve is megismerhettem, én egy tekintetben semmiféle elhajlást nem mutattam: a nemzetemhez és a hazámhoz való viszonyban. Ezt abból is észrevettem, hogy huszonöt év óta ugyanazok az ellenségeim.

Amikor a múltat hánytorgatják, rá kellett döbennem, hogy igazából nem a kommunista múltammal bajlódnak, hiszen miféle kommunistákkal adták össze magukat azóta, hanem a nemzeti elkötelezettséggel. Ez okoz gondot azoknak, akik rákényszerülnek, hogy politikai küzdelmet folytassanak ellenem. Ennyit a dolgok személyes természetéről. Enélkül a tárgyról sem tudnék beszélni, mert vallom, hogy az európai politikai kultúrában – ha szerencsénk lesz, és egy jó alkotmány születik majd az Európai Unióban, a kereszténységet is belesorolva – a baloldalnak is helye van.

Magyarországon azonban – és itt egy merész kijelentéssel folytatom – jelenleg politikai erőt képviselő baloldal nincs. Ha az előbbi értékrendet felelmegetjük, akkor

abból természetes módon látszik, hogy más van a cégéren és mást árulnak a boltban. Ez az a meghasonlás, amely ha eljön, ezt a pártot is egyfajta oldódásra és tájékozódásra kényszeríti. Az európai baloldalról még annyit el kell mondani, hogy az a tény, hogy Jaurès-t, a francia szocialisták vértanúját, aki 1914 augusztusában egy merénylet áldozata lett, s Ady Endre elsiratta, most az a Sárközy emlegeti a legnagyobb hódolattal és tisztelettel, aki a jobboldal legmarkánsabb jelöltje az elnökségre Franciaországban, arra mutat, hogy az értékek találkozhatnak, még ha más-más irányból jönnek is.

Ez a magatartás hiányzik a magyar politikai életből. Majd ha a bűneim megvállására is rákényszerülök, hadd mondjam el, hogy köszöntőjében az elnök úr emlékeztetett 1989. január 28-ára, az 1956-os események – így mondom – újraértékelésére. Már ez előtt is adott a Teremtő alkalmat arra, hogy itt-ott a megtérés jeleit mutatva szembe-szegüljek azzal a politikai erővel, amelynek látszatra magam is tagja és hordozója vagyok. 1986 nyarán bonni nagykövetségünkön sajtóértekezletet tartottam és az egyik okvetetlenkedő újságíró azt kérdezte tőlem, ha az ön népe hátat fordítana a szocializmusnak, mit tenne? Szemrebbenés és gondolkodás nélkül – ez csak arra vall, hogy tisztában voltam a helyzettel – annyit mondtam, hogy én a népemet követném. Mondanom sem kell, hogy öt perc alatt Kádár asztalán volt a jelentés, hogy

Pozsgay Imre

Pozsgay mit mondott Bonnban. Holott csak arról volt szó, hogy ha a baloldal valódi értékeit ébren akarjuk tartani, meg kell felelni ezeknek az értékeknek.

Miért hunytak ki ezek az értékek pont akkor, amikor – úgymond – a szabadság ideje eljött, 1989/90 fordulóján? Én két alapvető okot látok ebben. Az egyik az emberi természettel függ össze. A magukat kommunistáknak vallók sorában, a volt MSZMP-tagok soraiban nagy volt a zavar. Akik úgy érezték, hogy ebben a zavart helyzetben a személyes felelősség szóba kerülhet, azok kerestek egy menedékházat. A szocialista párt egy ilyen menedékházként épült fel. 1989. október 10-én a párt nyilatkozata egy szociáldemokrata programról szól, amelyben helye van a hazafiságnak, a nemzetnek, az emberekért való felelősségnek, a szolidaritásnak és sok egyébnek, ám egy valamit, azok, akik ezt létrehozták – köztük voltam én is – nem sejtettek. Azt, hogy már ott olyan erők működnek a szocialista párton belül, amelyek a menedékház-élményt megadják a veszélyérzetben élő embereknek, de szolgálatba állítani egy más politika céljaira akarják őket.

Mindenki tudta, hogy újra fogják osztani a nemzeti vagyont. Jön a privatizáció, a tőkebevonás és a piacgazdaság összes törvénye. Ez volt az a pont, ahol az én első ütközetem az akkor még frissen alakult saját pártommal kialakult, mert elutasítottam, hogy ellenőrzés és a társadalom rálátása nélkül bánjanak el a nemzeti vagyonnal.

Elutasítottam azt is, hogy az iskolát közprédává tegyék és olyanfajta megoldásokat szorgalmazzanak, amelyek aztán később bejöttek, sajnos. A harmadik dolog, amit akkor nyílttá tettem, hogy a magyar társadalmi egységben három-négy olyan ügyet kell találni, amelyből nemzeti egység kovácsolható. Amely nem azért nem vitatható, mert tilos, hanem mert egyetértünk benne és akarjuk.

Ezek közül egy-két dolgot hadd említsek meg. Az egyik a nemzeti vagyon újraelosztása. Az első pillanatban elutasítottam azt az idéetlen és balfogásokkal, kontársággal megalkotott kárpótlást, ez az akkori parlamenti jegyzőkönyvekből kitűnik. Megszavaztam viszont fenntartás nélkül az egyházak kárpótlását, mert tudtam, hogy egy autonómiájában megsértett és nagy szellemiséget hordozó intézmény esetében a létfeltételek helyreállítása és az intézményi működés kiterjesztése a tét. Ebben a dologban már akkor kivívtam a liberális oldal haragját. Nem köntörfalazok, eddig sem volt titok, hogy az én igazi politikai ellenoldalam az a liberális oldal, amely már akkor szemet vetett az MSZP-re, hogy azt, mint eszközt, ebben a kapcsolatrendszerben úgy használhassa fel, hogy a tőke mozgásának semmi akadályja ne legyen. Ez a lényege a dolognak. Azaz pontosan a baloldaliságát vesse el.

Egy modern társadalomban, ahol nem szocializálják a vagyont, ahol a magántulajdonnak megvan a természetes létjogosultsága és alkotmányos biztosítóka, mi lehet egy baloldali mozgalom igazi feladata? A tőkét nem söpörheti ki a gazdasági működésből, mert a piac csak a tőke újratermelési folyamatával működhet. Ezt láttuk, mert csődbe ment az ezzel ellentétes eszmerendszer és társadalom. De azt se lehet, hogy ez a tőke szabadon grasszáljon az embereken. Legyen egy politikai erő, amely zablát vet a tőkére, és társadalmi szolgálatra is rá tudja kényszeríteni. Erre volt példa. Az egyik legjobb éppen az úgynevezett szociális piacgazdaság, a másik a jóléti állam kategóriája. Amikor az egyetemen a hallgatóimnak feltettem a kérdést, hogy vajon a jóléti állam gondolatát ki fogalmazta meg, sztereotip válaszokat kaptam, hogy a nyugati szociáldemokrácia. Mondtam, hogy tévednek, Konrad Adenauer és Ludwig Erhard, a német gazdasági csoda megteremtői és Németország újjáépítői, keresztény politikusok voltak azok, akik megfogalmazták és érvényesítették is a szociális piacgazdaság és vele együtt a jóléti állam gondolatát. Ők voltak azok, akik meg tudták győzni és le tudták győzni a tőke ösztönös működését és rákényszeríteni arra, hogy szolgálatba álljon, mert a piacgazdaság világát veszedelem fenyegeti. Ez a felnövekvő Szovjetunió volt. Mondhatnám azt is, hogy ennek a rémületben fogadta el a Nyugat a szociális piacgazdaság és a jóléti állam gondolatát, amely a tőke ösztönös természetével ellentétes, de működőképesnek bizonyult. Fenn tudta tartani a társadalmi békét negyven esztendőn keresztül, egy kooperatív teljesítményre képes társadalmat hozott létre, az újjáépítésre szolgáló eszközöket, például a Marshall-segélyt célszerűen tudta hasznosítani, és siker lett belőle.

Amikor ez a rémület 1989/91 között elmúlt, a nyugat-európai tőke a maga szabad módján kezdett működni. Ez a hangulat- és magatartásváltozás ismét kapóra jött a mi liberálisainknak. Gondolják meg, a lebombázott, a második világháborúban tönkretett Nyugat-Európát a Marshall-segély eszközeivel, belső lelki összetartással és kooperációs hajlandósággal hozták helyre. Mindenki azt várta, hogy a legalább ekkora pusztítást

okozó negyven esztendő után egy méltányos Európával fogunk találkozni, amelyik tudni fogja a felelősségét abban, hogy miért történhetett meg az, ami megtörtént, és majd készséggel támogatja ügyünket, támasztja fel akaratunkat és cselekvőképességünket.

Ehelyett egy puskalövés nélkül megnyerték a harmadik világháborút, és abban a pillanatban csak piaci terjeszkedési lehetőséget láttak benne, semmi mást. Így került a vagyonszerzés is ennek az „oltárára” és így kellettek azok a politikai tényezők, amelyek összejátszanak ezzel a szándékkal. Így alakult ki az az oldal, amelyet én most kárhoztatok, annak ellenére, hogy a létrehozásánál még én is bábáskodtam, abban a reményben, hogy lesz egy igazi, szociáldemokrata értelemben használható baloldal Magyarországon.

Egy alkalommal azzal vádoltak meg, hogy én a diktatúra államának a vagyonát védem. Szó sincs róla, az egy megsanyargatott és korlátok közé szorított nemzet teljesítménye volt negyven év alatt. Ennyit tudott teljesíteni, mert ilyenek voltak a viszonyok. Nem a diktatúra államának a vagyona volt, hanem mindannyiunké. Itt jött az az effektus, amit korábban Európa bekapcsolásával említettem: el kell háritani a vagyon megszerzése elől az akadályokat. Az állami vagyonhoz ki juthat hozzá? Kellett egy politikai tévedés is, én ezt a járatlanság, jóindulattal a hozzá nem értés rovására írom, hogy az első szabadon választott kormány belement abba a játszmába, mely szerint mi tartozunk a Kádár-korszak alatt összegyűlt állami adósságot átvállalni. Ahelyett, hogy kasszát csináltunk volna és azt mondjuk, kérem – és ez az egész Nyugatnak szólhatott volna, hiszen elég magas piedesztálon állt akkor Magyarország –, ez volt a rendszerváltás ára. Nagyon olcsón megúszták. Mi meg a magunk módján, még ha nem is jön hozzá külső segítség, majd elboldogulunk. De hogy Magyarország még fizessen is..., és ez volt a gyors, spontán privatizáció alapérve, hogy azonnal pénzhez kell az államnak jutnia, ezért aki fizetni tud, az vigye a vagyont.

Fizetőképes kereslet itthon nem volt, ezt jól tudjuk. Ki kellett kapcsolni a civil szervezeteket, érdekképviselőket és minden olyan eszközt, amivel ellenőrizni lehetett volna a privatizációt és benne a nemzeti vagyon elherdálását. Ennek ma látjuk a következményeit. Valójában akkor, amikor az Antall-kormány megkötötte a paktumot az SZDSZ-szel, elindította saját maga bukását és azt a folyamatot, amelyik egy MSZP–SZDSZ-koalícióhoz vezetett 1994-ben.

Miért került erre sor, hiszen akkor 52 egész valahány százalékkal abszolút győztes volt a szocialista párt. Itt lép elő a magyarországi liberális politikának a fondorlata, meggyőzték – ilyen-olyan zsarolási eszközeik is voltak – a szocialista pártot arról, hogy az igazi európai átigazolást mi, a valódi ellenállók tudjuk nektek megadni. Attól lesztek szalonképesek, ha velünk összeadjátok magatokat. Az én leegyszerűsített formulámban ez a lényege az alknak. Amikor ez megtörtént, a szocialista párt alávetette magát egy „igazoló bizottságnak”. Az SZDSZ mint az ország igazoló bizottsága lépett elő. Aki neki megfelel, az jó, aki nem, akármit tehetett az életben és a történelemben, abban a pillanatban megsemmisítendő. Ez a politikai magatartás máig hat, látjuk a következményeit. A liberális alap gondolat felrúgásával megy ez a bolsevizált gondolkodásmód. Erről sok mindent tudok, fel tudom ismerni...

Ady Endre mondta: „ők a szabadgondolkodók, ők tudják, ki gondolkodik szabadon,

s ők mondják meg, ki gondolkodhat szabadon”. Körülbelül itt tartunk pillanatnyilag, s ha a nyilvánosság közállapotait nézzük, ebben a helyzetben vagyunk Magyarországon. Kivezethetne-e ebből valamilyen módon egy baloldal, vagy baloldaliság? Azt hiszem, segíthetne, anélkül, hogy túlbecsülném az ebben rejlő lehetőségeket, hiszen az az érdek-közösség, az a menedékház-effektus, amely létrejött, még ma is eléggé összetartja azokat, akik – bármilyen megaláztatás, lealacsonyodás érje is őket – benne maradnak.

Gondoljanak csak az öszödi beszédre (csak egy megjegyzés: a sajtóban valaki hosszú ő-vel kezdte írni, azóta mindenki öszödnek mondja, holott Balatonöszödről van szó), ezt végighallgatta 198 választott, mandátummal rendelkező országgyűlési képviselő úgy, hogy utána egy pissenés, egy hang nem volt. Ez a legárgulakodóbb jele annak, mi az, ami összetartást okoz. Ha egy ilyen dolog nyilvánosságra kerül Nyugat-Európában, a miniszterelnöknek csak annyi döntési lehetősége van, hogy a főbejáraton, vagy a hátsó kijáraton távozik, mert a saját pártja kötelezi arra, hogy ezt megtegye. Ha ezt nem tudták elérni, azt is mutatja, hogy milyen gyenge benne a baloldali erő, hiszen ismerek jó néhány olyan pályatársamat, akik magukat nemzetinek, népinek vallják, de nem látom a cselekvőképességüket. Mondhatnám úgy is: a fogvatartásuk eléggé erőteljes ebben a tekintetben.

A cinizmus teteje, hogy abból, ami Öszödön történt, a hazai és a nyugati sajtó képes volt hőstörténetet csinálni. Egy holland újságíró ismerősöm hívott fel és azt mondta, hogy abban az országban, ahol ilyen esemény után öt percig nem maradhatna a posztján egy miniszterelnök, az egész sajtó Gyurcsányt ünnepli, hogy csak odamondogattott, és az őszinteség az igazi érték. Nem, az igazi tartalma ennek a beszédnek és a vele járó következményeknek az, hogy tárgyként kezeli az embereket, eszközként az egész társadalmat, és egy uralmi formát akar rákényszeríteni, amelyben a létünkben való fenyegetettség majd összeterele bennünket.

Azt mondhatom, hogy itt a nemzeti oldal bizonyult gyengének, mert nem tudott felsorakoztatni olyan elsőprő erő, amelyik ezzel az erőszakkal szemben komoly valótozást idézett volna elő.

Én azt hiszem, hogy most a jobboldalon képviselik az emberi szolidaritást, az értékek megbecsülését, a nemzeti vagyonnal való ésszerű és a haza javára való gondoskodást – kifordultak a dolgok. Egy komoly és nagy hatású politikai erő és szavazótábor sorakozott itt fel. Ezt mutatják még a vereségek is. A kérdés és az igazi tét az, hogy a vereségek hatása alatt egy futó közigazgatási győzelem után a konzervatív, nemzeti oldalt megszervezni tudó politikai erők állóképessége kitart-e addig, amíg a kormányalakítás lehetősége eljön. Én ebben látok aggodalomra okot adó jeleket. A Fidesz egyik vezetőjének annyit mondtam, hogy az előző ciklusban 480 valahány önkormányzati képviselők voltak, most van 4800. Ha ez azt jelenti, hogy tízszer annyit fogtok tévedni, nagy baj. De ha ezt az eredményt tudjátok hasznosítani, és bebizonyítjátok az országnak, hogy ti jobban tudtok kormányozni, akkor megvan az esély arra, hogy ezen az oldalon fogalmazódjék meg a nemzeti kibontakozás és felemelkedés programja, mert a másik oldal valamilyen más programot szolgál.

Ha az ország megmaradása, a nemzeti együttlét és felemelkedés a valódi cél, akkor az ehhez szükséges eszközt, a hatalmat meg is kell nyerni. Nem elég a helyhatósági válasz-

tásokat megnyerni, hiszen a helyhatóságok fölötti kormányzati és költségvetési önkény olymértékű, hogy még a bukás formája is lehet a győzelem. A jó magyar tulajdonságok közé tartozik, anélkül, hogy nemzetemet ostromoznám, hogy még a győzelmeinket is el tudjuk veszíteni. Széchenyi mondta – ő többnyire az ánglius példára hivatkozott –, hogy ha egy ánglius előtt gondok tornyosulnak, akkor ő feladatot lát bennük. Ha egy magyar honfitársam előtt gondok tornyosulnak, összeomlik előttük és elkezd sajnálni magát. Ebből az önsajnálathoz kell kikecmeregnünk ahhoz, hogy tetterő is legyen a politikai vonzalmainkból. Ehhez azonban szervezett politikai erőre van szükség. Én ezt pillanatnyilag a Fidesz és a kereszténydemokraták összefogásában látom, azzal, hogy kellő méltósággal viselik a szövetséget, az egymás iránti megbecsülés jegyében, és ne versenyt lássanak az összefogásban, hanem a tettek felé vezető utat.

Nekem meggyőződésesem, ha a lengyel himnuszt magyarra fordítva kezdeném el: nincs még veszve Magyarország, ez az ország, amely oly sok viszontagságon át tudta verekedni magát, ezen a helyzeten is átverekszik, de itt most cinikus spekulációk zajlanak. Ezekben az egyik legcinikusabb az, ahogyan a nemzeti érzületből és becsület-érzésből fakadt őszi eseményeket átminősítették, és olyan riadalmat keltettek, hogy leszereljék a már a szociális elégedetlenségből származó tetterőt. Gondoskodtak róla, úgy ráijeszteni a népre, úgy bemocskolni a kezdeményezést, hogy annak ne legyen majd jókedvű követője tavasszal. Ezeket a körülményeket csak az a politikai erő tudja elhárítani, amelyik belelát, van eszköze és kitartóereje ahhoz, hogy egy új kezdeményezését ne ejtse el felúton, hanem vigye végig. Én minden becsvágy nélkül – hiszen korom és tapasztalatom alapján is önzetlenül teszem – segíteni akarom ezt a kibontakozást és ebben a tekintetben számíthatnak rám honfitársaim.

KÉRDÉSEK AZ ELŐADÁS UTÁN

– *Mi a véleménye arról, miért nem tudott tért hódítani Szűrös Mátyás pártja?*

Nem nehéz válaszolnom. Az az összetartás, amelyik a szocialista pártot ragasztja, egyszerűen diszkreditálta, lejáratta a baloldalt. Aki baloldallal szervezkedni próbál, eleve erőtlennek és esélytelennek látszik. Az emberek pedig nem szívesen követnek reménytelen ügyeket. Én sokat beszélgettem erről Szűrös Mátyással, de egy dologról itt nem beszéltem. A baloldal gondolata erősen összefonódott a bolsevizmussal, a sztálinizmussal. Egy rémuralom történetével. Ha valaki egy párt égisze alatt nem tudja magát baloldalként azonosítani, az abba a gyanúba kerül, hogy ezt a hagyományt akarja folytatni. Pedig ha valaminek nem volt köze a baloldalhoz, az a sztálinizmus és a bolsevizmus, hiszen már a kiindulópontja is a mély megvetés a néppel szemben, a kisebbség uralma a nagy többség fölött, és ráadásul olyan zárt szervezet létrehozása, amelyben minden összetartó erőt a hűség jelent.

A párthűségnél következetesebb bolsevik erő nincs. A párthűség a legszigorúbb bolsevik elv, azaz aki már bejött, nem engedem tovább, az én foglyom. De ebben az is benne van, hogy a rajtunk kívül lévővel szemben minden eszköz megengedhető. Csak egyet nem vettek számításba, a sztálini berendezkedés lényegét, amely a cári bü-

rokrácia újratereemtése volt, egészen rémítő eszközökkel, azzal, hogy akik kifelé nem ismernek el erkölcsi normákat, a kintlévőkkel szemben nem tartoznak emberi felelősséggel, egyszerűen csak önmagukra is érvényesítik ezt és egymásközt is leszámolás lesz belőle. Ilyen rémtörténetek előzik meg és tarkítják a baloldal fogalmát. Az emberek nem Jaurès-re gondolnak, nem a német nagykoalícióra, amikor Magyarországon a baloldaltól van szó, hanem a sztálinista korszakra.

Azért itt van egy másik elem: 1988. május 22-én, Kádár leváltásának napján 840 000 regisztrált, fizető tagja volt az MSZMP-nek. Ez szűk, családi szorzóval is mintegy 3 millió ember érintettségét jelenti, és ha még hozzáveszem azokat, akik közszolgálatot vállaltak, szakszervezetekben, tanácsokban, a népfrontban, máshol, azok mind-mind hordozzák magukkal ezt a gyanút, amely ehhez a nemzet több mint egyharmadát személyileg is kötötte. Itt lett volna a nemzeti megbékélés lehetősége, és ezt ismét a mulasztások között említem, a nagy fordulat idején megmutatni az országnak, kik azok, akiknek vér tapad a kezükhöz. Kik azok, akiknek – te is, mint volt MSZMP-tag, te is, aki nem voltál az, de mind egy zsarnokság alatt éltünk – a szolgálatában álltál éveken keresztül. Felmutatni – nem akasztani, Isten ments –, bírói úton kimutatni a társadalomnak, hogy ez az a néhány tucat ember, már nem kaphatnak szót, politikai jogot. Ettől a pillanattól kezdve feloldódik a társadalom. Most, mivel ezt elmulasztottuk, és egy politikai gyűlésen kommunistáznak, hatmillió embernek rándul össze a gyomra, mert nem tudja, nem óróla van-e szó.

Ebből kellett volna kiszabadítani a társadalmat, mondhatnám azt is, hogy a konzervatív, nemzeti oldal gyarapodását szolgálta volna, mert akkor szabadon dönthetett volna, hogy ezen az oldalon érzem jól magam. Ezt elmulasztottuk. Ilyen mulasztásokkal teli az egész folyamat, a rendszerváltástól a mai napig. Ismétlem, én a számonkérést egyáltalán nem valami vérgőzös fejjel képzeltem el, sőt, éppen '56 újraértékelésével bizonyítottam, hogy szeretném a polgárháborút elkerülni. Minden ilyen nagy fordulatnál térdig vérben gázolt ez a szegény ország.

Amikor a baloldal esélyeiről van szó, akkor ezeket a tapasztalatokat is el kell mondani.

Kérdés: – *A kerekasztal-tárgyalások idején Pozsgay úr mondta, hogy nem szabad addig felállni, amíg a legfontosabb kérdésekben megegyezés nem születik. Ez nem történt meg.*

Ami a tárgyalóasztal mellett történt, én két ponton vetettem ellen. Az egyik valóban az volt, hogy a tárgyalásokat megegyezésig kell folytatni. A másik, hogy nem szabad az MSZMP-t meghívni tárgyalópartnernek, mert feltámasztják. Nekem sikerült letaglóznom január 28-án, mint a döglött ló, ott hevert az úton, csak el kellett volna húzni. Ehelyett az ellenzéki kerekasztal bejelentette, hogy meghívja az MSZMP-t is. Én a lengyel modellt javasoltam, hogy a kormány, mint technikai oldal, mint kodifikáló, kivitelező legyen résztvevő, és persze az ellenzék és más politikai erők.

Nem hallgattak rám, azt üzenték fölényeskedve, hogy mi a hellyel és nem a hatalom árnyékával akarunk tárgyalni. Ezért lesz hatalom belőle ismét, mondtam, és Grósz jó néhány olyan kalandor kezdeményezésben vett részt (ezen a tájon jól ismert a neve), hogy ha én nem vagyok ott, azokból nagy baj lett volna. Ilyen volt a rendkívüli állapot

előkészítése, a katonai bizottság létrehozása stb. Ezeket mind el tudtam gáncsolni. A végén pedig a sarkalatos törvények tető alá hozásával meg kellett volna állapodni abban, hogy ki legyen a legitimáló erő. Nekem akkor is elég hálátlan feladat jutott, korbáccsal, kancsukával verni azt az országgyűlést, hogy átmenjenek rajta ezek a törvények.

Lett volna más mód is a törvények meghozatalára, az alkotmányozó nemzetgyűlés. Erre egy-két nemzeti érzelmű jóbarátom is azt mondta, hogy romantikus vagyok. Nem, hiszen Spanyolország is megcsinálta a XX. században, Franco után az alkotmányozó nemzetgyűlést, és az volt a szerencsésük, hogy ehhez még egy monarchát is találtak, aki méltó volt a feladatra. Ez tehát nem idegen a modern európai politizálástól. Sajnos, az MDF elég gyorsan ejtette ezt az elképzelést. Én az MDF-ben próbáltam kapaszkodót találni ehhez a tervhez. Most meg már annyi politikai futóbolond emlegeti, hogy már nem is merem felemlíteni, mert még egy társaságba kerülnék olyan szélhámosokkal, akik ebből akarnak politikai tőkét kovácsolni maguknak.

Ami a politikai magatartásokat illeti, akkor a Fidesz valóban úgy működött, mint az SZDSZ komszomolja, annak ifjúsági tagozataként. Számomra imponáló, ahogy ebből kitört. A debreceni kongresszus volt az első komoly jel 2003-ban, hogy ebből van kiút. Eszembe jutott, ha egy emberrel megtörténhet, nemcsak a damaszkuszi úton, hanem a politika rögös útvonalán is, hogy fordítani tud és elhányja kolosszális tévedéseit, az egy szervezettel is megtörténhet.

Nagy élményem volt egyik tárgyalásom Indira Gandhival, aki elmondta, hogy tudja-e, hogy 1884 decemberében a brit gyarmatosítók hozták létre a Kongresszus Pártot, hogy a birodalomhoz lojális értelmiséget összefogják? Ebből lett India felszabadításának a pártja. A szervezetek életében is megtörténhet ez, és ezt hitelesnek kell elfogadni. Ami pedig a személyeket illeti, Machiavelli mondja: csinálj szörnyeteget politikai ellenfeledből, és harcolj ellene, mint egy szörnyeteg ellen. Ezt a módszert ismerjük ma is, és akik használják, eszközüik is van hozzá. Mi pedig elég eszköztelenek vagyunk. Ami a párton belüli helyzetet illeti, amit a mai MDF csinál, számomra is nemcsak teljesen idegen, hanem kiábrándító. A háttérösszefüggéseket nem akarom itt tálni, de a Fideszről szóló magyar nemzetbeli megnyilvánulást én más lapra írom. Ebben az ügyben magam is szeretném Orbán Viktor figyelmét felhívni, hogy vannak problémák, amelyeket nyilvánosan kell kezelni. A saját pártomét is, és akkor nem adok esélyt arra, hogy ilyen alattomos módszerrel a megosztás elemeit belevigyük a dologba.

Mit kell tisztázni? Miért kaptunk ki? Nem azt kell lobogtatni, hogy győztünk október elsején. Azt úgyis tudják az emberek, hogy körülbelül mit várhatnak tőlünk, amikor október elsejére gondolunk. De miért nem nyertünk májusban? Ez az, amit egy politikai pártnak a saját közösségén belül nyíltan kell megtárgyalnia. Ettől nem lesz gyengébb. Egy olyan párt, lehet akár milliós tagsága, amelyikben az ilyen kérdéseket nem lehet nyilvánosság előtt megtárgyalni, semmiben sem különbözik egy szektától. Egy nemzeti tömegpártot csak úgy lehet felépíteni, ha ezt a nyíltságot is vállaljuk.

*(A Fráter György Katolikus Gimnáziumban 2007. január 18-án
elhangzott előadás szerkesztett változata.)*

Reménység, nemzet, hit

Amikor elfogadtam a meghívást, még nem tudtam, hogy ennyire megsűrűsödik zegény kis hazánkban a levegő. Úgy gondolom, sosem volt aktuálisabb, hogy erkölcsi gondjainkról beszéljünk, mint ezekben a napokban. Szerettem Miskolcot, sokszor jártam itt, mert az a meggyőződésem, hogy van itt egy olyan összetartó közösség, amelyik nem ugrik be semmiféle álpropagandának, hanem próbálja magában őrizni az örök értékeket.

Legutoljára egy augusztus 20-a előtt jártam itt, katolikus meghívásra, több száz ember előtt tartottam előadást, és az egyik legszebb emlékem, hogy már lement a nap, sötétedett, és még mindig együtt voltunk.

Tőlem ne várják, hogy protokoll-szavakat mondjak, és azt sem, hogy igazodjak bármihez. Én valóban úgy gondolom, hogy az életemben és az életművemben egyetlen olyan mérce van, amivel élni kívánok és amit mérlegre tettem, ez pedig a kétezer évvel ezelőtt világra érkezett Jézus Krisztus-i igazság. Ettől nem szeretnék eltérni és életem hátralévő részében csak erősíteni azt, amire már igen régóta jutottam.

Azt szeretném önöknek elmondani, hogy abban a légkörben, ami körülöttünk van, és nemcsak Magyarországon, hanem az egész világon, az alapvető gond az, hogy elveszítette a világ a spirituális alapokat. Az emberek nagy része nem tud hova fordulni. Nem tudja, hogy mi az igaz, és nem tudja, mi a rossz. Valamilyen módon modernnek tűnik, amikor néhányan azt mondják, hogy ó, az már régi dolog, hogy igazság. Az egyiknek ez az igaz, a másiknak az, nem kell ezzel törődni, szabadok vagyunk, mindenki úgy nyilvánít véleményt, ahogy akar, az igazság nem egy objektív fogalom.

Amikor A mérleg nyelve című meditációs és esszékötetem először megjelent, felhívott egy újságíró. Azt mondta, kedves asszonyom, tudom, hogy nagyon sok interjút adott, nem akarom az idejét pazarolni. Engem csak az érdekel, hogy egy olyan típusú író, mint ön, hogy adhatott a könyvének olyan címet, amelyik nyilvánvalóan politikai cím. Mire gondol, uram, kérdeztem. Hát azt a címet tetszett adni, hogy A mérleg nyelve. És maga szerint ez egy politikai cím?, kérdeztem. Azt mindenki tudja Magyarországon, válaszolta, hogy a mérleg nyelve egy pártot jelent. Egy kicsit elcsodálkoztam ezen és el is szomorodtam: odáig jutottunk, hogy a szakrális, nagyon komoly bölceleti fogalmakat azonnal akad, aki lehúzza a legalacsonyabb szintre. Azt válaszoltam neki, drága uram, én megmondom magának, hogy mi a mérleg nyelve az én szívemben és eszemben, de gyanítom, hogy utána be fogjuk fejezni a beszélgetést. – Hát tessék mondani, mit jelent a mérleg nyelve, ha nem politikai fogalom. – Az a kétezer év előtt a világra érkezett Jézus Krisztus-i igazság, tetszik tudni? Az a mérleg nyelve. Olyan csönd lett a telefonban, mintha egy bombát robbantott volna fel az ember. Hát hogy van ez? A kétezeres években egy mégiscsak híres ember azzal jön a telefonban, hogy Jézus Krisztus? Dermedt csend támadt, majd elhaló, elfúló hangon

a szegény, szerencsétlen, boldogtalan ipse még vissza is kérdezett, hogy kicsoda? Erre már nem válaszoltam, mondtam, hogy jó napot kívánok és letettem a kagylót, és bevallo, hogy először nagyon el voltam keseredve.

Uram, Istenem. Ide jutottunk, hogy ilyen színvonalú társalgások zajlanak. Aztán rájöttem, hogy valójában segítséget küldött az én Istenem, mert ettől kezdve valahogy olyan könnyű lett a dolgom. Amikor ezeket a rettenetes vitákat hallom, amikor az emberi ostobaság előnti a környezetünket, akkor nekem nem kell mást csinálni, mint felteszem erre a mérlegre, és a mérleg mér. Nincs kétféle igazság, csak egy, és nagy szerencséje a keresztény embernek, hogy tudja, hova forduljon.

Én nagyon sajnálom azokat az embereket, akiknek nincs mércéjük. Honnan tudják akkor, hogy mi a jó és mi a rossz, ha nem tudják megkülönböztetni a jót és a rosszat, ha nincs mérleg. Ezért mondom azoknak a barátaimnak, akik próbálnak ebben az országban egyről kettőre jutni, és normálisabb politikai életet kialakítani, hogy mindennek az az alapja, hogy legyen egy olyan meggyőződésünk, aminek az alapján kibontjuk a dolgokat. Ha nincs spiritualitás az életünkben, akkor a legjobb akarat is visszahullik a földre és eltorzul. Ezt kellene Magyarországon kimunkálni és ez a legnehezebb.

Ha ezt tudjuk, és ebben bízunk, akkor azok a vitatémák, amelyek körülvesznek minket, leegyszerűsödnek. Akkor fájdalommal a szívünkben tudjuk meghallgatni azt, aki azt mondja, az embernek és különösen a nőnek veleszületett joga, hogy azt tesz a testével, amit akar. Mondom a fiataloknak, akiknek nagyon örü-

Jókai Anna

lők, hogy itt vannak, mert nem mi fogjuk a világot megváltani, hanem ők, a mi édes gyermekeink és unokáink, nekik mondom, hogy gondoljanak erre, amikor majd azt mondja nekik valaki, hogy nem számít semmi, nem kell a gyerekeket megszülni, mindenki szabadon dönt róla. Csakhogy én azt gondolom, hogy az élet a fogantatás első pillanatától kezdve élet, és minden, ami történik vele, az az élet elleni merénylet.

Ma erre azt mondják, hogy ez konzervatív gondolkodás. Én pedig azt gondolom, hogy nemcsak az isteni parancs az, ami az embert erre figyelmezteti, hanem a nemzeti fennmaradásnak is az egyik sarkköve. Én március 15-én ünnepi beszédet tartottam Kassán az ottani magyaroknak. Megkérdeztem az előadás előtt, hogy hányan élnek ma Kassán magyarok? Azt válaszolták, hogy körülbelül 7 százalék. És mennyi volt, kérdeztem. Azt mondták, hogy 1945 előtt több, mint 30 százalék. Lemorzsolódtak, elvesztek, nem szülik meg a gyerekeket. Magyarországon, jól tudjuk, hamarosan, talán ötven év múlva eljön az az időszak, amikor nemhogy tízmillióan nem leszünk, hanem

körülbelül hét és fél millióan. Mindnyájan emlékezünk rá, én tanítottam is, mert tisztes szakmám szerint tanár vagyok, de tanultam is a Szózatban azt a felejthetetlen Vörösmarty-idézetet, hogy a sírt, hol nemzet süllyed el, népek veszik körül, és az ember millióinak szemében gyászkonny ül.

Én akkor azt gondoltam, hogy ez nem következhet be. Olyan nincs, hogy ez az ország, ez a nemzet elvessen. Azt gondoltam, hogy a herderi jóslatnak Vörösmarty által csüggedt hangon átvett idézete. Ma pedig azt mondom önöknek, hogy ha így folytatjuk, akkor lehetséges. De van egy nagy differencia. Lehet, hogy Vörösmarty korában, a reformkorban és a későbbiekben talán még megsiratta volna a világ egy jobb sorsra indult nemzetnek a halálát. Ma már nincs ilyen környezetünk. Azt hiszem, hogy olyan farkasvilágban él az emberek többsége, hogy szinte örülnének neki, és beteljesedne az a rettenetes madáchi jóslat, amikor a kihunyó nap alatt a már félig-meddig állat ember azt mondja Ádámnak, tedd uram, ha isten vagy, hogy kevesebb ember legyen és több foka. Ezt a világot éljük. Nagyon sokan több fokáért imádkoznak, és arra gondolnak, hogy ezzel oldódik meg a világnak a rettenetes nyomorúsága.

Csak azt tudom mondani, hogy ha jön a gyermek a világunkba, fogadjátok el, szüljétek meg. Tartoztok vele a saját lelki nyugalmatoknak, tartoztok vele az isteni igazságnak, és tartoztok ennek a kis Magyarországnak, amelyiknek nagyon nehéz a helyzete, de nem reménytelen.

Én tudom, hogy ennek a háromnapos tanácskozásnak a háttérében a remény áll, az a valami, amit az ember szívéből nem szabad megengedni, hogy kiirtsák. Azt is hallani fogják, és fogjátok, ti, fiatalok, hogy a hazaszeretet elavult dolog. A XIX. és a XX. században talán még érvényes volt, de most már Európában gondolkodunk, ez egy maradi dolog. Én pedig azt gondolom, hogy amíg az embertörténet folyamán nyelveken beszél az emberiség, minden nemzet megkapta a maga feladatát, és a maga ajándékát. Mi nem úgy szeretjük a hazánkat, hogy mások ellenére, hanem úgy, hogy hagyják nekünk megvalósítani azt, ami a miénk.

Volt egy kultuszminiszter, az 1920-as évektől tíz éven át volt Magyarország minisztere. Klebelsberg Kuno nagyon elhivatott ember volt. Ő mondta, hogy háromféle hazafiság létezik, a síró, a szónokló és a cselekvő hazafiság. Azt mondta, hogy ő a cselekvő hazafiság mellett teszi le a voksot. Igaza volt, én azonban abba a magasabb szférába a szívem szerint utánaszólnék nagy tisztelettel Kuno bátyámnak, hogy azért nekünk, mai magyaroknak meg kell néha engedni, hogy amikor körülnézünk, egy kicsit sírjunk is. Tetszik tudni, nekem az anyám azt mondta, amikor még fiatal lány voltam, hogy amikor nagyon el vagy keseredve, és nagyon szorítja a szíved valami, vigyázz, ne fojtsd mindig magadba, fogj egy csuprot és vágd oda! Meg fogsz könnyebbülni!

Én azt hiszem, most jött el annak az ideje, hogy oda kell azt a csuprot vágni! Ez nem síró hazafiság, hanem csak megszabadul az ember attól a fájdalomtól, keserűségtől, amiről úgy érzi, hogy nem tudná másképp kimondani. Ami pedig a szónokló hazafiságot illeti, valóban nem hordószónokokra van szükségünk, de arra feltétlenül, hogy ki kell mondani a dolgokat. Szólni kell! Vétkesek közt cinkos, aki néma!

Ma cinkosok országában élünk. Ki kell mondani az igazat! Nem ordítva, nem gyű-

lökködve, nem elveszejtésre törekedve. De határozottan és méltósággal. És ki mondja ki elsőként ezt a szót? Hát nem azoknak az embereknek kellene, akiknek az Isten valamivel többet adott? Nem azoknak az íróknak, értelmiségieknek, tudósoknak, művészeknek kellene megszólalni elsősorban, akik azért kapták a tehetségüket, hogy a többiek javára gyümölcsöztessék? Ma többé-kevésbé egy néma Magyarországon élünk. Egy olyan országban, ahol az emberek félnek. Félnek – és minél kisebb az a helység, ahol élnek, annál inkább – attól, hogy retorzió éri őket.

A művészeink, és az úgynevezett értelmiségünk egy része pedig nagyon hamar megtanulta, hogy pénz beszél, kutya ugat. Hogy oda kell húzni, ahol több a pénz. Ez azonban nem az értelmiség feladata. Ez megalázása annak a kegyelemnek, amivel bennünket az Isten ellátott. Hála Istennek, azért vagyunk néhányan – a két kezemen meg tudom számolni, hányan –, akik járnak, mondják a magukét és nem törődnek azzal, hogy milyen erőteljes hullámok érkeznek viszonzásul, amelyekkel szeretnék ezt megakadályozni. Én azt tudom önöknek mondani, hogy a hazának a szeretete, a felelősség, amit érzünk, annyiban konzervatív dolog, hogy a konzervatív nem szitokszó. Kérjék ki maguknak, ha valaki lesajnáló mosollyal odaáll önök elé és azt mondja, hogy ó, hát te olyan konzervatív vagy! Lebiggyesztik az ajkuk szélét, lenéző mosolygás jelenik meg a szemük csücskében, mintha a konzervatív valamilyen buta, bugyuta dolog lenne. Ha megnézzük a szó tövét, a konzervatív annyit jelent, hogy konzerválni akarunk. Ahogy egy kedves kollégám tréfásan mondta, én tulajdonképpen szellemi konzervkészítő kisiparos vagyok, mert vannak örök értékek, amit tudunk.

Drága barátaim! Látok itt nagyon sok ősz hajú asszonyt és férfit, de középkorút is. De már a fiatalnak is megvannak a maga tapasztalatai. Hát olyan nagy bűn, ha ezt megpróbáljuk megőrizni? Beletesszük a saját lelkünk fűszereit, a mi kis tartósítószerünket. Mindenki a magáét. Bedobjuk az élet nagy óceánjába és hiszünk abban, hogy az még kétszáz év múlva is élvezhető lesz. Ezt jelenti konzervatívnak lenni, nem azt, hogy buták vagyunk, nem azt, hogy nem érdekel bennünket, milyen új jön a világba. Csak megnézzük, hogy honnan jön...

Nem mindegy, hogy ki hozza azt az újat a világba. Mert így jutunk el ahhoz a gondolathoz, hogy ma rendkívül felgyorsultak nemcsak a materiális, hanem a szellemi események is a világban. Nemcsak nálunk, Magyarországon. Elkövetkezett az a kor a 2000. év után, amikor a Krisztus felé közeledő emberiséget egyre nagyobb erővel próbálja visszaterelni és visszahozni a maga sötét oldalára a mindenkori luciferi hatalom. Ne tessék azt hinni, hogy az ördögi erő azokat keresi, akik értéktelenek. Nem. Az ördögi erőnek az a jó, ha minél nagyobb zsákmányra tesz szert. Igenis fontos számára, hogy a lelkeket a maga oldalára vigye. Ez a világban nagyon jól láthatóan zajlik. Mondhatnánk, milyen egyszerű lenne felismerni az ördögi erőt, a rosszat, a gonoszt, ha úgy lenne, mint a mi gyönyörű népmeséinkben, hogy az ördögnek két szarva, két patája van, és bűdös kénköszaga. Olyan egyszerű lenne, jönne az ördög, ránk vigyorogna a képernyőről, látnánk a szarvait és mindjárt azt mondanánk, hogy távozz tőlem! De sajnos ez nem így van, mert az ördög egy nagyon ravasz fickó, úgy manifesztálódott a mai világban, hogy néha még csinos is. Biztos, hogy nagyon ele-

gáns ruhákat visel, biztos, hogy nagyon eleven mozgású, úgy tudja a dolgokat adni, mint hogyha ő volna a valódi. Itt van a keresztény ember nagy felelőssége: meg kell különböztetni a valódit a hamistól.

A luciferi jelenség szeretné, ha ő nézne úgy ki, mint Krisztus. Nem véletlenül mondják rá, hogy a világ bitorló fejedelme. Ő az, aki mindent elkövet, hogy benne lássa az emberiség, adott esetben egy nép, azt a valakit, aki a sorsát megmenti. Hasonlít Krisztusra, de csak olyan, mint egy nyomorult karikatúra. Ami soha nem az, hanem éppen annak ellenében működik. Ez az erő kétségtelenül megvan a világban. Ez az erő az, ami azt mondja nekünk, hogy elégedjünk meg azzal, hogy Európában vagyunk. Milyen remek dolog ez, az Európai Unió tagja lenni. Én ezért nem vagyok annyira oda. Több okból. Azt gondolom, ha így haladnak a dolgok, még az unokáim sem fogják élvezni az uniós tagságot, a másik pedig az, hogy én úgy érzem, Európa nagyon vegyes geopolitikai képződmény, amely korántsem töltötte be azt az isteni hivatást, mint amire szánták. Tudom, hogy súlyos kijelentés, de én úgy érzem, hogy Európa igazában nem keresztény. Formában talán, de nem él benne az élő Isten.

Gondoljanak arra, hogy még a preambulumba sem lehetett beletenni azt, hogy nekünk, sok más néppel együtt, keresztény gyökereink vannak. De ha betették volna, se jelentene sokat, ez csak szó, protokolláris frázis, fordulat. Az élő Isten valójában még nincs ott, és nekem mindig az az érzésem, hogy nekünk, kisebb nemzeteknek, akik ötven évet, és sajnos még utána is sokat szenvedtünk, nekünk volna feladatunk, hogy a megszenvedett igazságot, az élő Istent újra bevigyük Európába. Én nem azt várom el Európától, hogy adjon nekünk, de nem is szeretnék szegény rokonként beszivárogni a küszöb alatt. Én feltételezem, hogy nekünk, magyaroknak méltóság-ra van szükségünk. Sok mindent tudunk, sok mindent megtanultunk. Ez a nemzet hosszú századok alatt nagyon sok szolgálatot tett Európának. Valóban védőbástya volt nemegyszer, különböző küzdelmeinkben. Azt szeretném, ha Európa ráébredne arra a küldetésére, amiért a világban van.

A mítosz szerint Európa úgy keletkezett, hogy volt egy világszépe főnőciái királylány, akit úgy hívtak, hogy Europae. Beleszeretett az akkori mitológia főistene, Zeusz, és hogy meg tudja hódítani, bika képébe bújt, lejött a földre, meghódította Europae-t és ebből a furcsa nászból születtek Európa első királyai és nagy tudósai. Ez egy mítosz. Azért ábrázolják még ma is Európát szimbolikusan úgy, hogy egy leány a bika hátán ül, fogja a két szarvát és tulajdonképpen szelídíti. De ha velem jönnek egy képzeletbeli kalandozásra, gondolják el: ha a mai Európára nézünk, kinek jut eszébe egy szép, fiatal, harmatos nő? Én ezt a mai Európát olyannak látom, mint egy többszörösen elvált, megalázott, csüggeteg, imitt-amott lilafoltos nőszemélyt, akit nem egy főisten szeretett meg bika képében, hanem egy sötét fordulóban utolérte az aranyborjú és megerőszkolta. És ebből a nászból született, nem a nagy tudósok, nem a nagy királyok hada, nem a bölcs elmék, hanem az a sok kicsi bróker, aki elárasztotta az egész világot.

Nekem egy ilyen Európa-képem van, és azt gondolom, hogy meg kellene tisztulnia. Ami pedig a legnagyobb gondunk, az úgynevezett globalizáció, azt hiszem, ezt utálok a legjobban. Ezzel úgy vagyok, hogy nagyon örülnék neki, és elvárnám, hogy azt

jelentse, a világ különböző tájairól, a tőlünk legtávolabb élő embertársainktól szellemi üzeneteket kapunk, hogy valóban összekapcsolódik a világ szellemileg és lelkileg. De én úgy gondolom, hogy azok a dolgok jönnek be hozzánk globalizáció címszóval, amelyek a védekezésre képtelen kis nemzettesteken szinte áthatolnak, és azokat az érdekeket érvényesítik, amelyek nekik jók. Nekem van egy ilyen globalizációs példám, és ezért a fiatalok ne haragudjanak meg rám. A Coca-Coláról van szó. Én is szoktam Coca-Colát inni, ha nagyon melegem van, és jól le van hűtve, de rettenetesen utálatosnak tartom, hogy szinte kényszerszerűen van jelen az életünkben. Hol vannak azok a jellegzetesen magyar italaink?

Van a tévében egy hirdetés, legalábbis tavaly még volt, amelyben jött a szegény, tél-apóvá lefokozott Mikulás, csengett a csengő, hullott a hó, rénszarvasok húzták a kocsit, minden olyan volt, mint a valódi. Amikor megérkezett a télapó a hóba süppedt kis magyar kunyhó ablakához, elővett egy hatalmas coca-colás üveget, nem olyat, amiből inni szoktunk, hanem *ekkorát*, és azt úgy benyomta a ház ablakán.

Na, ez a globalizáció! És ott van alatta a szöveg, hogy kellemes szentestét kíván a Coca-Cola. Ilyenkor veszíti el az ember a keresztény türelmét, és mondja, hogy neked, édes öcsém, neked, de nem nekem! Valamilyen módon tehát manipulálva vagyunk. A globalizáció azt jelenti, hogy nem a magad, hanem mások érdekei szerint szépen, mint egy nyájacska, ballagunk utána. Kérdezhetik, hogy akkor így fogunk élni, amíg ez a keserves sárgolyó szét nem robban? Úgy fogunk élni, hogy nem lesz valódi globalizáció? Gondoljanak arra, hogy a már említett Vörösmarty a Vén cigányban, ebben a keserű versben még úgy kiált fel, hogy lesz még egyszer ünnep a világon! Van-e olyan magyar ember, aki nem érzi a szívében, hát kell, lesz még egyszer ünnep a világon! Ez lesz az igazi globalizáció, az a krisztusi kommunió, amikor valóban megvalósul ezen a szegény, tépett és véres földön a szeretet és a bölcsesség uralma.

Mi is előkészítők vagyunk. Nem a mi életünkben lesz meg, de nagyon nagy feladatot és tisztességet kaptunk, elő fogjuk készíteni! Akkor majd sokan azt fogják mondani, hogy jó, jó, ez az asszony, ez az író azt mondja, hogy keresztény, de akkor vajon hogyan áll a megbocsátással? Nekünk nagyon sokszor dörzsölik az orrunk alá, hogy mindig, mindent meg kell bocsátani. Önök is hallották már. Az a hatalmas isteni lény, Jézus Krisztus valóban azt mondta, bocsátsatok meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek. De ennek a mondatnak két része van. A második rész az, hogy nem tudják, mit cselekszenek. Igen, mindenkinek meg kell bocsátani, aki nem tudja, mit cselekszik.

A nagy dilemmája a keresztény világnak, hogy azokkal mit csináljon, akik nagyon is tudják, mit cselekszenek. Akik az *ügyet* próbálják az emberben rombolni. Óriási nagy lecke! Nekem eszembe jut az a Jézus Krisztus, akiről kevesebbet szoktak beszélni, aki korbácsot vett a kezébe, és ez a szelíd, áldozatra kész, kivézt Jézus korbáccsal a kezében verte ki az *ügy* közeléből azokat, akik nem odavalók. Akik a pénz emberei voltak, akik nem odavaló dolgokat műveltek. Ez a két arca van a mi isteni megváltónknak. Végtelen irgalom, és nagyon erős méltóság, és védelem az ügyünknek.

Hogy van ez? Úgy, hogy egy viharos éjszakán, nem nevezem meg, de egy általam nagyon veszélyesnek ítélt ember bekopogta az ajtómon, aki sokat ártott nekem, a

családomnak, és esetleg még a jövőben is fog, és azt mondaná nekem, hogy kedves asszonyom, kedves Anna! Itt vannak a nyomomban az üldözőim, meg akarnak lincselni. Legyen szíves bújtsasson el egy éjszakára. Biztos vagyok benne, hogy beengedném, adnék neki egy matracot is, egy éjszakára elbújtatnám, mert nyomorult helyzetben lenne, és mert van a szívemben irgalom. Ha éhes lenne, kapna tőlem kenyeret, ha szomjas lenne, megitatnám. Ez a keresztény irgalom. De soha, semmilyen körülmények között, amikor ugyanez az ember hatalomban van, és a rosszat műveli, soha nem cseresznyéznek vele egy tálból. Ez viszont a keresztény méltóságom. Ez a kettő együtt az, ami meg tudja adni ennek az eléggé megrendült magyar világnak, társadalomnak, és a saját személyes életünknek is azt a mércét, ahogyan lehet, és ahogy érdemes élni.

Nagy megoldatlan problémánk maradt, és ezzel nagyon sokan visszaélnék, hogy az úgynevezett rosszul sikerült rendszerváltás az egyik legfontosabb dolgot nem oldotta meg. Azt hiszem, ha ezen a környéken, Miskolcon azt mondom, hogy égbekiáltó embertársainknak a nyomorúsága, akkor ezzel nem vagyok demagóg. Én azt hittem, hogy másképp lesz. Naiv voltam, és azt hittem, hogy elengedik az adósságainkat. Azt hittem, hogy a munkában megöregedett emberek, bányászok, akik kiköpték a tüdejüket, nem kerülnek olyan helyzetbe, hogy nyomorognak a családjukkal. Én tényleg azt hittem, és nem politikai szinten, hanem a hitem szintjén, hogy megvalósul az a krisztusi igazság, hogy amit közületek a legkisebbel cselekszetek, velem cselekszitek. Minden egyes nyomortanya ebben az országban, minden boldogtalan, lecsúszó, kétségbeesett család a Krisztus-arcra adott pofonnak az áldozata.

Ez megint nemcsak politikai kérdés. Gondoljanak arra, hogy amikor Krisztus ott volt közöttük és vágyakoztak a szavára, és nem volt már élelem, mit mondott, és mit tett? Szaporította a halat és a kenyeret. Ha nem lett volna számára fontos, hogy az emberek egyenek, akkor azt mondta volna, hogy üljete nyugodtan és hallgassatok engem, pár hónapig kibírjátok. De nem ezt mondta. Ha valaki, ő tudta, mert beleszállt ebbe a nagyon nehéz, bús és materiális testbe, hogy amíg itt élünk, addig enni kell. Hogy addig a kenyér szentségét senki meg nem sérthesi. Nem véletlenül hallottuk a szót: nemcsak kenyérral él az ember, hanem Isten igéjével.

Erre kellene törekedni: legyen kenyér, és a kenyér mellé legyen ige. A kenyeret itt megszerezni, és hozzá felülről az igét az életünkbe beengedni. Én néha úgy látom, hogy ha venném magamnak a bátorságot, és képbe öltöztetném ezt a megfoghatatlan szellemi erőt, amit Istennek hívunk, akkor úgy látnám, hogy ma az Isten sír. Nagyon közel hajolt a világhoz és sír, hogy mivé lett az ember, hogy mit csináltunk ebből a gyönyörű teremtési tervből, amiben mindenkinek szerepe volt. Mi nem vagyunk elég magasak, hogy letöröljük a könnyeit. De legalább ágaskodjunk. Ne hagyjuk, hogy elhamvadjon az, ami a lelkünkben és a szívünkben van.

Mondhatják önök, mit tehetünk? Hazamegyünk, nézzük megint a televíziót, halljuk a hazugságok özönét, halljuk a magyarázatokat, amelyekhez olyan emberek is csatlakoznak, akiktől többet vártunk. Halljuk és elkeseredik a szívünk, és azt mondjuk, mit tehetünk mi? Nekünk nincs pénzünk, nincs hatalmunk. A szavunkat jó-

formán meg sem hallgatják, egyedül arra vagyunk jók, hogy időnként kifotózzák az arcunkat, hogyha megszólalunk.

Kérem, volt egy Teréz anya, egy pici, egérszerű öregasszony, a világ minden erejével felruházva. Megkérdezte tőle egyszer egy cinikus ember, hogy ugyan már, kedves asszonyom, mit számít ez, amit maga csinál. Hát nem látja, mi van a világban, milyen igazságtalanság, milyen nyomorúság, milyen kiszolgáltatottság? Hát mit jelent mindez? Érdemes? Erre azt mondta Kalkuttai Teréz anya, hogy nézze, én tudom, hogy a szenvedés óceánja végtelen, de én és a lányaim mindennap elveszünk egy cseppet ebből a végtelen óceánból. Ezért élünk. És akkor az én kételkedő, nyomorult kis szívem is megnyugodott, mert nekem is nagyon sokszor voltak mély völgyeim, és akkor azt gondoltam, hogy igen, így van. Ezt az egy cseppet mindannyian megkaptuk. Az a narancssárga köpenyben az út mentén dolgozó utcacseprő is, ha elsöpri a havat egy öreg ember háza előtt. Ennyi a dolgunk.

De a kutyafáját! Ezt az egy cseppet naponta el kell vennünk. Ez a mi dolgunk ebben a zűrzavaros világban. Kinek ez a csepp, kinek az a csepp.

Én 2002 adventjén, amikor nagyon nem voltam megelégedve azzal, ahogy az én édes hazámnak a sorsa alakult, írtam valamit, aminek azt a címet adtam, hogy Ima Magyarorszáért. Ez egy kultikus verssé vált, a Magyar Szentek templomába készült belőle egy szobor, és bele is vették néhány sorát. Én azt gondoltam, amikor A mérleg nyelve újonnan megjelent kötetébe beletettem, hogy mire ez a vers újra megjelenik, nem lesz aktuális, miután a kötet április után (a választások után) jelent meg. Szomorúan mondom önöknek, hogy sajnos aktuálisabb, mint valaha. Hallgassák most meg tőlem, az én olvasatomban. *(A vers olvasható a fentebb említett kötetben.)*

Tudom, hogy 1956 volt ennek a szép háromnapos belső ünnepnek a tartalma. Megadta nekem Isten azt a kegyelmet, hogy március táján, egy csendesebb időszakomban, az Ima Magyarorszáért után megírtam ennek testvérversét a mi '56-unk tiszteletére. Az a címe, hogy Krónikás ének, 1956–2006. Valamikor, október 23-a táján, a Magyar Szentek templomába egy újabb dombormű készül a versből, és ebből is rajta lesz néhány szó. Ennél nagyobb jutalmat én az életemben nem kaphatok, minden díj eltörpül mellette, hogy amikor éltem, valaki úgy gondolta, hogy érdemes néhány szavam arra, hogy agyagba véssék. A vége felől szeretnék valamit olvasni, ami már a mai világunkhoz kapcsolódik. Azokból a napokból indítok, amikor még hittük – egész fiatalként, párhónapos gyerek anyjaként éltem meg –, hogy sikerül Magyarországot kivonni abból a bűvkörből, és sikerül valami emberit teremteni.

Három szólamon: egy a mindenkori áldozatoké és forradalmároké, a másik a mindenkori elnyomóké, ravaszaké és hazugoké, és egy harmadik, a gyermekdalok hangján, ami mintegy az egészet aláfesti. *(Az interneten olvasható a vers.)*

(Az Európa Rádióban 2006. október 12-én elhangzott előadás szerkesztett változata.)

„Ha a mérték tönkre ment,
senki, semmi meg nem ment.”
(Mécs László: Bakonyi látomás)

Keresztény értékek a szekularizált világban

KATOLIKUS OKTATÁSI KONFERENCIA MISKOLCI RÉSZTVEVŐKKEL

A címben szereplő tény: a szekularizált világ valósága és a keresztény Isten-hit mindennapos küzdelme volt a témaköre annak a konferenciának, amelyet a *Katolikus Pedagógiai Szervezési és Továbbképzési Intézet* szervezett 2006. november 24-én Budapesten, a Városligeti fasorban.

A rendezvényen, amely az *Öveges József Tanáregylet*, a *Sík Sándor Tanáregylet*, a *Szível és Lélekkel Óvodapedagógusok Egyesülete* és a *Tanítók Fekete István Egyesülete* társrendezésében zajlott, az ország katolikus óvodáinak, általános és középiskoláinak, kollégiumainak háromszáz vezetője, tanítója, óvónője és tanára vett részt. Az évről évre visszatérően megrendezett pedagógiai konferencia témáját idén is az élet igazolta vissza: éppen a konferencia előtti napon szavazta meg az Országgyűlés az iskolák, óvodák újabb költségvetési megszorító intézkedését, a normatívák szűkítését. Az idén kissé megváltozott formát öltött az egyházi oktatási intézmények megrövidítése: minden oktatási formában szűkülnek a normatívák. Más támogatási csatornán keresztül azonban a nem egyházi intézmények visszakapnak valamit az elvonásból.

Az egész napos rendezvényt mindvégig élénk érdeklődés kísérte. Ebben bizonyára az is szerepet játszott, hogy módunk volt egyházi vezetőink személyes álláspontját is megismerni, és nem maradt el a programból a missziós lelkületet erősítő lelki tartalom sem.

A bevezető előadást *dr. Veres András* szombathelyi megyéspüspök tartotta Egyház és társadalom címmel. A jelenlévők körében általános egyetértést kiváltó, őszinte és egyenes beszédével igyekezett felrázni a hallgatóságot. Tiszta és jól kifejtett gondolatokkal üzent a magyar társadalomnak: a keresztény értékrend elfogadása és átadása ne szégyenlős, megalkuvó módon történjék! Ne adjuk fel értékeinket, és ne akarjuk hitünkünkől fakadó vallásosságunkat „kis lángra csavarni”. Az Európai Unióval kapcsolatos józan, értékelő gondolatainak mondandója is ez volt: demokrácia vagy keresztény alapon lesz vagy – nem lesz! A főként liberális társadalomszervezők oly erőszakos igyekezete szerinti jelszó: „Az egyház vonuljon ki a társadalomból!” nem Istentől való gondolat. Ugyanakkor felhívta a figyelmet arra is, vigyáznunk kell: az egyház megújulása és a társadalom megújulása közé nem lehet egyenlőségjelet tenni. Ha az

egyház megújul, jótékony hatással lesz a társadalom egészére, hiszen minden bajunk az erkölcs romlására vezethető vissza. Egyházi intézményeinkben, így a katolikus óvodákban, iskolákban is a hitet kell megélni. Ez vezet majd el az erkölcsi megújuláshoz, s ezen keresztül a társadalom megújulásához is.

A püspök úr szerint a mai kor magyar embere is gyakran kényszerül választani: jó polgár vagy jó keresztény legyen? Álláspontja egyértelmű volt: a *lelkiismeret az elsőbbség*. Ha választani kényszerülünk, inkább kell engedelmeskedni Istennek, mint az embernek! Ha komolyan vesszük hitünket, akkor elmúlik a társadalmi méretű türelmetlenség, a kétségbeesés és az apokaliptikus kijelentések elhalkulnak. Ha így élünk és cselekszünk, a pokol erői sem vesznek erőt rajtunk.

Dr. Hoffmann Rózsa egyetemi docens, a Kereszténydemokrata Néppárt frakciójának tagja, országgyűlési képviselő előadásában a *katolikus közoktatási intézmények történetéről*, különösen az újkori időszakról, az újjáépítés másfél évtizedéről beszélt. Személyes vallomást tett a hallgatók előtt, miért vállalta el a nem túl népszerű

Alakszainé dr. Oláh Annamária

rű pártpolitikai feladatot. Szerinte nem csak összeegyeztethető meggyőződéssel, hanem szükségszerű is, hogy a politika területén is ott legyen a keresztény értéket valló ember. Az ilyen elkötelezettséggel rendelkező politikusok alacsony száma is mutatja azonban, mennyire szekularizált a mai magyar társadalom. Mégis, minden szekularizálódási kényszer, minden baj ellenére is, töretlenül és meggyőző módon fejlődött az elmúlt másfél évtizedben az egyházi közoktatási intézményrendszer. Az 1990-ben indult folyamat valóságos iskolatörténeti hőskorszak! Ma az egyházi közoktatási intézmények a teljes intézményhálózat 10 százalékát teszik ki, közel 40 ezer általános iskolai és közel ugyanennyi középiskolai diákot készítve fel a jövő kihívásaira. Pedig a katolikus iskoláknak ma számos nehézséggel kell szembenéznük: a szekularizált külső környezet belterjes, „papokat és apácákat nevelő” intézménynek tekinti őket. Számos barátságtalan, ellenséges megnyilvánulással találkozhatnak nap mint nap, melyet csak nagy türelemmel, végtelen szeretettel és szakmailag-emberileg felkészült pedagógusgárdával lehet oldani. A 2004-től kormány szinten megjelenő generális rombolási szándékkal is meg kell küzdeni: éves szinten 33 milliárd forint költségvetési elvonás sújtja az oktatási rendszer egészét, ezen belül az egyházi intézményeket mindenféle kompenzáció nélkül. Ebben a helyzetben szükség van – talán jobban, mint valaha – a hívők és a szülők fokozott szerepvállalására. Az intézményeknek pedig hosszabb távon számolni kell az elszegényedés veszélyével is. Nehezedő

körülményekre felkészülve, de töretlen hittel kell munkánkat végezni! – biztatta a jelenlévőket a képviselő asszony.

Várnai Péter plébános, budapest-esztergomi egyházmegyei ifjúsági referens élményszerű előadás, egy lelki gyakorlatos beszéd keretében ismertette gondolatait *az iskolai misszióról*.

A konferencia keretében Bajzák M. Eszter nővér, a KPSZTI vezetője és munkatársai pedagógiai pályamunkát készítő óvónőket, tanítókat és tanárokat díjaztak különféle témakörökben, valamint bejelentették a katolikus óvodák körében meghirdetett, az Árpád-házi Szent Erzsébet-emplékév tiszteletére kiírt rajzpályázat eredményeit is.

A konferencia második felében a hallgatók három szekcióban vitathatták meg a délelőtt elhangzottakat. Dr. Pápai Lajos megyéspüspök, a Magyar Katolikus Püspökkari Konferencia alelnöke, az iskolabizottság elnöke példaképeinkről, *a magyar szentekről* tartott beszélgetést a jelenlévő pedagógusokkal. A téma aktualitását a nemrégiben Árpád-házi Szent Erzsébet tiszteletére és emlékezetére meghirdetett év szolgáltatta. Dr. Hardy F. Gábor ügyvéd a nevelés szaporodó jogi kérdéseivel kapcsolatos szekciót vezette.

Végezetül e sorok írói által vezetett diskurzusról szeretnénk röviden beszámolni. Mi a szülők szerepéről és felelősségéről tartottunk rövid vitaindítót. Nagyon örültünk annak, hogy a szekció iránt élénk volt az előzetes érdeklődés és sikerült szóra – és vitára – bírunk a főként vidéki pedagógusokból álló résztvevőket.

Vitaindítónknak egy kérdésben összefoglalt címet adtunk: *Külső-e a szekularizált iskolai környezet?* E költőinek tűnő kérdés mögött az a mindennapos nehézség áll, mely szerint az iskolai szereplők mindegyike a mai magyar társadalom tagja, s korántsem egységes társadalomképpel, nem minden esetben szilárd világnézeti meggyőződéssel vesz részt a katolikus óvoda–iskola–kollégium mindennapjaiban. Ráadásul a pedagógusokat a gyermek nevelésére és nem a szülők nevelésére képezték ki, így gyakran nem tudnak mit kezdeni a kettős nevelés romboló hatásával. A jelenlévők egyetértettek abban, hogy a katolikus intézmények egy fokkal „jobb” gyermekanyagot kapnak a szülőktől, de ennek ellenére korántsem mentesek a társadalmi problémáktól. A gyermeknevelés összhangja csak úgy teremthető meg, ha a szülők és az iskola egymás partnereivé válnak a kettős nevelés visszautasításával, az egyetemes keresztény értékek és tradíciók elfogadásával. Ehhez szükséges a közösségi jellemformálás élményének megélése is, amely a mai szülők többségének életéből sajnálatos módon kimaradt, vagy torz formában valósult csak meg. Olyan egyszerű közösségi élmény, mint a közös imádság vagy a szentmisen való közös részvétel is akadályokba ütközik, ha az iskola és a szülők nem veszik komolyan saját küldetésüket.

A családi élet és a társadalom nehézségein is a közösen létrehozott maradandó értékek segítenek át bennünket. Ragaszkodnunk kell tehát a kiérlelt tradíciókhoz, melyből – hála Istennek – maradt még nekünk is. De hozhatunk és hozunk is bátran új, jó iskolai tradíciókat létre! Ezek kialakítása hosszabb folyamat ugyan, de a 8 osztályos (gimnáziumi) képzés, a többgyermekes, többgenerációs nagycsaládok megjelenése az

iskolában, illetve az immár felnőtt „öregdiák”-nemzedék szülőként való megjelenése katolikus iskoláinkban biztató lehetőséget jelentenek a hosszabb időt igénylő folyamatra. Bizakodóan nézünk ennek elébe!

A szülő–iskola kapcsolatnak egy másik fontos területét is érintettük a beszélgetésben: a szeretet megnyilvánulásának lehetőségeit ebben az összefüggésben is. Miért ne lehetne – a tekintély megtartása mellett – szeretetteljes a kapcsolat a tanár és diákja szülője között? A tanár is ember, érző, szeretetre és megbecsülésre vágyó ember. Hallottunk gyakorlatias, szép példát erre, s annak visszaigazolását láttuk, mennyire szüksége van a pedagógusnak is a pozitív visszajelzésekre, de a szülőnek is – a lelki gondozásra. Röviden érintve a másik szekció témáját, azt fogalmazzuk meg, hogy a mai kor emberének szüksége van példaképekre. A szülői példaképek ereje még egy kis közösségen belül is nagyon erős, erre is „terepet” szolgáltat egy jó katolikus iskola. Mi, szülők, egymástól sokat tanulhatunk, s az iskola akkor tölti be missziós szerepét, ha fel- és bemutatja ezeket a – hétköznapi – szülői példaképeket is.

A szülők szerepét és felelősségét a keresztény iskolai nevelésben végül a *tradíciók ápolása–közösségi jellemformálás–példaképek felmutatása* hármas feladatban foglaltuk össze, aminek gyakorlati megvalósításához hangzottak el jól hasznosítható javaslatok a szekcióban résztvevők részéről is.

A konferenciát Pápai Lajos püspök úr által celebrált szentmisével zártuk.

Cikkek, előadások, tanulmányok

SEREGÉLY ISTVÁN

Árpád-házi Szent Erzsébet jubileumi évében

Széles körben ismert a keresztény világban, főleg Európában, hogy az idei évet Szent Erzsébet emlékezetének szentelik a katolikusok. Mi, magyarok különösképpen, mi, egri egyházmegyések méginkább, mert az Egri Egyházmegye területén született 800 évvel ezelőtt, amikor még nem volt anyakönyvezés, legfeljebb krónikások jegyezték fel a kiemelkedő események időpontját. 1207 nyarán született II. Endre királyunk lánya Sárospatakon, a királynői várban, majd Budán keresztelték meg, Keresztelő János édesanyjának, Erzsébetnek a nevét adták neki. Őt úgy ismeri a világ, hogy Árpád-házi, Németországban Thüringiai Szent Erzsébet, de mindkét neve révén kiválóságára, Isten- és emberszeretetére emlékezteti az embereket.

Rendelkezésünkre áll megannyi biztos adat a történelemből, tudjuk, hogy szülei II. Endre és Gertrúd voltak, édesanyjáról Katona József Bánk bánja és Erkel operája nyomán eléggé ellenszenves kép él bennünk. Kétségtelen, hogy abban az időben nem voltak ritkák az összeesküvések, és ő is egy ilyen áldozata lett. Ártatlanságát nem lehet, de nem is kell igazolni, de inkább az akkori idők hatalmi harcának lehetett az áldozata, mintsem ahogy a drámában egy cselszövő, alattomos asszony tettei büntetéséként mutatják be.

Tény azonban, hogy a mi Erzsébetünkön kívül családjában és leszármazottai között nem kevés a szentté avatott, és szentté nem avatott, de annak tekinthető férfi és nő. Erzsébet négyéves korában Pozsonyból indult el dinasztikus kapcsolatok szereplőjeként Thüringjiába. Tizennégy éves korában már asszony, 19 évesen pedig özvegy. Az akkori európai szellemiséget meghatározó ferences szellemiséget elfogadva, a krisztusi szeretet mindenki figyelmét felkeltő hőseként, 24 éves korában befejezte földi életét. Abban az időben ez nem számított túl rövid életnek. Marburgban halt meg, és két év múlva Perugiában a pápa avatta szentté, a szertartáson az akkori Európa kiválóságai igyekeztek kifejezni saját mulasztásaik pótlására az iránta való hódolatukat.

Ennyit valószínűleg mindenki tud Erzsébetről. Aki többet is szeretne, bőséges forrásmagyot talál, kevés szentről írtak annyit, mint óról. Leghitelesebb (némi történelmi tévedést leszámítva, amit az akkori információs hálózat hiányossága miatt mentséggként tudomásul kell vennünk) Charles Montalembert – aki önmagát Árpád-házi Szent Erzsébet leszármazottjának tekinti – a XIX. században bestsellernek számító Árpád-házi Szent Erzsébet élete című műve. Magyarul is megjelent több kiadásban, legutóbb az Új Embernél. Életregényt írt róla Harsányi Lajos A szent asszony címmel. A Magyarország virága XIII. századi források alapján történelmi

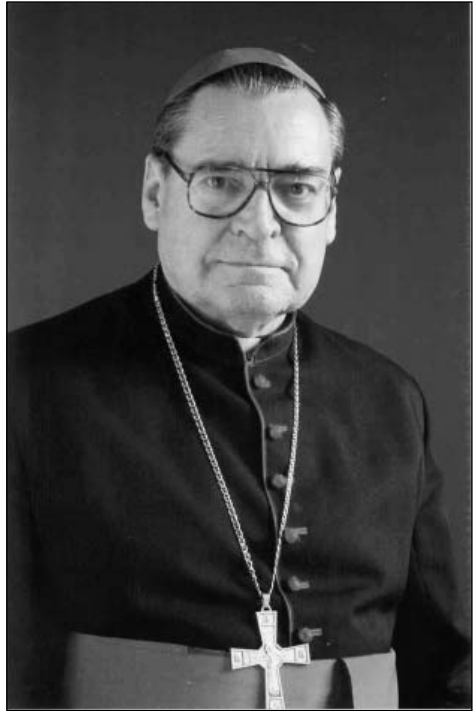
képet is kialakíthat bennünk Endre és Gertrúd leányáról, ahogy dr. Jónás Ilona, Bodnár Dániel, Elfriede Kiel, Gertrud Füssenegger, Günther Hoppe magyarul is megjelent könyvei. Van egy háromnyelvű album is, amely kiállításában már külföldiek irigységét is felkeltette, elérhető mindazok számára, akik Szent Erzsébet évében már csak önbecsülésből és öntudatból időt és anyagiakat is fordítanak a mi drága Erzsébetünk megismerésére.

Nem életét akarom ismertetni, hanem mai jelentőségéről szeretnék néhány szót szólni. Ez a szemlélet XVI. Benedek pápa szeretetről szóló enciklikájának hatása alatt Erzsébetre is új fényt sugárzó világosságot szerzett számomra. Erzsébet és az élő krisztusi szeretet olyan szorosan kapcsolódik össze, hogy arra ösztönöz bennünket, nézzünk utána, mi tesz egy embert ilyen maradandó emléket hagyó történelmi szereplővé, a sok milliárd, földre születő ember közül.

Néhány szót a kiemelkedést jelentő életszentségről szeretnék szólni. A szent szó elvesztette eredeti értelmét, nemcsak ma, de már az én gyerekkoromban is hordozott valamilyen taszító tartalmat. A szó eredeti értelmét a Bibliában kell megkeresnünk, ahonnan ered. A héber nyelvben a kadosh kizárólag az Isten abszolút tökéletességét jelenti. Ezt nem lehet felülmúlni, de iránya és fénye a bontakozó és fejlődő világnak. Ha az a tulajdonság, amit mi szentnek nevezünk, az Úristen tulajdonsága, akkor minden dolgot annyira lehet szentnek nevezni, amennyire kapcsolatban van az Isten tökéletességével.

Ennek van egy természetes szintje, amit mindnyájan könnyen megértünk, amikor az ember ennek a fejlődő világnak a csúcán állva azt olvassa a Bibliában, hogy Isten a saját képére és hasonlatosságára teremtette az embert. Így az ember tökéletessége az lehet, ha hasonlít az Istenhez. Miben? Abban, hogy miénk a világ és tudjuk alakítani, az emberek javára. Az Isten a teremtett világgal szemben ezzel a két, hozzáférhető tulajdonsággal hagyta nyomát rajta, hogy létrehozta a világot az ember javára. Az már másik oldala az életszentség kérdésének, hogy képes-e az ember hasonlóvá válni e világ alkotásában és az emberek javának szolgálatában.

Az a tény, hogy az ember véges, lehet jobb és bal oldalra eltérő a maga korlátozott-

Seregély István

ságában, nem valószínű, hogy természetes szinten az ember rendkívüli életszentségre tehet szert. Isten nem természetes világrendet teremtett. Ez már a kinyilatkoztatásra támaszkodik, ahol arról van szó, hogy a mindenható Isten a saját életének örökösévé szánta az embert, világát pedig az új ég és az új földben, az ember el nem múló teljességének a hazájává rendelte. Ezt a természetfölötti teljességet ezen a világon történelemből kitörölhetetlen jelenlétével Jézus Krisztus váltotta valóra, akinek a születése napja kétezeréves évfordulóját most ünnepeltük meg. Krisztusról tudjuk, hogy mindenben vállalta az embert. Születésétől a haláláig. Közben volt gyermek, felnőtt, egészséges és szenvedő, mindennapi kenyerét kereső ember, aki egyedül képes arra, hogy az Isten szándéka szerint teljes emberi életet éljen. Nem tudta senki vádolni, akármilyen rafinált próbatételek elé állították. Meglepő, hogy egyre több olyan értekezés, cikk és elmélkedés lát magyar nyelven is napvilágot a legújabb időkben, amikor ennek a krisztusi tökéletességnek különböző irányjaival találkozunk a Teológiának, a Távlatoknak a hasábjain, és a pápa még bíboros és teológiai tanár korában írt cikkei nyomán.

A hasonlóság, amelyet Jézus Krisztus megmutatott, a magunk erejéből nem valószínűsíthető meg, benne is az Isten valószínűsította meg. Hiábavaló lenne ezt a követelményt sürgetni, addig, amíg nem mondanám meg, hogy ennek van lehetősége. Ez a keresztény élet által képviselt kegyelemnek nevezett ajándéka a mindenható Istennek, ami bennünk ennek az életszentségnek, célkitűzésnek a megvalósítását lehetővé teszi. Az életszentség ennek következtében nem egy cél, amit el kell érni. Jézus Krisztus tökéletessége nem érhető el. Az esendő emberiségnek az áteredő bűn, a gonosz lélek mesterkedéseinek következménye után is, a keresztény tanítás alapján megvan a maga vigasztaló válasza, hogy mérlegre mindezek ismeretében kerülünk.

Annak idején, még káplánkoromban, felkeresett egy pedagógus, hogy komoly lelkiismeretbeli problémái vannak, mert meggyőződése szerint neki Jézus Krisztust kell képviselnie a tanítványai előtt, és ma ez tilos. Azt válaszoltam rá, hogy amit Jézus Krisztus mondott és tett, azt most is nyugodtan képviselheti. Hogy igazat mond, hogy kötelességet teljesít, hogy családszeretetre neveli a gyermekeket. De ennek annyi akadálya van, mondta, amikor a gyerek mást hoz a többi óráról. Ezzel nem kell törődni, válaszoltam ismét, majd ha az Úristen elé kerül, elmondja, hogy én a Kádár-rendszerben szolgáltam. Ez biztos, hogy szerepel mindannyiunk megítélésében, különben katasztrófa lenne, hogy az 1940-es években, Mindszenty idejében még keresztény Magyarországból mi lett.

Az életszentség tehát program, amely azt mondja, ne térj le erről az útról, vagy ha letértél, menj oda vissza. Aki el akar érni egy hegycsúcsra, lehet, hogy közben másfelé vezet az útja, de mindig tudja, hol a csúcs, merre kell fordulnia. Ez jelenti azt, hogy Isten görbe vonalra is tud egyenesen írni. A mai ember nyugodtan elfogadhatja, hogy az életének a programja legyen – és ezt már a hallgatóság nagy része nem tudja elfogadni –, amit Isten mondott Mózesnek, és Krisztus megismételte: szentek legyetek, miképpen én szent vagyok!

Ehhez persze hozzájárult a janzenista és a barokk kornak az a szokása, hogy a szent-

teket arany ruhába öltöztette, összetett kézzel, égre néző alakokként ábrázolta, és a templomba belépő ember azt mondta, hogy ez nem én vagyok.

II. János Pál harmadik évezredet megnyitó körlevelében megismételte a második vatikáni zsinat egyháziáról szóló konstitúciójának kijelentését: márpedig ezen a teremtett világon minden ember meg van híva az Istenhez való hasonlóságra. Ha nem hasonlítasz a jó Istenhez, akkor rossz ember lesz belőled. Ha nem törekszel az Úristen szándéka szerint élni, akkor a halál kultúráját építed és nem az életét.

Kiket nevez az egyház szenteknek? Azokat, akik az átlagnál jobban, úgy szoktuk mondani: hősi fokon tudják Jézus Krisztus nyomában járva ezt az Istentől elvárt emberi tökéletességet megközelíteni. A szentté avatás egyházi eljárás. Mivel egyházi, emberi, ezért tökéletlen. De az a célja, hogy széles körű vizsgálatot folytasson azokról, akiknek az életszentség hírében eltelt élete után az emberek csodálata ezt valószínűvé teszi. Az Úristentől is várnak rendkívüli imameghallgatásokkal bizonyítékokat, hogy Isten szándéka szerint állítunk magunk közül embereket annak a célnak a szolgálatába, hogy el merjük mondani: ezek is emberek voltak, bűnös emberek, akik nem éltek rendkívüli körülmények között. Sőt, az emberek nyomorúságos tulajdonsága az, hogy ha valaki közülünk megpróbál kiemelkedni, lehúzzuk a magunk szintjére. Akik ennek ellenére mégis képesek kiemelkedni és akikre fel tudunk nézni, azokat tekintjük az egyház által is elismerten, szentté avatott embereknek, akik közé tartozik az egész világ csodálatát elérő Árpád-házi Szent Erzsébet. Ha elolvassuk az életét, nem tudjuk, hogy sikerült mindez neki.

Kétségtelenül ember volt, a magyar történelem része. Sárospatakon született, kis pólýásgyerekként, és meg tudta valósítani az őt körülvevő, a mainál semmivel sem jobb szellemi környezetben is azt, amire az Úristen kiválasztotta, egy olyan korban, amikor szükség volt a keresztény megújulásra. Mi csodálkozunk ezen a magyar hercegasszonyon, nem azért, mert királylány volt, hiszen sok királylány volt, akiken nem kell csodálkozni. Azért sem, mert gazdag volt, mert ma a gazdag emberek kevés megbecsülést tudnak a maguk számára szerezni. Még azért sem, hogy feleség, anya és özvegy volt, mert azokból is sok van ezen a világon. Azt csodáljuk, ahogyan királylány, gazdag ember, feleség, anya és özvegy volt.

Ragaszkodott az Istenhez. Ha egy növényt a gyökerétől elválasztanak, talán valamilyen speciális eljárással egy darabig életben lehet tartani, de utána nincs jövője. Az ember is, aki a mintájától, az életének a gyökerétől elszakad, nem viszi semmire. A kislányt, akit elvittek Magyarországról négyéves korában, Wartburgban szoktatták az új, rá váró, és diplomáciailag nagyon fontos feladatok betöltésére, hogy majd felesége legyen a thüringiai örgrófnak. A szenttéavatási feljegyzésekből, aktákból, amelyekben a tanúkihallgatások olvashatók, megtudjuk, milyen volt ennek a Marburgban 24 éves korában meghalt asszonynak az élete. A volt játszótársai, a rokonság, mind azt vallották, hogy meglepően vallásos volt kislányként. A barátnői, akikkel együtt játszott, elmondták, játék közben is odaszaladt a templomhoz, és ha nem tudott bemenni, legalább bekopogott. Ez azt jelentette, valahonnan örökölte ezt az Istenhez való hajlandóságot. Ha az Árpád-ház anyyi szentet nevelő, anyyi értékes, törté-

nelmünket meghatározó embert adó családjából származik, valószínűleg otthonról hozta magával.

Felnőttként sem változtatott ezen. Ezt is a szenttéavatási dokumentáció nyomán tartják számon, hogy soha nem ment be hercegi koronájával még a nagy ünnepeken sem a templomba, mert ahol a názáreti Jézus, az ő megváltója töviskoronával van jelen, ő nem viselhet aranykoronát. Élete végén már a szigorú lelkivezetője is, aki mai szemmel nézve szinte embertelen volt, csodálattal állt meg előtte és hajlandó volt a vele kapcsolatos nyilatkozataiban legalább annyit mondani, hogy ilyen emberrel még nem találkozott.

Nem akart mást, mint amit az Isten akart tőle. Az Úristenhez igazodó élet nem azt jelenti, hogy az ember mindenben felismeri az Isten akaratát. A körülmények sodornak mindenkit. Ezt nem vonhatjuk kétségbe senkinek a megítélése során, ezért is evangéliumi törvény az, hogy az ítéletet Isten tartja fenn magának, mert ő ismeri az összes, általunk nem ismert tényezőt, ami befolyásolhatja a gondolatainkat, szavainkat és tetteinket. Az alapelv, hogy az élet mégis az Isten akaratához igazodjon, kiirathatatlan az emberekből, még az ateistákból is. Nemrég olvastam valahol, hogy a statisztikák, amelyeket a közvélemény-kutató intézetek készítenek – megkérdeznek egy-kétezer embert, hogy mi a véleményük a feltámadásról, a tízparancsolatról, az Istenről, és ennek alapján akarják megmondani, hogy a mai ember mit tart igaznak – hamisak. Az emberek ugyanis éppen ezekről nem nyilatkoznak őszintén. De tudják, mit vár el tőlük a kérdező.

Amikor az emberek egyedül vannak, főleg amikor nehezebb az élet, állást foglalnak az Úristenről. Szeretnének szabadulni tőle, de nem lehet. Az ember lényegénél fogva istenhívő és a vallás nem a Marsról került ide, hanem az ember fedezte fel azzal, hogy az értelme kinyílt. Ez épp olyan dolog, mint hogy ez a szoba tele van zenével, de nem halljuk, ám ha van hozzá egy megfelelő készülékünk, és bekapcsoljuk, ráhangolunk a különböző forrásokra, óriási „zajt” lehet csapni. Itt van, benne élünk, mozgunk és vagyunk.

Amikor arról beszélünk, hogy sokan élnek úgy, mintha nem lenne Isten, ehhez hozzá kell tenni, hogy úgy élnének, mintha nem lenne Isten. Ez az, ami miatt az emberiség nyugtalan, és sajnos a rosszat rosszal javítani nem lehet, és egyre vadabbá válik a „mintha nem lenne Isten” életstílus.

A másik alapvető tulajdonsága Erzsébet életének az, amit az ember tökéletességének forrásaként fogalmaz meg XVI. Benedek pápa Az Isten szeretet enciklikájában, amelyben számomra is végre megnyugtató módon megtaláltam, miért keveredik össze a férfit és nőt összekapcsoló emberi adottság, amit szerelemnek nevez a magyar a szeretettel, ami a másokért odaadott életet jelenti. A pápa megmondja, hogy az érosz, az ember érzelmi szintjén a világ fejlődését előbbre vivő erő az egymás iránti vonzalomban kezdődik. Ez csak akkor válik emberi életet már itt a földön tökéletesebbé tevő erővé, ha arra a következtetésre jutok, hogy érted vagyok.

Manapság, amikor sajnálatos befolyás hatására a szerelem alatt azt értjük, hogy keressék egy partnert, aki nekem jó, ezzel szemben a szeretet azt sürgeti, hogy keressék

egy partnert, akiért érdemes odaadni az életemet. Ha erre képes két józanul gondolkodó ember az élete tavaszán, amikor belé van oltva az életet értékessé tevő törekvés, hogy megkeresse és kijelentse, hogy ezért harcolni is akar, abba nem csak megöregedni lehet, hanem meg lehet teremteni ezen a földön az ugyan véges és korlátozott mennyországot, amelyet mindenki igényel a lelke mélyén. Az otthont, ahová mindig visszamehet, ahol jól érzi magát, ahol tudja, hogy érte élnek.

Engem azért tanítottak papnak, hogy ennek az üzenetnek a hordozója legyek. Tanítottam gyerekeket 32 éven keresztül, akik azóta megnőttek. Volt egy család, ahol két kislány volt, és jóval később találkoztam egyszer az idősebbel. Akkoriban Trabanttal jártam, jött Kőszegről Szombathely felé, és megkért, vigyem magammal. Útközben beszélgettünk, Pestről jött éppen, az egyetemről. Kérdeztem tőle, nincs Pesten program, hogy minden héten hazajössz? Dehogy nincs, válaszolta, de engem itthon várnak. És a többiek nem jöttek?, kérdeztem. Nekem is mondták, hogy miért jövök haza, hát mert ott engem mindenki szeret.

Ha el tudja érni egy család, hogy a tagjai ilyen módon gondoskodnak egymásról, akkor az érosz, az érzelmi egymáshoz tartozás az embernek életet adó erővé válik. Tudjuk, hogy sok nyelvben nincs is külön szó a szeretet és a szerelem kifejezésére. A szeretet alkut nem ismerő, emberi alapállás, hogy az életünket, amely mindenképp elmúlik, csak akkor nem fogjuk megbánni, ha időben egészen odaadjuk. Miért végződik a Rómeó és Júlia a főhősök halálával? Mert ezen a földön minden azzal végződik, és ha addig kitartanak egymás mellett, nincs semmi baj. De hát két óra alatt a színpadon csak úgy lehet bebizonyítani, hogy akkor jó, ha végig kitartanak, ha a darab végén befejezik földi pályafutásukat.

Jó lenne tanítani a felnövekvő nemzedék pénzimádó világunkban magukra hagyott tagjai, a mai fiatal lányok és fiúk számára ezt a gondolkodásmódot. Amikor tudom, hogy most van az ideje, tehát a huszonéves korban, most kell megtalálni azt, akivel egyetérték. Ha a szeretetről Teilhard de Chardin egyértelműen mint a világ fejlődésének energiájáról beszél, akkor az emberiség fejlődésének is ez az energiája. Ha ez nem lenne, akkor mi nem lennénk itt. Ezért természetszerű, hogy két ember egymásért odaadott életéből ezen a földön itt-tartózkodásunk idejére olyan körülményeket kell magunk köré teremteni, hogy legyen akármilyen a világ, abban én „dirigálok”. Ez a család. Egy családban az egymásért életüket odaadó emberek még háború alatt is jól érezhetik magukat, ha akarják. Még inkább akkor, ha egy nagyobb közösség igyekszik ennek a feltételeit megteremteni.

Erzsébet életében ez is megjelent. Szerelmes asszony, aki annyira magától értetődőnek tekinti a szeretetét és a szerelmét, hogy az életéért aggódtak, amikor a férje halálhíre megérkezett. Hogy ez kölcsönös volt, annak szintén a szenttéavatási akták a dokumentumai, hogy a férje is így gondolkodott. Amikor vendégeit a wartburgi vár teraszán fogadta, Lajos rámutatott a hegyre és azt mondta, ha az színaranyból volna, akkor sem cserélném el Erzsébettel. Ez a gondolkodásmód készítette Erzsébetet, hogy a férje elé lovagoljon, amikor tudta, hogy hazaérkezik, és elkísérte, ameddig lehetett, amikor elment, ez a bizonyítéka, hogy mert és tudott érte élni. Három gyermekük

született ez alatt a rövid idő alatt, és még a férje halála után ránehezedő nyomorúság idején is gondoskodott róluk. Maria Coret, Batthyány Boldog László felesége írta le (13 gyermeket hozott a világra), hogy iszonyodom attól a paptól, aki azért panaszkodik, mert istentiszteletet kell tartania, a tanártól, akinek nehezebbre esik, ha gyerekek közé kell mennie, az orvostól, aki panasolja, hogy betegek jönnek hozzá, de leginkább attól az asszonytól iszonyodom, aki siránkozik, mert gyermekei lesznek.

Az olyan ország és az olyan kor, amelyik fél a gyerektől, igen nagy bajba kerül. Erzsébetnek ma is élnek leszármazottai. Amikor távozni kényszerült otthonából, nem vitt mást magával, mint a három gyermekét. Tudott gondoskodni a jövőjükéről, nem kötötte őket a saját nyomorúságához, nem riadt vissza az élet keresztjétől. Nemcsak akkor, amikor mások életében látta – ez készítette arra, hogy mindenkin segítsen –, hanem amikor a saját életében tapasztalta meg a kitaszítottság nyomorúságát. A legradikálisabb szenvedések közé tartozik, amikor valaki rájön arra, hogy nem kell senkinek. Az Európát akkor megújító ferences szellem adott új tartalmat az életének. Addig is, amíg voltak anyagi javai, nagyvonalúan segített minden hozzáfutó, rászoruló embert, és ha emiatt a rokonság tiltakozott, a férje azt mondta: hagyjátok jót tenni. Amikor a férje oltalmát elveszítette, eltávolították a wartburgi várból, Marburgba vonult vissza. Saját munkájával vállalta a betegek gyógyítását, kihasználta az utolsó lehetőséget is, hogy az anyagiaktól megszabaduljon, és segítsen mindenkin, akin lehet.

Mindez elég ahhoz, hogy Jézus Krisztus mindenkor a kisebb mellé álló, megcsodált nagysága révén ő is csodálatraméltóvá váljon. Élete vége felé egyre inkább, lassanként az ellenfelei részéről is megszerezte a nyolcszáz éve el nem múló csodálatot.

Felteszem magamnak a kérdést, vajon nem egy középkori lelkesedés eredménye, ami őt naggyá tette? Ott voltam Rómában Kolping Adolf, Batthyány-Strattmann László, Apor Vilmos és Teréz anya boldoggá avatásán. Amikor egy világhírű embert szentté avatnak, és ott van India, Afrika, Ázsia, Európa sok képviselője, és mindenki a maga hódolatával áll elő, akkor megkérdem, ki ez? Egy albán öregasszony. Kalkuttai Teréz. Neki hogy sikerült? Mi volt itt a többlet? Az volt, hogy merete adni az életét feltétel nélkül, anyagi háttér nélkül az emberekért.

Itt meg kell jegyeznem, hogy nem a gazdagság rossz, vagyis ennek a világnak a birtoklása, mert ezt az Isten adta nekünk, hanem az, ahogyan felhasználjuk. Erre nem kell azt mondani, majd ha lesznek millióim, én is nagyvonalú leszek. Az egyszerű és szegény ember nagylelkűbb, mint a gazdag. Felméri a másik hiányát, és próbál azon enyhíteni. Mit jelent ez, ha Szent Erzsébet életének és az ő nyomában járóknak a magatartásából szeretnénk valamit tanulni? Azt, hogy mindig eszembe jut, bármit csinállok, annak hatása van az egész emberi családra. Egy globalizált társadalomban nem azt használom, amit magam megtermelek, hanem amit mástól kapok. Távoli földrészek embereinek munkájából élünk, ruházkodunk, fűtünk stb. Akkor tehát az én munkám is olyan legyen, hogy abból mások élhessenek. Ami kikerül a kezemből, az megbízható legyen, ne „átcímkezett...”

Hol kell ezt elkezdeni? Az otthonom négy fala között. Talán többen látták a karácsonyi időben a televízióban a Doktor Zsivágó-filmet. Abban láttuk, ahogy egy totali-

tárius ideológia az egész emberiség irányítására próbált vállalkozni. Talán emlékeznek arra a jelenetre, ahol egy vezetőnek a különvonton utazva tudtára adták, hogy azon a környéken él a felesége. Azt válaszolta, az őt nem érdekli, már nincs neki felesége, mindenki egyforma... De ez nem így van. Az emberi élet egy, és csak egy másik ember életéért lehet odaadni. Semmi másért.

Időt is lehet adni. Az idő nem szaporítható, és ha elmúlt, vissza nem hozható. Igyekszem tehát úgy rendezni napjaimat és óráimat, hogy abban ennek a követelménynek, hogy értetek élek, eleget tudjak tenni. Ez a becsületes élet. Senkit nem akarok becsapni, főleg nem a rámbízott embereket. Ha ezt mindenki megtenné, jóvátehetnénk az emberiség nagy szociális bűnét, ami miatt ma is sokan éhenhalnak a világban. Erőt lehet adni, könnyet is lehet, és keresztet is. Ez összefügg azzal az igazsággal, hogy Isten természetfölötti világot teremtett, amelyben Krisztus keresztje az ember hiányosságainak orvossága.

Szidják az egyházat, engem is természetesen, hogy miért nem adom el azt a palotát Egerben. Azért, amiért egy templomot sem lehet eladni, mert az a nemzeti vagyion része (egyébként nincs is, aki megvenné). Ahogy a pápa se mondhatná, ha pénzre lenne szüksége, hogy adják el a Szent Péter-templomot. Az egyháznak nem az a feladata, hogy kizsákmányolja a világot és ingyenélésre nevelje az emberiséget, hanem teremtsen megélhetési lehetőséget. Amikor egy faluban templomot építenek, az összegyűjtött pénzt megkapja a bányász, a téglagyári munkás, a fuvaros, az építőmunkás, a tervező és nem a papok teszik zsebre. Azok kapják, akik azt a munkát elvégzik.

A más emberrel való törődésbe beletartoznak a közterhek, amelyeket muszáj megoldani. Az újkor emberei, akik megszabadultak a tizedek és egyéb járandóságok fizetésétől, adót fizetnek, ami nem szimpatikus dolog.

Árpád-házi Szent Erzsébet segíts meg minket, hogy ez az Istenhez hasonlóvá tevő emberszeretet motívumává legyen a gondolkodásunknak, a szavainknak, a tetteinknek és a keresztjeinknek. Nem vész kárba semmi, ha ennek a szolgálatába állítom. Ezt üzeni az ünnepség a jubileumi esztendőben, Árpád-házi Szent Erzsébet születésének 800. évfordulóján, amelynek az emlékére ebben az esztendőben legalább egyszer elutazunk Sárospatakra, arra a helyre, ahol meglátta a napvilágot.

Ezt üzeni a kapitalistáknak és a kizsákmányoltaknak is. Biztos azonban, hogy csak akkor segít nekem, ha Isten- és emberszeretet-vezérelte emberként akarok élni. Tesszük ezt, amennyire tőlünk telik. Ha elkezdjük, már nem lesz baj, mert az Isten mérhetetlenül irgalmas, és amint mondtam, az irány az, ami szentté tesz. Amiről nem akarok lemondani, letérni. Isten kövekből is tud magának és Ábrahámnak fiakat támasztani. Ha mi nem csináljuk, majd jön nálunk értékesebb nemzedék. Közülünk is, kivétel nélkül, azzal, hogy elindulunk ezen az úton, támaszt szenteket, méltókat az üdvösségre, ha nem is olyan nagyokat, mint Sárospatak híres szülöttje volt.

(A Szent Anna Kolping-házban 2007. január 8-án elhangzott előadás szerkesztett változata)

Mint hajnalcsillag

Azt szokták mondani, hogy a legismertebb magyar a nemrég eltemetett Puskás Ferenc. Bár nem derül ki a médiaműsorokból, a különféle magazincikk-felhozatalból, de Árpád-házi Szent Erzsébet alighanem megelőzi őt ismertségben. Hiszen, mint tudjuk, ő a legismertebb magyar szent, kultusza még a középkorban egész Európában elterjedt.

Születésének 800. évfordulója alkalmából a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia tavaly novemberben jubileumi évet hirdetett meg a tiszteletére, s természetesen más történelmi egyházak is megemlékeznek róla. E lapban is több róla szóló cikket olvashattunk az utóbbi időszakban. Szűkebb szülőföldje, Sárospatak szintén felismerte a jubileumi évben rejlő felelősséget és lehetőséget... Amit mégis hiányolok Magyarországon: az a kellő súlyú, átfogó, ízlésesen reklámozott világi (kulturális, politikai, tudományos, turisztikai) programok, megemlékezések, kiadványok, közszolgálati tévéműsorok sora. (Jámbor óhaj: milyen szép is lenne, ha film készülhetne Szent Erzsébet életéről, mondjuk magyar–német koprodukcióban, Franco Zeffirelli: Napfivér, holdnővér hasonlatosságára...) A magyar hercegnő – aki Heisterbachi Caesarius ciszterci szerzetes megfogalmazása szerint „a világ ködéből úgy ragyogott föl, mint a hajnalcsillag” – szép, 800 év távlatából is sugárzó egyénisége márkavédjegy lehetne ma is számunkra. Nem csak a katolikus, a protestáns hívó ember, de az ateista magyar is büszke lehet(ne) arra, hogy az első magyar uralkodódinasztiából, az Árpád-házból származott a keresztyén világ legtöbb királyi származású szentje. Hiszen világias megfogalmazással: a középkorban a legnagyobb elismerést a szentté avatás jelentette.

A kerek évforduló alkalmával tudatosíthatnánk magunkban és más népekben is, hogy a középkor jelenleginél tán egységesebb Európájától mi nem csak átvettünk értékeket, hanem adtunk is gazdagon. S nekünk, magyaroknak továbbra is van felelősségünk abban, hogy a világ ködén ma is átragyogjon a 800 év óta tündöklő hajnalcsillag. Nagyrészt rajtunk múlik, hogy a mi szent hercegnőnk a nagyvilág számára Elisabeth von Ungarn, St. Elizabeth of Hungary is marad, vagy kizárólag Elisabeth von Thüringenként lesz ismerős...

A református egyház az év fordulóján

– Így, év elején szokás visszatekinteni az elmúlt esztendőre. Milyen volt a Tiszáninneni Református Egyházkerület, de az egész református egyház számára a 2006-os esztendő?

– Nagyon furcsa. Furcsa, mert fantasztikus dolgok történtek, de ezeknek a szépségét, a felhőtlen örömet mindig megzavarta valami, és ez leginkább ott volt tettenérhető, hogy annyira átpártpolitizálódott a mindennapi magyar élet, hogy szinte mindenhol ott van.

– Ha konkrétan mondana is pár eseményt, mitől volt furcsa ez az esztendő.

– Nagy dolog volt az, hogy hazajöttek a sárospataki könyvek. Egészen más lett volna mindannyiunk öröme, a történelmi pillanat miatti elérzékenyülő hálaadás, ha ez nem a választási kampány idején történik. Az sem volt véletlen, hogy a könyvek nem egyszerre jöttek, hogy még a második fordulóra is jusson belőlük. Történelmi esemény történt velünk 2006-ban, amikor az első olyan kulturális kincs érkezett haza, amit a világháborúban elvesztettünk, de jobb lett volna egy kampánymentes időszakban visszakapni.

– Amikor a hálaadást tartottuk Sárospatakon, pártpolitikától függetlenül tudtunk megemlékezni arról is, hogy Pataknak annak idején a szovjet hadsereg egyik

századosa segített abban, hogy a város békessége megmaradjon. Itt voltak Jegorov százados gyermekei, akik már idős emberek. Az egyház festetett róla egy képet, és még egy ilyen kényes témáról is, megemlékezni 2006-ban egy szovjet katonáról úgy, hogy a baloldal és a jobboldal is azt mondja, ez egy méltó megemlékezés volt. Pedig mint püspököt a barátaim féltettek attól, hogy ebből hogy jövök ki. Talán ismert ez a rádióhallgatók előtt, hiszen pengeváltás volt a megyei sajtóban is, Jegorov kapitány kapjon-e emléktáblát, vagy nem.

– Még az orosz delegáció is úgy ment haza a kétnapos ünnepség után, hogy első nap meg voltak sértődve, mert azt hitték, hogy milyen nagy ünnep lesz, mert visszaadták a könyveket. Nagyon furcsán néztek, amikor azzal kezdtem az ünnepséget, hogy a történet úgy kezdődött, hogy megkeresett az akkori államtitkár, és azt kellett tisztázni, hogy rendben van, Putyin elnök hozza a könyveket, de tisztázzuk előre, hogy ő kér bocsánatot, hogy elvitték, vagy én köszönöm meg, hogy hazahozták. Ezen a delegáció végig sértődött szombaton, vasárnap viszont könnyes szemmel mondták, hogy köszönjük, ez igazán emberi volt.

– Ezért mondtam, hogy egy fantasztikus nagy dolog történt, és a pártpolitikától mentesen, igaz emberi értékek szerint ünnepeltünk, de ez nem mondható el az egész történetre.

Csomós József

– Van egy másik példám is. Tavalý volt a református világtalálkozó. Elmondhatom, hogy a Kárpát-medence számtalan helyén ezek voltak együtt. A 400 éves Bocskai-évfordulóra tekintettel is kértek egy istentiszteleti szolgálatra Gyulafehérváron, a fejedelem temetkezési helyén. Nem akármilyen élmény, hogy az ember lejön a szószékről és ott van előtte a Hunyadiak sarkofágja, ott vannak Bethlen, Bocskai hamvai... és mielőtt bementem volna a templomba, akkor tudtam meg, hogy 300 év óta ebben a katedrálisban nem volt református istentisztelet. Jakubinyi érsek volt olyan kedves, hogy megengedte, mi, reformátusok az ő templomukban tartsunk istentiszteletet. A helyettese mondott az elején egy gyönyörű köszöntést. Akkor, amikor még mindig benne volt a határon túli testvéreink szívében a népszavazás miatti keserűség. Egy ilyen helyzetben, amikor az ember azt mondja, hogy kedves testvéreim, és ott a válasz, hogy a püspök úr így gondolja, de nem mindenki tart testvérnek bennünket Magyarországon, ez furcsává teszi még az ilyen emelkedett, nagy pillanatokat is.

– *Hogyan érezte ezt meg püspök úr a szószéken, hiszen ki nem mondhatták az emberek.*

– Az előtte való beszélgetéseken került szóba, a szószéken pedig van szemkontaktus a gyülekezettel, épp arra néztem, akivel előtte beszélgettem és a kedves testvéreimnél vette elő a zsebkendőt és törölte a szemét. És én tudtam, mire gondol. Vannak az életnek olyan pillanatai, amelyekről nem is tudjuk, hatásaiban meddig és hogyan él.

– *A református világtalálkozó eseményei számos helyen zajlottak. A gyulafehérvári mellett milyen emlékei, tapasztalatai voltak? Kárpátalján, Erdélyben magam is ott voltam néhány helyen és különösen a kárpátaljai rendezvény szomorú volt számomra. Nagyon sok megkeseredett embert láttam.*

– Személyes kárpátaljai tapasztalatom nincs, de a beszámolókból ugyanezt hallottam. Nem tudom, át tudjuk-e érezni ennek a keserűségnek az okát. Korábbi tapasztalatok alapján mondom, nem tudom, hogyan tudnám beleélni magam abba a helyzetbe, amit egy idős, egyházhoz közelálló atyánkfia mondott egy kicsit keserýesen, hogy ő az életben nem járt még a falu határán túl, és közben hat országnak volt az állampolgára. Az ukrán személyi igazolványa a hatodik és útlevele sosem volt. A Kárpát-medencének vannak ilyen csücskei, ahol dübörögve vonult a történelem. Ez rakódik nemzedékről nemzedékre. Ha arra gondolok, hogy ennek az idős atyánkfának az unokái tudatában is ott van ez, és ismerjük azt a nyomorúságot, ami ott van... Ha az ember meg akarja tanulni, hogy mi a mindennapi szegénység, akkor azt Kárpátalján meg tudja tanulni. Korábban a gönci gyülekezet vegyeskara kapott egy meghívást Beregszászra egy hálaadó ünnepségre. Én is mentem velük, mint a gyülekezet lelkésze, és családoknál voltunk elszállásolva. Mikor hazajöttünk valaki azt mondta – pedig mondhatom, hogy közöttünk is egy szegény emberről van szó –, hogy az ő lelkiismerete nem nyugodt, csak akkor, ha minden hónapban küld a szállásadóinak egy csomagot.

– Volt olyan, aki még a mi fogalmaink között is inkább gazdagnak mondható, azt mondta, az ő szállásadójának olyan háza van, hogy ha neki tízszer ekkora lesz a vagyona, akkor sem tudja utolérni. És ez egy közösségen belül. Én nem nevezném szomorúságnak és megkeseredettségnak mégsem, amit ott tapasztaltam, mert láttam azt a kitartást, ami bennük van. Akikkel én ott találkoztam – unió ide meg oda –,

eszüik ágában sincs, hogy onnan elmozduljanak. A Kárpátok tövében ez a mi hazánk, mondják, és nem mennek hűsz, vagy harminc kilométerrel odébb.

– *Több gyülekezeti taggal készítettem interjút Kárpátalján és Erdélyben is, és azt mondták, hogy nekik az egyetlen mentsváruk az egyház, az, hogy el tudnak járni imádkozni. 2006-ban a jelenléten túl mi volt az, amiben a református egyház segíteni tudott a határon túli magyaroknak?*

– Konkrét eseteket is tudnék mondani, „forintosított” segítséget. Rimaszombaton például elárverezték volna az épület egy részét és az egyháznak nem lett volna jó szomszédja, de segítettünk és pénzt adtunk. Bővíteni kellett a kollégiumot és több tízmillió forinttal támogattuk, hogy át tudják adni azt az épületet. Más példákat is mondhatnék, de azt hiszem, ami ennél fontosabb, 2006-ban nemcsak sikerült megőrizni, hanem erősíteni is azt az érzést bennük, hogy számíthatnak ránk. Sokkal nagyobb a szükség, mint amit mi tudunk segíteni, de az érzés, hogy számíthatnak ránk, még akkor is, ha nem tudunk mindent megoldani, ez a legnagyobb segítség.

– *Beregszászon találkoztam egy csodálatos gyülekezettel, több százan voltak a templomban, látszott, hogy szeretnek együtt lenni az emberek. Itthon viszont többször is tapasztaltam, hogy nincsenek úgy tele a templomok, mint ott.*

– Ez így van, de ha nem egyháziilag vizsgálom a kérdést, tudjuk, hogy amikor egy közösség életében igazán nagy nyomorúság van, akkor az azt is jelenti, hogy addig helyesnek vélt utak záródtak le, nyitottak hitt kapuk csukódnak be és az ember elkezd keresni, hogy merre van a helyes út. Ezt lehet látni Magyarországon a közösségek életében, hogy egy háború, egy nyomorúság az embereket odaviszi, ahonnan a tisztánlátás indul. Meg kell nézni a nagyvárosi gyülekezeteket, és a sokkal nehezebb körülmények között élő kis falusi közösségeinket. Ha az egyházstatisztikára gondolok, itt, Abaúj, Borsod, Zemplén falusi gyülekezeteinek a templomlátogatottsága egészen más mutatókat produkál, mint a városi gyülekezeteké. Én nem vagyok elégedetlen, mert azt látom, ahol megfelelő munka folyik, nemcsak a lelkipásztor, hanem a gyülekezet tagjainak részéről is, ott élő közösségeink vannak. Jóleső érzés karácsony táján mondani, hogy a gyülekezet ötven százaléka úrvacsorát vett. Ez persze nem a beregszászi arány, de abban biztos vagyok, hogy ott sem voltak feleannyian sem, mint tíz évvel ezelőtt. Akkor a tér is tele volt, nemcsak a templom. Az biztos, hogy a mi magyar szemünk, ha tele templomot lát, nagyon megörül, és ha 2006-ról beszélünk, akkor idehaza is volt ilyenben részünk.

– *Mi volt ilyen jó élménye idebaza?*

– Voltak konferenciáink. Itt utalhatok ismét az átpártpolitizálódott életre, mert ezek a konferenciák épp arra voltak példák, hogy enélkül is lehet. Tavasszal volt egy nagy presbiteri konferencia, amikor a Miskolci Egyetem auláját és két nagy előadóját béreltük ki, ahol 2500 presbiter volt együtt. Az egésznek az apropója az volt, hogy egyházunkban most volt a gyülekezeteken belüli nem egyházi tisztségviselők újraválasztása. Minden gyülekezet most választotta meg legfőbb testületét, a presbitériumot, élükre a gondnokokat, ami a négyszáz gyülekezetben megtörtént minden probléma nélkül és úgy gondoltuk, hogy az újonnan választott presbitereket összehívjuk egy helyre és egy egézsnapos rendezvényt tartunk annak a jegyében, hogy *úgy szerette Isten a világot...*

– Azért említettem ismét a politikát, mert ez is a választási kampány idejére esett, de akkor ezt még nem tudtuk, amikor kitűztük az időpontot. Volt egy előadás, aminek az volt a címe, hogy A világ, amit Isten szeret, egy Istenről, aki szereti a világot, és az Isten által szeretett világban végzendő munkáról. Az előadók személye volt érdekes, mert a világról Orbán Viktor beszélt, a világot szerető Istenről Bölcseki püspök úr, a világban végzendő munkáról pedig Ábrám Tibor, egyházkerületünk főgondnoka.

– Számomra a visszhang volt meglepő, amit előtte és utána hallottam. Előtte, hogy na, már a püspök is politizál. A másik, hogy én nem megyek, ha Orbán ott van. Én meg csak azért elmegyek, hogy meghallgassam. Nem fogok rá szavazni, de kíváncsi vagyok, mit mond. Utána viszont azt hallottam vissza, de kár, hogy nem jöttetek el, de jó volt együtt lenni, milyen jó volt, hogy egész nap csak a magunk dolgairól, értékeiről beszélünk és nem volt szó politikáról. Így is lehet...

– Az őszi konferencián, ami a 2006-os évben egyházkerületünkben szintén egy történelmi együttlét volt Sárospatakon, 1500 presbiter volt jelen, tehát a pataki templomot is tele lehet ülni, úgyhogy nagyon jó érzés volt, nem mindennapi jelenség. Itt emlékezünk meg arról, hogy a kerületünk önállóságát ötven éve állították vissza, mert amikor az ébredő és hatalmasodó szocializmus idején megpróbálták, nem is sikertelenül, az egyházakat beszorítani a templomokba, és kivonni mindenhonnan a hatását – akkor volt az iskolák bezárása, a sárospataki kollégium elvétele –, akkor ez a mi kerületünknek nem tetszett, és ezt a fajta ellenállást úgy sikerült a hatalomnak megtörni, hogy megszüntette a tiszáninneri kerületet és egybeolvasztotta a tiszántúlival, mint Tisza-vidéki kerület. Így éltünk egy furcsa, a történelem során nem ismert szimbioziszban a másik kerülettel. Az '56-os események kapcsán lehetett oda eljutni, hogy '56 decemberében a megújult zsinat szűkített változata, a konvent visszaállította a kerület önállóságát.

– Erre a presbiteri konferenciára időzítettük a megemlékezést, ami megint egy csodálatos alkalom volt, ahol a mi dolgainkról volt szó. A *mi* alatt azt értem, hogy nem a teológia felől közelítettük meg a kérdéseket, hanem az élet teljessége felől. Így hangzott el szociológustól, történésztől előadás, és nagy öröm volt hallgatni a visszhangot, mert mindenkinek tetszett.

– *Tud említeni püspök úr olyan alkalmat, amikor az egyház és a politika relációja pozitívként említhető? Ha elhangzik a politika szó, azonnal pejoratívnak érezzük a kifejezést.*

– Ez így van, és az a baj, hogy ezt a politika csak saját magának köszönheti. Annál csodálatosabb küldetése az embernek, mint a politika, nincs, hiszen az Isten közösségre teremtett bennünket, és a közösséggel, a polisz dolgaival való foglalkozás eredendően kötelességünk. Ha erre a feladatra még meg is választanak valakit, akkor az az emberi méltóságon felüli méltóság. Ehhez képest ott tartunk, hogy aki a korpa közé keveredik... és más hasonlatok jutnak eszünkbe, tehát nem a méltóság felé megy ez a dolog. Ez annak köszönhető, hogy a politika a polisztól teljesen elkülönült.

– Most, ha támadni akarnak bennünket, az első mondat az, hogy az egyház politizál. Hát mit csináljunk? Onnantól kezdve, hogy Jézus a főpapi imádságában azért imádkozott, hogy nem azt kérem tőled, Atyám, hogy vedd ki őket a világból, hanem hogy őrizd meg őket a gonosztól, az egyház politizálása eldőlt. Jézus ezért imádko-

zott, hogy ebben a világban éljenek, és te, Atyám, őrizd meg őket a gonosztól. Ha valakinek, az egyháznak kötelessége a mindennapi életben és az isteni rend, mérték és érték mellett megfogalmazni azokat az igazságokat, amelyek az ország, a világ dolgairól szólnak. Én elhiszem, hogy sok ember örülne annak, ha a templomkapun soha semmi nem hallatszana ki, mert azt mondják, hogy az istenfélő ember intézze el a dolgait a zárt ajtók mögött, de hát ez nem így működik. Azért megyünk be az ajtón, hogy igaz szót halljunk, igazi viláosságot lássunk, és olyan utat találjunk, ami nem zsákutca. Ami nem is a jövőbe, hanem olyan irányba visz, amire azt mondjuk: örök. Az ilyen ember nem csukja be a szemét, sőt, még realisabban látja a dolgokat. Ott azt is mondták neki, hogy ha ebből anyagi hasznod lesz, abból nagy baj is lehet, tehát alázatosságot, önzetlenséget, szeretetet kért, kapott és azzal indult tovább.

– *Hogyan ítéli meg püspök úr a 2006-os év után a magyar politikai elit és a református egyház viszonyát, kapcsolatát?*

– Kapcsolatnak nem nagyon nevezném. Azt mondom, hogy amit a törvényes rend előírt, azt helyel-közzel megpróbálta a kormányzat betartani. Azért nem mondható ez kapcsolatnak, mert a kapcsolat nemcsak pénzről szól. Amikor az egyházak véleményét megkérdezték – nem sokszor tették meg –, az mindig csak költségvetési kérdésekről szólt. Onnantól könnyű azt mondani, hogy az egyházak mindig a pénzről beszélnek. Csak arról beszélhetünk, ha engednek szóhoz jutni, amiről kérdeznek. Márpedig ha a pénzről kérdeznek, akkor arra válaszolunk. Ha megkérdeztek volna bennünket a környezetvédelemtől, az abortuszkérdésről, arról beszélünk, mint ahogy kérdés nélkül is – fel lehet lapozni az elmúlt év sajtóját – elég gyakran megjelentek ilyen nyilatkozatok, nemcsak a Magyarországi Református Egyház részéről, hanem a generális konvent, a kárpát-medencei kerületek elnökségei is minden társadalmat érintő kérdésben állást foglaltak. Az más kérdés, hogy ez hol kapott publicitást. Most az Európa Rádióban beszélgetünk, de a saját rádiókon kívül soha nem kérdezett meg senki, mi volt a múlt évben. Ahogy a mindennapi egyházi jelenlétről sem lehet olvasni, mintha nem is lennénk, holott a magyar népesség döntő része egyházhoz tartozónak vallja magát. Most úgy nézünk ki, mintha mi lennénk a szerencsétlen kisebbség. Valaki a sárospataki konferencián elkezdett az egyházzal úgy beszélni, mint egy politikai párttal. Mutassanak meg egy olyan politikai pártot, mondta, amelyiknek van 1200 alapszervezete, van két és fél millió bejegyzett tagja. Hol van ilyen? Van ezer fizetett alkalmazottja, akiket nem az államtól, hanem a tagság által befizetett „tagdíjból” fizetnek. Nagyon érdekes eszmefuttatás volt, és ő csak a reformátusokról beszélt, de ha hozzávesszük mondjuk a katolikus egyházat, akkor milyen számok jönnek ki?

– *Az egyház nagy munkáltatónak is mondható.*

– Ha az oktatási intézményeink szóba kerülnek, még egy kis városban is, ahol van egy általános iskola, egy gimnázium, működik egy kollégium, lehet, még az önkormányzatnál is nagyobb munkáltató az egyház.

– *A 2006-os év egyik fontos eseménye volt, hogy terjeszkedni kezdett az Európa Rádió, a miskolci frekvencia mellett a mezőkövesdi és a záhonyi adás is elindult.*

– Hála Istennek, de sajnos, hogy csak ennyi indult, ugyanis amikor mi a tiszántúli

egyházkerülettel megvásároltuk az Európa Kht.-t, akkor az volt a szándékunk, hogy a lehetőségeink szerint – ezalatt a szabad frekvenciákra beadott pályázatokat kell érteni – megpróbálunk úgy terjeszkedni, hogy előbb-utóbb, mint református rádió egész Magyarországot, sőt a Kárpát-medencét is lefedje, mindenhol hallgatható legyen. Sajnos, csak ez a két adás indult el, ha jól emlékszem, tíz pályázatunk volt bent, ebből kettő nyert, a másik nyolc frekvenciát mások nyerték meg. Hadd mondjam, mégis nagy öröm ez, hiszen a miskolciak már megszokták ezt az adót, és nagyon jó hallani, amikor a záhonnyi és a mezőkövesdi testvéreink visszajeleznek, milyen jó volt eddig a miskolciaknak, és milyen jó, hogy mi is hallgathatjuk már. Ez tehát a kezdet, egy álom megvalósulása.

– *Beszélgünk most a 2007-es évről, milyen reményekkel indulnak neki az új esztendőnek? Mi az, ami nagyon fontos, amit mindenképp szeretnének elérni?*

– Látva mindazt, ami az országban zajlik, nagy reményeink nincsenek. A legfőbb feladat az egyház számára a korábban emlegetett bezáruló ajtók és kiderült zsákutcák között kereső embernek segíteni, hogy megtalálja az utat. Ezért fontos, hogy a gyülekezeti közösségeinkben a megszokott istentiszteleti alkalmakon kívül is egyre inkább pezsdüljön az élet. Találjanak új formákat azok számára, akik kereső emberek, mint mi voltunk, de riasztja őket az a százados beszédstílus, amit használunk. Ebből kell kimozdulni. Ennek szükségét régóta érezzük. Most, hogy ilyen helyzetbe jutott az ország és a családok, az igény erősödni fog. Emellett szeretnénk a kipróbált és bevált dolgainkat megtartani. Abban nem vagyok biztos, hogy minden intézményünk megéri a következő évkedést, gondolok itt az oktatási intézményekre, hiszen a törvény- és normatívaváltozások még az önkormányzati kis iskoláknál is jobban érintenek bennünket. Az év azzal kezdődött, hogy elment a levél az intézményeinkbe, hogy a 13. havi fizetés nincs, pontosabban jár, de nem jut rá. Bízom benne, hogy a konferenciáinkat ugyanezzel a szemléletváltással tavasszal-ősszel ugyanígy meg tudjuk tartani.

– Az már látszik, hogy a 2007-es esztendő nem lesz olyan történelmi fordulatokban gazdag, mint a 2006-os volt. Nem lesz világtalálkozó és a sárospataki könyvek közül is csak egy van, amit nagyon várunk haza, a lengyel bibliát, de azt még először meg kellene találni. Tehát egy nyugodtabb év lesz, gazdálkodási szempontból viszont már a 2006-os évet is csak úgy tudtuk intézménybezárás nélkül végigvinni, hogy működési hitelt vettünk fel. Széchenyi óta nincs bajunk a hitellel, csak éppen meg kell adni. Ilyenformán napi feladatokat is ad 2006 következménye. De visszatérek oda, hogy a legnagyobb feladatnak azt tartom, ahogy a magyarországi és a határon túli reformátusok kapcsolatára használtam a kifejezést, hogy a legnagyobb segítség az, hogy számíthatnak ránk, ugyanígy a közösségeinkben is ezt érezzék meg. Egy-egy településen minden jószándékú ember, függetlenül attól, hogy milyen felekezetű, tartozik-e az egyházhoz, milyen pártállású, azt érezze, hogy a reformátusokra számíthat. Az egy más kérdés, hogy milyen lehetőségeink lesznek, de ez az érzés erősödjön.

(Az Európa Rádióban 2007. január 10-én elhangzott interjú – melyet Fekete Zsuzsa készített – szerkesztett változata.)

KUSNYÍR LÁSZLÓ

Nagyböjt–húsvét

Hamvazószerdával véget ér a farsang és belépünk a nagyböjti időszakba. Több mint egy hónap adatik arra, hogy zenés mulatságokon vigadjunk, ám ekkortól úgy illő, hogy szünetet, *böjtöt* tartsunk ezekben a dolgokban – el egészen húsvétig.

Sokan legyintve úgy vélik, hogy a böjtnek pusztán annyi a lényege, hogy a húskételek fogyasztását kerülni kell. A katolikusok számára két ilyen böjti nap megtartása kötelező, a hamvazószerda és a nagypéntek. Ebből a nagypénteki böjt a protestáns kegyességnek is – többé-kevésbé – sajátja. Azonban a helyes böjt a valóságban (magán a formális cselekedeten túlulva) több ennél: Jézus negyvennapos pusztai böjtjének mintájára, önmagunk maradéktalan megüresítését, felkészítését jelenti Isten akarata számára, és Jézusnak a kereszt áldozatán keresztül nyújtott, végtelen szeretete elfogadására.

A naptárra nézve látjuk, hogy a böjti időszak mintegy másfél hónapot ölel fel. Mire való hát ez az idő? A böjti időszak nem más, mint felkészülés a nagypéntek és a húsvét méltóképpen megünneplésére.

Korábban az ünnepléshez társult a tojásfestés, a locsolkodás szép hagyománya is, amelyek – eleink szokásainak nyelvén – a feltámadott Krisztusban nyert új élet örömeiről tanúskodtak. Mára azonban nemcsak a méltóképpen ünneplés, de maga e szokás is eltűnőben van. Helyette, aki teheti, elmegy otthonról, hogy ne bajlódjon hívatlan vendéggel. Elillantak szívünkől az igazi ünnepi érzések, s velük együtt el a szívéllyesség légkörétől átitatott, rokoni, jóismerősi kedélyes, ünnepi együttlétek.

Húsvét küszöbén ilyen szomorú a leltár: magunktól ennyire vagyunk képesek, ennyire jutunk, míg a feltámadott Úrral együtt tartva: örök életre. Rajtunk a döntés sora. Lehet, és úgy gondolom, éppen ideje is: másképpen élni és – ünnepelni.

(Elhangzott az Európa Rádió Útravaló című műsorában)

Miskolc, Záhony: 90,4 Mz
Mezőkövesd: 102,1 Mz

Az Eperjesi Görög Katolikus Egyházmegye

A Hajdúdorogi Egyházmegye felállításáig (1912) Miskolc az Eperjesi Egyházmegyéhez tartozott. Vályi János eperjesi püspök 1900. évi július 3-i 1749 sz. leirata alapján Szaffka Pál királyi közjegyző összehívta a miskolci görög katolikus hívőket. Ezen az augusztus 20-án, Szent István királyunk napján megtartott alakuló közgyűlésen indult el az egyházközség élete.

A „Görög Katolikus Est” előadássorozat – szervezője a Görög Katolikus Egyetemi Lelkészség és a Miskolci Görög Katolikus Általános Iskola – idei témaköre a határokon túli görög katolikuság. Dr. Bohács Béla az Eperjesi Egyetem Görög Katolikus Teológiai Karának a dékánja. Előadása a sorozatban hangzott el a közelmúltban a Görög Katolikus Általános Iskolában.

AZ ALAPÍTÁS ELŐZMÉNYEI

Az Eperjesi Püspökség alapítását megelőzte a Munkácsi Görög Katolikus Püspökség alapítása. Mária Terézia kezdeményezésére XIV. Kelemen pápa 1771. szeptember 19-én Bacsinszky Andrászt kinevezte püspökké, székhelyévé pedig Munkácsot rendelte.

A Munkácsi Püspökség fennhatósága alá 13 megye tartozott. Az 1816. évben 14 főesperessége, 61 esperesi kerülete, 729 parókiája és 560 472 híve volt. Egyetlen püspöknek ez elláthatatlan feladat volt. A könnyebb elláthatóság kedvéért a püspök három helynökséget alapított: a máramarosit, a szatmárit és a kassait. A kassai helynökség lett a későbbi Eperjesi Görög Katolikus Püspökség alapja.

Az első kassai helynök Pásztély János lett. Székhelyül és lakásaként a volt domonkos kolostor lett kijelölve. A városi tanács nem fogadta kedvezően a helyzetet. Ezenkívül az egri püspök a kolostorban küsszeminiáriumot alapított, így nem volt a helynöknek hova jönnie. A nehézségek miatt 1788. június 26-án Pásztély János lemondott helynöki tisztéről, helyére 1790 januárjában Bradács Mihályt nevezték ki. Az Eperjesi Egyházmegye alapításáig Bradács Mihály (1790–1812), Tarkovics Gergely (1812–1815) és Olsavszyk János (1816–1820) volt a helynök.

Mivel Kassa város elöljárói kedvezőtlenül fogadták a helynökség felállítását kassai székhellyel, Bradács Mihály helynök elérte, hogy Lipót császár a székhelyet Eperjesre helyezte át 1792. október 10-i rendelkezésével. A helynökség rendelkezésére bocsátották a volt minorita rendházat templomával együtt. Eperjes városi tanácsa is akadályozta a helynökség megszervezését a városban. Ennek ellenére Lipót császár megalapította a kassai helynökséget eperjesi székhellyel 1806. március 8-án.

1. Az Eperjesi Egyházmegye alapítása

Ilyen előzmények után „kegyúri jogára” hivatkozva, Róma tudta nélkül hozta létre 1815. november 3-án I. Ferenc császár az Eperjesi Püspökséget. Határait a volt kassai

helynökség határain belül jelölte meg. Így az új püspökség területén 194 parókia volt 148 987 hívővel.

Az egyházmegye alapítását illetően I. Ferenc csak 1816. március 1-én tájékoztatta Rómát, hogy a nagy terjedelmű Munkácsi Egyházmegyét felosztja kisebb egységekre. Egyben kérte Tarkovics Gergely püspökké kinevezését is. Nem feledkezett meg a káptalanról sem, amelynek öt tagja volt. A Szentszék új bécsi nunciusa, P. Leardi, aki 1817 nyarán érkezett Bécsbe, megismerve a helyzetet és látva az okmányokat, javasolta az egyházmegye jóváhagyását.

VII. Pius pápa 1818. szeptember 22-én kelt „Relata semper” bullájával megalapítja kánonilag is az új egyházmegyét. A bulla konkrét irányelveket tartalmaz:

- Eperjes püspöki székhely lesz;
- Szent János evangélista temploma ezentúl székesegyház;
- öttagú lesz a székeskáptalan;
- a püspöki lak a székesegyházhoz csatolt épületben lesz;
- a püspökség hat megye területére terjed ki: Abaúj, Borsod, Gömör, Szepes, Sáros, valamint Zemplén vármegye északi részének esperesi kerületei: a hosztoviczei, homonnai, mezőlaborci, sztropkói és varanói. A vármegye déli része továbbra is a Munkácsi Egyházmegye kötelékében marad;
- a püspök fizetése hatezer arany lett, ehhez az összeghez viszonyítva említi a káptalani tagok fizetését is. Ezt az összeget a császár biztosítja;
- az eperjesi püspök joghatósága minden bizánci szertartású katolikusra kiterjed;
- a püspökség, mint szufragán egyházmegye az esztergomi érseknek van alárendelve, akinek metropolitai jogai vannak.

2. Az Eperjesi Egyházmegye első évszázada, 1818–1918

Az egyházmegye hivatalos megalapítása hosszú és időigényes feladat volt. Hasonló volt az egyházmegye fejlődése a további évtizedekben is. Az első évszázad jellegét az egyes püspökök tevékenységével lehet érzékeltetni.

Tarkovics Gergely, az egyházmegye első püspöke már 1817-től Bécsben tartózkodott, hogy az egyházmegye alapításához minden hivatalos dolgot elintézzon. Nagyon jól ismerte az új egyházmegye helyzetét, amely nem volt sem egyszerű, sem könnyű. Tudta, hogy a székesegyháznak kijelölt templom nagyon rossz állapotban van, s valójában nincs püspöki székház, mert az épület lakhatatlan. Tudta, hogy a Vörös kolostor – Červený kláštor – bevétele kevés a kiadások fedezésére. Óriási erőfeszítések révén elérte, hogy ha a kolostori jövedelmet nem is cserélték jövedelmezőbb ingatlanra, két kisebbet hozzászámoltak (Varanó, Krajné). Ezenkívül biztosította a székesegyház részére a felszerelés kiadásait, nem mulasztotta el a székesegyház és a székháza terveire vonatkozó anyagi fedezet biztosítását sem. Amíg ezeket az ügyeket intézte, saját költségén élt a legszerényebb körülmények között Bécsben. Onnan kimerülve és betegen tért vissza Eperjesre. Püspökké szentelése Krásny Brodon volt 1821. június 17-én, a szentelést Pócsi Elek ungvári püspök végezte. A szentelés és ünnepi székfoglaló után Eper-

jesen folytatta a szervező munkát: felállította a püspöki adminisztrációt, a különböző munkacsoportokat szervezeti, jogi és építészeti hatáskörrel. Kinevezte a káptalan első öt tagját. Annak ellenére, hogy kimerült volt a sok és megfeszített munkától, valamint a sok nehézség miatt kedvetlen is, 1821. november 18-án egybehívta Eperjesen az első egyházmegyei zsinatot. Három alapítványt hozott létre: a kispapok nevelésére; a beteg papok ellátására; az árvák és özvegyek segítésére. E szervező főpásztor 1841. január 16-án lépte át az örökkévalóság küszöbét, a székesegyház kriptájában van eltemetve.

Gaganez József volt az egyházmegye második főpásztora. Özvegyen lett Tarkovics Gergely halála után káptalani helynök, majd 1842. február 3-án XVI. Gergely pápa püspökké nevezte ki. Popovics Bazil szentelte püspökké a bécsi császári kápolnában 1843. június 25-én, a császári udvar jelenlétében. Folytatta elődje munkáját, 1848-ban összehívta az egyházmegyei zsinatot. Az előkészített 28 kérdést tárgyalták meg az egyházi életnek jövőbeli továbbfejlesztésére vonatkozóan. Átépitette a püspöki székházat. A székesegyház a bizánci szertartás követelményeihez igazodott: új oltárt és ikonosztáziót állíttatott be, magasabbra építtette a tornyot, amely toronyórát és új fedést is kapott. Gaganez József működése alatt volt egy nagy szárazság (1846), majd 1847-ben kiütött a kolerajárvány. Az egyházmegye híveinek száma egyharmadával csökkent. E nehéz időkben nagy szeretettel, és megbecsüléssel viseltetett egyháza és rutén hívei iránt is.

Th. dr. Tóth Miklós sorrendben az Eperjesi Egyházmegye harmadik püspöke. Budapesti egyetemi tanárként és munkácsi kanonokként 1876. április 3-án püspökké nevezték ki, majd május 21-én Pásztélyi János munkácsi püspök szentelte fel. Korának egyik legműveltebb püspöke volt. Mivel egyetemi tanárként működött, az iskolaügy volt egyik fő érdeklődési köre. Nagyon fontosnak tartotta, hogy papjainak meg legyen a szükséges műveltségük. Ebben a szellemben figyelt oda az ifjúságra, az árvákra és a szegényekre is. Iskolázatásukra és ellátásukra több alapítványt létesített. Elévülhetetlen érdemei közé tartozik a papi szeminárium és főiskola alapítása és megnyitása 1880. szeptember 12-én. Püspöksége alatt beutazta az egész egyházmegyét, megtartva az előírt kánoni vizitációt. Hirtelen halt meg 1882. május 21-én. A székesegyház kriptájában temették el.

Th. dr. Vályi János volt az egyházmegye negyedik főpásztora. Mint ungvári kanonok kapta 1882. október 11-én püspöki kinevezését. Az ungvári székesegyházban szentelték püspökké 1883. május 20-án. Erejét és tehetségét híveinek vallási és kulturális felemelkedésére szentelte. Működése alatt bővítették a szeminárium épületét. Felépíttette a tanítóképzőt és megalapozta az árvaházat is, amit csak később fejeztek be. Nagyon szépen rendbetette a székesegyházat kívülről, belülről. Vettek két új harangot is. Bőkezűségét megéreztek a kassai és bártfai templomok, nemkülönben más templomok és iskolák. Munkássága közepette érte a halál 1911. november 11-én. Teste a székesegyház kriptájában várja a feltámadást.

Th. dr. Novák István az egyházmegye ötödik főpásztora volt. Pálffy gróf gyermekeinek volt a nevelője, aki diplomáciai befolyásai alapján javasolta a nevelőt a megüresedett eperjesi püspöki székre. Így 1913. november 20-án eperjesi püspökké nevezték ki, majd Ungváron 1914. január 11-én püspökké szentelték. Ténykedését az első világháború éveire lehet behatárolni. Amennyiben nehéz anyagi helyzet állt elő, az egyház-

megye szükségállapotú működését igyekezett különböző katonai segélyekből biztosítani. Az 1918-ban kialakult új helyzettel nem tudott megbirkózni, ezért a háború után Magyarországra távozott. 1920-ban Róma felmentette az egyházmegye vezetése alól. Budapesten halt meg 1932. november 16-án.

Az alapítástól eltelt egy évszázad alatt az említett püspökök mind hozzájárultak az egyházmegye vallási és kulturális élete előmozdításához, valamint a bizánci szertartási identitás erősítéséhez. Az alapítás évszázadában megerősödött az egyházmegye szervezete, papjainak és híveinek bizánci katolikus öntudata, úgy, hogy a rákövetkező még nehezebb időszakban is méltóan meg tudták állni helyüket.

3. Új ország – új helyzet, 1918–1950

Az első világháború után szétesett az Osztrák–Magyar Monarchia. A helyén alakuló új országok között megjelent 1918. október 28-án a Csehszlovák Köztársaság. Megalakulása és a vallási-társadalmi helyzet nagymértékben befolyásolták a görög katolikusság egyházi fejlődését is. Az új ország területén volt található az a 76 parókia, amely az új határok révén a Munkácsi Egyházmegyétől maradt ott, s ugyanúgy 4 parókia a Hajdúdorogi Egyházmegyéből. Az új ország megalakulása után az Eperjesi Egyházmegye püspök nélkül maradt, hiszen Novák István elutasította az új rendszert és Budapestre költözött. Az egyházmegyét 1918. október 1-től Novák István általános helynökeként *dr. Russnák Miklós* vezette. Az egyik legnehezebb társadalmi-politikai helyzetben lett általános helynök, hiszen nehéz és nyugtalan idők jártak. Ennek ellenére Russnák Miklós biztosította a hívek és a papok lelki szükségleteit. Anyagiilag megalapozta a kanonokok és a professzorok fizetését, sőt a papi fizetés egyenlenségét is megoldotta. Legnagyobb sikerei közé tartoznak: az egyházi iskolákat elkerülte az államosítás; sikeresen kivédte a skizma támadásait; határozottan visszautasította az állam beavatkozását az egyház ügyeibe. Az ő meghívására telepedtek le később az egyházmegye területén a redemptorista szerzetesek és a bazilita nővérek.

Dr. Nyárádi Dénes kőrösi püspök 1922. október 28-tól 1927. február 20-ig apostoli kormányzói minőségben vezette az egyházmegyét. Az ő kormányzása alatt is Russnák Miklós volt az általános helynök. Nyárádi püspök könnyen boldogult, mert beszélt az itt élők nyelvét. Ez is hozzájárult ahhoz, hogy kormányzása ideje alatt meg tudta tartani az egyházmegyében a nyugalmat, a szakadárrok szítása ellenére is. Nem ismerve aprólékosan a helyzetet, kívülálló lévén, neki sem sikerült megoldani minden problémát. Ő maga és helynöke is tudatában voltak a ténynek, hogy átmeneti megoldásról van szó.

Gojdič Péter Pál személyében látta az Apostoli Szentszék a tartós megoldást. Apostoli adminisztrátorrá 1926. szeptember 14-én nevezték ki, az egyházmegye kormányzását 1927. február 20-án vette át. Ugyanabban az évben március 7-én harpazi címzetes püspökké nevezték ki és március 25-én a római Szent Kelemen-bazilikában püspökké is szentelték. A Szentszék 1940. július 19-én eperjesi megyéspüspökké nevezte ki az addigi apostoli kormányzót. A második világháború után, 1946. január 15-én a Csehszlovákia területén élő görög katolikus híveket az ő hatásköre alá rendelte a Szentszék. Hivatala

átvételétől kezdve nagy lelkesedéssel végezte a munkáját. Előterjesztette egyházmegyéje megújulásának tervét: megvizsgálni az egyházmegye helyzetét; felülvizsgálni a papokat, a tanítókat és a viszonyukat a hívekhez; a templomok és parókiák állapotának javítása; katekézis; az iskolák helyzetének vizsgálata; esperesi kerületek felállítására.

Végiglátogatta a parókiákat, helyben is intézkedett. Őrizte a bizánci szertartás tisztaságát, saját maga ellenőrizte papjait a szertartások végzésénél. Az 1943/44-es évet az „Eucharisztia évének” nyilvánította, lezárása után pedig megnyitotta az 1944/45-ös Mária-évet. Szívügye volt az ifjúság. Eperjesen görög katolikus gimnáziumot szervez, ismerkedik a bentlakókkal, hetente találkozik a kispapokkal. Megépítteti az egyházmegyei árvaházat. Az egyházmegyének történelme folyamán először van segédpüspöke dr. Hopkó Bazil személyében, akit 1947. május 11-én szentelt fel Eperjesen. Ilyen lelki fellendülés közepette érte a görög katolikus egyházmegyét a Gondviselés megpróbáltatása.

4. Az úgynevezett „P” – pravoszlavizálási akció

A második világháború befejezése után Csehszlovákiában kedvezőtlen helyzet uralkodott. A következmények főleg Kelet-Szlovákia területén voltak nagyon érzékelhetőek, mivel itt folytak a legsúlyosabb harcok, s éppen ezen a területen élt és él ma is a legtöbb bizánci szertartású katolikus. Nagyon sok helyen tönkrementek házaik, templomaik.

A háború után, 1945-ben a csehszlovák állam politikája a katolikus egyház háttérbe szorítására irányult. A fő ellenző a CSKP (Csehszlovák Kommunista Párt) volt, amely már 1945. február 5-én bejelentette Moszkvában, hogy erős beavatkozásra lesz szükség a katolikus egyházat illetően.

A februári „győzelem” után (1948. február 5.) a párt aktivitása növekedett, ami 1950-ben érte el tetőfokát azzal, hogy az új állami törvények alapján az egyházat teljesen alávetették az államhatalomnak, így megkezdődött a terror időszaka.

A görög katolikusok ellen is megindult a harc. A központi gondolat szerint minden pravoszlávnak Moszkvához kell kötődni, s így moszkvai központtal létrejön a pravoszláv világegyház. Csehszlovákia területén ehhez a görög katolikusoknak pravoszlávokká kell válniuk. E cél érdekében már 1945 októberében eljött Moszkvából Fotij érsek, majd 1946-ban Jeleverij érsek érkezett, aki nagy erőfeszítéssel és a KP teljes segítségével kiépítette a kapcsolatokat a szükséges templomokkal, paplakokkal és tárgyalt a módszerről is, hogyan kell véghezvinni a pravoszlavizálást. Moszkva a terveket jóváhagyta.

Ötéves előkészület után a szervezők elérkezettnek látták az időt, hogy tervüket megvalósítsák. 1950. április 28-ra összehívták a *presovszkij szobor* – eperjesi zsinat – néven ismert összejövetelt, amelyre sok esetben erőszakkal vitték be a résztvevőket, akik nem is tudták, miről lesz szó; a falvakban pedig békefelhívásokkal agitálták a görög katolikus híveket. Akik bementek a Fekete Sas étterem nagytermébe, azonnal látták a díszítésből, hogy egyházzellenes találkozóról van szó, de nem távozhattak, mert őrizték a kijáratokat. A „szoboron” résztvevők közös felkiáltással fogadták el az ungvári unió (1646) érvénytelenítését és a visszatérést a pravoszláv egyház kötelékébe. Továbbá elfogadták, hogy az

Orosz Ortodox Egyházhoz fognak tartozni, s egyben telegrammal értesítették és üdvözltek az orosz és csehszlovák egyházi (ortodox) és világi (kommunista) előljárókat.

A befejezés után a városon keresztül a püspöki székházhoz vonultak, ahol delegáció követelte Gojdič püspöktől a székesegyház kulcsát. Ő elutasította a kulcs kiadását, mire letartóztatták és a hátsó kijáraton elvitték. Közben az új egyház hívei püspökükkel az élen bevonultak a betört ajtón keresztül a székesegyházba. Néhány nappal később letartóztatták Hopkó Bazil segédpüspököt. A többi görög katolikus pedig választhatott: vagy ortodox pap lesz, vagy mindent elveszít. A 320 papból csak 30 írta alá a pravoszláv egyházba való átmenetet, a többi családjával együtt vállalta a 18 évi hányattatást. Ugyanígy volt a hívek többsége is, a szeminárium és a szerzetesrendek, amelyeket már április 13-ról 14-re virradó éjszaka likvidáltak. Egy rendelettel az Eperjesi Egyházmegye tulajdonát képező anyagi javakat tulajdonjogilag is az új pravoszláv egyházra ruházták át.

5. A katakombákban

Az 1950. április 28-án lezajlott eperjesi zsinat a görög katolikusokat az első keresztények sorsára juttatta: üldözés, börtön, kihallgatások, kínvallatások, igazságtalan és jogtalan ítéletek sora. Szenvedtek püspökök, papok, hívők, iskolázottak vagy anélküliek. Aki hű maradt a katolikus egyházhoz, és látható fejéhez, irgalmat nem ismerve, az ellenség névvel megbélyegzést kapta.

A bebörtönözött eperjesi püspök kirakatpere 1951. január 10–13. között zajlott le Pozsonyban, a másik két „hazaárulóval”: Vajtassák János szepesi megyéspüspökkel és Buzalka Mihály nagyszombati segédpüspökkel egyszerre. A végítélet: életfogytiglani börtön. A püspököt börtönből börtönbe hurcolták, Lipótváron halt meg 1960. július 17-én. A börtöntemetőben temették el a 681. szám alatt, ami az ő fogolyszáma volt. Hopkó Bazilt 15 évre ítélték.

A nem egyesült papoknak el kellett hagyniuk Szlovákiát. Az első csoport tagjai, akik Csehországba mentek, azok voltak, akik börtönben ültek, majd hazaengedték őket, de úgy, hogy 48 óra alatt hagyják el Szlovákiát és Csehországban jelentkezzenek a kijelölt helyen. A másik csoportot azok alkották, akiket egyenesen működési helyükről vittek el. A papok támaszai feleségeik voltak. A hatóságok úgy gondolták, hogy ha meggyőzik a feleségeket, a papok behódolnak. Az asszonyok azonban nem ijedtek meg a fenyegetéstől, nem hagyták magukat megvesztegetni. A kitelepített papok a 60-as években megpróbálták visszajönni Szlovákia területére, némelyiküknek sikerült is. A likvidáció ideje alatt azoknak a híveknek, akik igényelték – és nagy számban voltak ilyenek – kiszolgáltatták a szentségeket is a legkülönbözőbb búvóhelyeken, a padláson vagy az erdőben.

Nem csak a papokat zaklatták, a kispapokat is elküldték a szemináriumból, sőt, az évek folyamán a szeminárium épületét lebontották és színházat építettek a helyére.

A pásztor nélkül maradt hívek szintén átestek a megfélemlítés tortúráján. A bátrabbakat munkatáborokba vitték, vagy letartóztatták és bíróság elé állították. Gyermeküket nem vették fel közép- és főiskolákra. Voltak falvak, ahol 18 éven keresztül

nem fogadták be a pravoszláv papokat. A görög katolikus hívek maguk végezték a szertartásokat, és ott, ahol a papnak kellett hangosan imádkozni, mélyen hallgattak, majd utána folytatták a hívek részénél. Sok család ez alatt az idő alatt gondozta az anyakönyveket, a miseruhákat és más templomi felszerelést, amit kimentettek a szakadár pap elől a templomból. Több helyen, ahol a szakadár papot a hívek egy része elfogadta, a temetőn, valamelyik keresztnél, vagy magánháznál végezték a szertartást.

A hívek végig aprólékos megfigyelés alatt álltak.

A papok és a hívek meg voltak győződve arról, hogy a próbatétel előbb-utóbb véget ér, bár a börtönökben és a munkatáborokban, de odahaza is a nagy nyomás alatt sokan életüket veszítették. Reményük és várákozásuk valóra is vált.

6. A feltámadás

Az 1968-as év úgy ismert világszerte, mint a „prágai tavasz”. Ez év januárjában került a CSKP élére Alexander Dubček, aki az „emberarcú szocializmus” pártfogója volt. Megtörtént a nagy fordulat politikai, társadalmi és vallási téren is. Már május 14-én kiadja a katolikus egyház követelményeit a nemrég alapított DKO (Dielo koncilovej obnovy), amelyben többek között szerepel „a görög katolikusok jogainak” helyreállítása.

Április 10-én találkozott Kassán 133 pap és 64 hívő dr. Hopkó Bazil püspökkel, ahol hivatalosan kijelentették az 1950-es eperjesi zsinat határozatainak érvénytelenítését következményeivel együtt, és a görög katolikus egyház egyenjogúságának a hivatalos elismerését. Ez meg is történt 1968. június 13-án.

A görög katolikus egyház 1968 első hónapjaiban fokozatosan megszabadította magát azoktól a terhektől, amelyek még gátolták valamilyen tevékenységének megvalósításában, egészen júniusig, míg hivatalosan is elismerték. A papok visszatértek volt parókiáikra, tevékenykedtek és igyekeztek együttesen visszatéríteni a híveket. Nem szabad elfeledni, hogy egy generáció mint ortodox keresztény nőtt fel az elmúlt 18 év alatt, akik csak keveset tudtak szüleik egyházáról és szertartásáról. Egy másik fiatal generáció mint latin szertartású nőtt fel, akiknek viszont ismeretlen és idegen volt a bizánci szertartás menete és nyelve is (az ósláv). A latin szertartás már a nemzeti nyelvet használta a zsinat után. Így nagyon fontos volt az egységes visszatérés, ami nem mindig sikerült.

Az akkori társadalmi helyzet magával hozta a görög katolikusoknak is a természetes megoldást: bementek ismét templomaikba és visszahívták papjaikat. Ez a húsvéti időszakban történt. Isten ajándékeként fogadták a lehetőséget, hogy visszatérhettek templomaikba saját papjaikkal. Nagy volt az örömük és hálájuk Isten iránt. Az elvárások ellenére az egyházmegye élére nem az eddigi segédpüspök, Hopkó Bazil került, hanem Hirka János mint apostoli adminisztrátor (1969. április 2.), és Hopkó Bazil a segédpüspöke lett.

Hirka János kinevezése már akkor történt, amikor a demokratizálási folyamat megfélékezésére Csehszlovákiait megszállták a volt Varsói Szerződés tagállamai. Megkezdődött a normalizálási időszak, amely a 80-as évek közepéig tartott. Ezekben az években csak korlátozott számú kispapot volt szabad felvenni Pozsonyba a hittudományi karra.

Az egyházmegye ordináriusának ezután még 22 évig napról napra tudtára adták, hogy az az egyház, amelynek az élén áll, nemkívánatos a rendszer számára. A parókiák és templomok továbbra is ortodox jogtulajdont képeztek. Nagyon sok helyen közös használat lépett érvénybe, úgy a templomot, mint a paplakot illetően. Ez általi parancsra történt, ami csak szította a hívek között a feszültséget. A feltámadás megtörtént, ami igazán Isten ajándéka volt, de az új élet körülményei még sokáig csak fuldokolva engedték élni az egyházmegyét.

A nyolcvanas évek azonban új zsongásnak adtak teret, a hívek és a papság is bátrabban kezdtek minden téren fellépni.

7. A teljes szabadság

Ahogy ismert világszerte a „prágai tavasz” fogalma és tartalma, ugyanúgy ismertté vált a „bársonyos forradalom”, amely 1989. november 17-én kezdődött Prágában diákfelvonulással, s amelyet brutálisan leverte az államhatalom, de a megindult folyamatot, a társadalom valódi demokratizálódását már nem tudták megfékezni. Ez a folyamat magával hozta az egyházi élet természetes fejlődését is, aminek egyik fő jele volt az üres püspöki székek betöltése, köztük az eperjesi is. A december 21-én kinevezett Hirka Jánost 1990. február 17-én szentelte fel Tomko József bíboros Eperjesen. Két év múlva segédpüspököt kapott Chatur Milan redemptorista szerzetes személyében, akit 1992. február 29-én ő szentelt püspökké. Visszakapta a püspöki székházat, igaz, rettenetes állapotban – az ortodoxok távozásukkor még a villanykapcsolókat is kitépték a falból. Visszakapta a püspökség az árvaházat, ahol addig az Ortodox Hittudományi Kar működött. Szinte azonnal, ugyanott megkezdte működését a Görög Katolikus Hittudományi Kar. Később itt csak a szeminárium maradt, a kar más épületbe költözött. Új lendületet kaptak a szerzetek, úgy a férfi, mint a női rendek. Az iskolákban beindult a rendszeres hittanítás. Alakult egynéhány görög katolikus alap- és középiskola is.

A csehszlovák állam 1993. január 1-jén megszűnt és két utódállam jött létre: a Cseh Köztársaság és a Szlovák Köztársaság.

A Szentszék a cseh területen megalapította a Prágai Apostoli Exarchátust, az ottani hívek szükségleteinek megfelelően, 1993. február 21-én a Kassai Apostoli Exarchátust, a bizánci katolikus hívek jobb lelkipásztori ellátása érdekében. Ennek élén áll ma Chatur Milan püspök. Az eperjesi megyéspüspök Hirka János nyugdíjba vonulása után Jan Babjak lett, akit II. János Pál pápa szentelt fel Rómában.

A szlovák katolikusság életének történelmi eseménye volt a pápai látogatás. II. János Pál 1995. július 2-án Eperjesen a megerősödött közösségről beszélt, amely kikerült a megpróbáltatás tüzeiből. Másnap Lőcsén szorgalmazta, hogy a helybeli püspökök kezdeményezzék Gojdič és Vojtassák püspökök boldoggáavatási eljárását, amely meg is történt. 2001. november 4-én Rómában volt az Eperjesi Egyházmegye két kiemelkedő alakjának, Gojdič Péter Pál püspöknek és Trcska Metód redemptorista rendfőnöknek a boldoggá avatása.

A kitartás és az állhatatosság erénye

Köszöntök mindenkit, aki részt vesz ezen a Háló-találkozón, mert fontosnak tartja az együtt-gondolkodást, együtt-imádkozást, hogy minden kiscsoportnak szüksége van egy találkozóra, egy olyan fórumra, ahol gondolatainkat kicserélhetjük.

Úgy vettem észre, hogy a szervezők általános témákat kértek az előadásokra, olyanokat, amelyek krízisben vannak. Ilyen az állhatatosság és a kitartás fogalma. Egyelőre csak fogalomról beszélek, mert értéként is kezelheti a polgári, civil világ, de a keresztényeknek a kitartás és az állhatatosság erény.

Jól tudjuk, és a katekizmus is bemutatja, hogy minden emberi erényt a négy sarkalatos erény köré lehet csoportosítani. Nem akarok kifejezetten hittanórát tartani, de azért felsorolom ezeket: az okosság, az igazságosság, az erősség és a mértékletesség. Ezek nagyon fontosak, hogy a mi keresztény hitünket valóban állhatatossággal és kitartással megéljük. Mégis ezek az erősség kardinális, illetve sarkalatos erényhez sorolhatók be.

A kitartásról és az állhatatosságról találunk lejegyzéseket az ókori filozófiában, különösen a görög erénytanban, a sztoikusoknál, akik úgy gondolják, hogy a kitartás és az állhatatosság a férfiaságnak jellemzője, erénye. Nem lehet csatába vonulni, nem lehet vitatkozni és nem lehet építkezni sem, ha nincs kitartás és állhatatosság – mondják ők.

Keresztény értelemben mi az erény? Röviden: az erény állandó és szilárd készség, lelki készség a jó megtételére. Az erények az értelem és az akarat szilárd hajlandóságai, amelyek a hit és az ész segítségével cselekedeteinket szabályozzák, szenvedélyeinket rendezik és magatartásunkat irányítják. Az erény olyan dolog, amely teljesen átítat bennünket. Mégis, a középkor teológiája és filozófiája habitusként tárgyalja ezeket az erényeket.

A *habitus* szokást jelent és ruhát is. Ebben az egyszavas latin meghatározásban ki-tűnik az, hogy az erény nem velünk született dolog. Sem az állhatatosság és a kitartás benne, hanem, mint egy ruhát, magunkra vesszük és lelkünk szokásává, vagyis hajlandóságává, vagy készségévé válik. Amikor a szerzetesek beöltöznek a premontrei rendbe, én, az apátjuk meg szoktam kérdezni, mert a szertartásban benne van: kitartás-elhatározásodban. Ha azt mondja az illető, hogy nem, nem adom rá a rend ruháját. Ha azt mondja, igen, megkapja és beöltözhet.

A habitusnak a hordása, vagyis az erények gyakorlása sokszor feltűnőséget kelt. A szenteket egy erény hősiek gyakorlásáért már boldoggá avatják, kanonizálják. Ezért az erény gyakorlása felelősség is. Egy olyan felelősség, amelyik jel. Én mindig, minden közegben, szituációban egy bizonyos erkölcsi kérdésre ugyanazt a választ adom.

Mivel tisztáztuk, hogy a kitartás és az állhatatosság mint erény micsoda, azzal szeretnék foglalkozni, hogy miért jelent nehézséget a kitartás és az állhatatosság gyakorlása,

illetve elsajátítása. Korunkban az első probléma, amelyik megüti ennek az elsajátítását, a nevelés hiánya. A családokban nincs nevelés, vagy, tisztelet a kivételnek, kevésbé van. Nem érünk rá.

Mikor a hittanórára jönnek a gyermekek, alapvető illemszabályokra kell megtanítanunk őket először és csak utána tudunk imádkozni. Nem tudják megadni a tiszteletet embertársuknak. Ez vonatkozik arra is, hogy ha nem szereted, akit látsz, hogyan szeretheted Istent, akit nem látsz. Vagyis, hogyan adod meg a tiszteletet, hogyan kérsz valamit Istentől, ha az embertársadat sem tiszteled. A nevelés hiánya, amely a görög felfogás szerint is a társadalomnak az elrothadását – így fogalmazznak ők – eredményezi, gond és probléma lehet. De egy kicsoport – legyen hittancsoport, vagy cserkészcsoport, vagy más foglalkozás – segítségül szolgál és ki tudja küszöbölni ennek a hiányát.

A nevelés már a görög gymnasiumban is az erények gyakorlására való nevelés volt. Mikor a kommunizmus bukása után elkezdődtek az oktatások, a szerzetesrendek visszakapták az iskolákat – mi sajnos nem, de Magyarországon igen –, a rendi gimnáziumaikat, a szülők azért voltak felháborodva az első szülői értekezleteken, mert a tanári testület összeállított egy illemkódexet, amit egyik napról a másikra meg kellett tanulni. Például: mikor meglátsz valakit, különösen egy papot, úgy köszönj, hogy *Laudetur Jesus Christus!*, és hogy mit kell erre felelni. Fel voltak háborodva a szülők, hogy a gyerekek nem is értik ezt a latin kifejezést, miért kell velük bemagoltatni?

Az erény gyakorlására ugyanaz a módszer, ami a tudomány elsajátításánál van, hogy *repetitio est Mater studiorum*, vagyis az állandó ismétlés tesz engem képessé és készséggé az erények gyakorlására, nem csupán a tudomány megszerzésére.

A másik, amiért a szülők felháborodtak, hogy miért nem engedjük meg a gyermekeknek a választást. Ha akarják, csinálják, ha nem, nem. Ez a társadalom elvesztette az érzékét egy objektív, erkölcsi rend iránt. Általában mindent szubjektívan ítélünk meg. Ami nekünk kellemes, vagy ami kényelmetlen. Ezért aztán az Isten is sokszor kellemes tud lenni, de sokszor kényelmetlen. A kényelmetlenség, a megpróbáltatás gyümölcse például a kitartás, az állhatatosság. A köztudatban – hiszen mi demokráciában élünk – nem vesszük észre, hogy a demokrácia diktatúráját szenvedjük el. Talán most jobban észre vesszük...

A demokráciának, mint társadalmi és vezetési formának, van három olyan gyenge pontja – én inkább hazugságnak nevezem –, ami összeegyeztethetetlen a keresztény felfogással. A demokráciát mi, a polgári életben értékékként kezeljük. Sokszor nem vesszük észre, mennyire átalakítja gondolkodásunkat, egész viszonyulásunk világát. Ez a három dolog ellene mond az állhatatosságnak és a kitartásnak is.

Mi a demokráciának az első hiányossága, első hazugsága? Mindenki egyforma joggal rendelkezik. Igen ám, de a hazugság ott van benne, hogy amikor a jogot gyakorolni akarjuk, nem megy, nem történik egyformán. Van benne egy csúsztatás, hogy bár neked, és mindenkinek egyforma, de amikor osztzkodni kell, akkor mégsem. Az állhatatossággal és kitartással, a keresztény felfogással azért áll szemben, mert Isten, érdekes módon, a harmóniát hierarchiában gondolta el, nem pedig egyenlőségben.

Vannak, akiknek több joguk van, vannak, akik kevesebb joggal rendelkeznek. Ezért mondja az Úr azt a példabeszédét a talentumokról, hogy te ötöt kaptál, te csak hármat, te meg egyet, és mégis, ez az egyenlőtlenség harmóniát tud teremteni. Az egyenlőség, úgy látszik, nem.

Így aztán, akinek több van, felelősségtudatot kell érezzen a több miatt. Ezért a felelősségtudatban kell, hogy legyen állhatatosság és kitartás, mert neki több van, ezért kötelezve van a lelkiismeretében jót tenni, adni annak is, akinek nincs. Nos, a kommunizmus és a demokrácia a kereszténységnek ezt a felfogását teljesen tönkreteszi, és ezáltal egymást közömbössé tudjuk formálni. Nem érdekel, mit csinál a másik, neki is ugyanazok az eszközök állnak rendelkezésre, olyan jogai vannak, miért nem teszi. Ez a mi viszonyulásunk a közömbösség első lépése. Emiatt idővel eltávolodunk egymástól. A közösség egyben van, de nem alkotunk lelkileg is közösséget. Pedig az egyház közösség, és mindenki rá van szorulva a másikra.

A második rákfenéje a demokráciának, ami a keresztény felfogással nem egyezik meg, az, hogy egyenlő esélyt ad a jónak és a rossznak, ezek kibontakozásának. Ezért van az, hogy amikor látjuk, hogy a másik halad és én nem tudom elérni azt, akkor beleunok, és azt mondom, nem csinálom tovább, nekem nem megy. Jézus soha nem mondta, hogy nem csinálja tovább a messiási küldetését. Gondoljunk vissza Szent István királyunkra, aki a Koppány-pártot bizony – ma már furcsán nézünk rá – irtotta. Nem tűrte meg a maga körében a rosszat, nemhogy egyenlő esélyt adjon neki.

Gondoljuk el, hogy a parlamentben is van jobb- és baloldal, pontosan ezért. Az most mindegy, hogy ki játssza el a rosszat és adott pillanatban ki a jót. Ez nem kiosztott szerep csak a bal-, vagy csak a jobboldalnak. Isten Jézus Krisztuson és a Szentírás-son keresztül azt mondja, hogy mindenki, aki nincs velem, ellenem van. Nincs meg a lehetőség a rossz kibontakozásához az egyházban sem. Azért van a szentgyónás szentsége, hogy jókká váljunk, ne tartozunk a másik táborhoz. De a rossz megjelenése is hoz magával kitartást és állhatatosságot, de ezt nem erénynek hívjuk, azt mondjuk, megátalkodás. A rosszban való megmaradás, a rosszhoz való ragaszkodás.

A harmadik baja és negatív oldala a demokráciának az, hogy a többség dönthet. A többségnek van igaza. Ez keresztény szempontból nem így van. Gondoljunk csak arra, hogy amikor az Úr Jézus az élő kenyérről megtartja tanítását, akkor a tanítványainak több mint a fele elpártol tőle. Azt mondják, kemény beszéd ez. Úgy látszik, még az apostolok is el akarnak távolodni tőle, mert azt kérdezi, ti is el akartok menni? Ebben az evangéliumi szituációban nem a többségnek van igaza, hanem Isten fiának, Krisztusnak.

Miért gond ez a keresztények felfogása szerint? Azért, mert ha a többségnek igaza van és dönthet, akkor a felelősség senkié. Miben vagyunk mi állhatatosak és kitartóak, amikor, ha rosszul sül el, egymásra mutogatunk: te is ott voltál, te is megszavaztad. Vagy azt mondjuk, én nem szavaztam meg, Persze, senki nem tudja, hogy így van, mert titkos szavazás volt. Ilyen a mi hozzáállásunk.

A demokráciának ez a három negatív kisugárzása átalakította a gondolkodásmódunkat, és ezért, meg a nevelés hiánya miatt nagyon nehéz a kitartást és az állhatatosságot a mai embernek megérteni, azt művelni és életcélként felfogni, úgy mint jót.

Jóbban, aki barátai szerint is igazságtalanul szenved, megjelenik az az ember, aki nem büntetésből szenved, de az Úr próbára teszi. Jób kitartó és állhatatos.

Mi a titka az egyháznak, hogy mindig fennmarad, hogy még mindig imádkozunk Krisztus Istenéhez, és ő magához? Pontosan az, hogy léteznek örök értékek, amelyekhez mi kitartással és állhatatossággal kell viszonyuljunk. Ha megtesszük, az egyházunk megerősödik. Ha elhanyagoljuk, az egyházunk gyengül és csökken. Mindig voltak ilyen hullámok az egyházban, pontosan a kitartás és az állhatatosság szempontjából. Krisztus korában is, hiszen a hozzá legközelebb álló ellenlábás párt a farizeusok. De ott vannak a szadduceusok, akik nem hisznek a feltámadásban. Vannak mindig eltávolodások, és mi, emberek, szeretjük lefaragni mindazt, ami számunkra kényelmetlennek tűnik Isten értékeiből.

Isten értéke az élet. Aki kitart az életre való nyitottságban, az Krisztusnak és az Istennek tetsző életmódot fog vinni. Az életrevaló nyitottság, és az ebben való kitartás azért fontos az egyházban, mert ez a földi élet érdemszerző. Akik megszavazzák az abortuszt, az eutanáziát, nem tudják megérteni azt, hogy még a kómában fekvő betegnek az élete is érdemszerző tud lenni, pontosan a kitartás és az állhatatosság miatt.

Az életre való nyitottság ezért fontos az egyházban. Aki állhatatos és kitartó, bármilyen kicsi dolgában, ami az Istennel kapcsolatos, érdemet tud szerezni. Ezek azok, amelyeket átviszünk a földi életből a mennybe. Sokszor gond, hogy meghal az ember, a lelke kiszáll a testéből, és az Úrhoz kerül. De csak a lelke, vagy az egész ember ítéltetik meg? Az egész ember. Mert bár a matériát itt hagyjuk, de az anyagban elkövetett érdemeket magunkkal visszük. Ez nagy titok és misztérium. Érdemeket állhatatosság s kitartás nélkül nem lehet szerezni. Átvisszük az Úrhoz a cselekedeteinket. Mindazt a szeretetet, mindazt a gyűlöletet és gonoszságot is, amit műveltünk, és ami beleitódott a karakterünkbe.

A végső, az eszkaton fényében el kellene kezdenünk az identitásunk kialakítását. Különösen az Újszövetségben, az úgynevezett lelkipásztori levelekben az apostolok pontosan erre figyelmeztetnek egy krisztusi tanítást követve: ha kitartotok, megmentitek lelketekeket, mondja Lukács az evangéliumában, a 21. fejezet 19. versében. Az biztos, hogy a keresztény létnek a hit és a szeretet mellett a keresztény magatartás fő vonása pontosan az állhatatosság és a kitartás. Szent Pál élő példa erre. Figyeljük meg, Timóteust hogyan buzdítja erre: tartsatok ki mindig abban a tanításban, amit mi adtunk át nektek.

Gondoltunk-e már arra, hogy keresztény identitásunkat, én mint én, te mint te, ki kellene alakítsuk? Rengetegszer vitatkoztam már pszichiáterekkel és pszichológusokkal, akik azt mondják, hogy az ember nem nagyon tudja alakítani az identitását. Van egy karaktere, és azon nem lehet változtatni. Az ő dolga, amikor a páciens bejön, hogy bizonyos dolgokat visszaszorítson, másokat meg előkeressen és azt nyilvánosságra, mondjam úgy, szabadságra hozza. Mi pedig a mi erény-elméletünkkel kitartóan és állhatatosan meg tudjuk valósítani, hogy a karakterünk is átalakuljon. Ezt az átalakulást kell eldöntenünk. Ahogy az erénynek a meghatározásában volt: az értelem és az akarat szilárd hajlandósága az erény. Az értelmekkel meg kell értenem, és az akarattal akarnom kell, és csak ezután tudom kitartóan a gyakorlatba ültetni.

Az identitásformáláshoz az erények nagyon fontosak, mert nemcsak formálnak, hanem jellemeznek bennünket. Sokszor előfordul, hogy amikor bejönnek a lelkipásztorhoz egy halálesetet jelenteni, és a plébános megpróbál valamilyen adatot szerezni a halottról, mert soha nem látta a templomban, akkor csak annyit tudnak mondani, hát, jó ember volt. Tény és való, a jóság is erény. De csak egy van neked? Lehetne több is...

Ahogy II. János Pál pápáról a halála után azt mondták, hogy nagy volt, és ez a Nagy jelző már a nevéhez tartozik, ebben minden erénye benne van. Csak az erényeink miatt fognak emlékezni ránk. A kitartásunk és az állhatatosságunk miatt. A történelem ezeket jegyzi le. Igaz, a történelem nem válogat jó és rossz között, megörökíti az azokban való kitartást, de ha én jó, igazságos, okos vagyok, lelki erősséggel rendelkezem, tudom, hol a határ a mértékletesség terén, akkor felnéznek rám. Megéreznek valamit. Az erény megnyilvánulása bennem a szentség első kiáradása belőlem.

Aki erre vállalkozik, számolnia kell azzal is, hogy a szentség és az erények gyakorlása olyan dolog, hogy a világnak tetszhet, vagy nem tetszhet. A szentségnek nem kell cégér, nem kell kikiabálni, van egy szaga. Nem mondom, hogy illata, se azt, hogy bűze. Van egy szaga, ami egyeseknek illat, másoknak meg bűz. Az erényes ember környezetében ez a kisugárzás, legyen az illat, vagy bűz, vagy vonz, vagy taszít. A közösségformáláskor nagyon fontos ez, mert az erényes ember az erényest vonzza és azzal fog közösséget alkotni. Ez a közösség meg tudja teremteni Krisztus álmát a kovászról, hogy legyen bár kicsi, meg tudja keleszteni a tésztát. Eltávolítja ugyan a gonosz, a rossz felfogású embert tőlem, de ne felejtjük el, hogy a rossz és a jó nem egy jin-jangviszonyulásban van egymással. A jó sokkal nagyobb, mint a rossz. Ezért egy kicsi jó a nagy rosszat is át tudja alakítani kovászként, és jóvá tudja tenni. Ez a keresztények titka és a keresztények ereje. De erény nélkül beszélhetek én, hiszen az a közmondás is ezért alakult ki, hogy igen, a pap bort iszik, de vizet prédikál. Az erények igazolnak engem. Ha nem azt teszem, amit mondok, nem vagyok hiteles. Az Isten az erényeken keresztül hitelesít itt a földön, és jutalmaz a mennyben.

Legyen úgy! Köszönöm a figyelmet.

(A Háló – Katolikus Közösségek Hálózata találkozóján, Nagyváradon, illetve a Szent István Rádióban elhangzott előadás szerkesztett változata)

MINDENNAPI KENYERÜNK

Valamennyi keresztény/keresztyén felekezet tagjainak legfontosabb imádságából vettük ezt az idézetet, ezt a rovatcímet, amely minden számunkban olvasható. S bár az imádság szövegében mindennapi betevő falatunkat, tágabb értelemben anyagi szükségleteink folyamatos biztosítását említjük, mindannyian érezzük, hogy többről van szó, lelki táplálékunkért is itt fohászunk. Ebben erősíti meg a keresztények közösségét Jézus mondata, mellyel az Újszövetség szerint az őt kísértő sátánnak válaszol:

„Meg van írva: Nem csak kenyérrrel él az ember, hanem minden igével, amely Isten szájából származik” (Mt 4,4).

Ebben a rovatban miskolci, keresztény kötődésű emberek ismertetik gondolataikat egy-egy általuk választott bibliai igehellyel kapcsolatban. A megkérdezett személyek között reményesség szerint világi és egyházi hivatásúak egyaránt lesznek majd. De egyiküktől sem a választott bibliai idézetek teológiai magyarázatát várjuk, hanem az igehelyek életükre, személyiségükre gyakorolt hatásáról faggatjuk. A sorozat ötödik írását dr. Rivasz-Tóth Gyula gyermeksebész, a KÉSZ miskolci csoportjának elnöke jegyzi.

RIVASZ-TÓTH GYULA

Maradj velünk, mert esteledik

(Lk 24,13)

Gyermekkoromban szívesen nézegettem a nagyszüleim ágya feletti festményt, mely Jézus emmauszi kenyértörését ábrázolta. Nagypám zentai naívfestő barátjának képe nagy hatással volt rám, ma is szeretem, megörököltem, íróasztalom felett függ.

A történetet korán megismertem, nagypám felolvasta a Bibliából, elmesélte élőszóval is. Kisfiúként mély hatást tett rám a két tanítvány bámuló, döbrent arca, amint felismerik a Mestert. Érdekes volt a kép háttere is: a déli táj, fák, épületek.

Ma mégsem a történet lényege foglalkoztat, hanem egy mondata: maradj velünk, mert esteledik. Egy mondat, amivel a tanítványok hívják az ismeretlent.

Bizony esteledik, mert már nagypa-korban vagyok én is. Ízlelgetem a szót: esteledik, és mert a gyermekkorra gondolok, eszembe jut, hogy nagymama így hívogatott bennünket: gyertek be! Esteledik! Ilyenkor mindenkinek otthon a helye!

Ha akkor az a két tanítvány ösztönösen biztonságban érezte magát az idegen társaságában, mi, akik ismerjük Őt, hogyne akarnánk a közelében maradni. Mert bizony esteledik és hamarosan teljesen sötét lesz.

Ahogy akkor, gyermekkorunkban, az esti otthon hangulata, a tűz pislákoló fénye,

szeretteink közelsége megnyugtató bennünket elalvás előtt, úgy most – alkonyunk idején – hasonló érzéssel, reménnyel kérjük Öt, maradjon velünk. Mert bár hiszünk az örök életben, tudjuk, hogy földi létünk megpróbáltatásai ebben a távlatban nézve értelmet nyerne, mégis szükségünk van támogatásra, erős, határozott, megbízható útitársra.

Velazquez: Az emmauszi úton

SZUNYOGH LÁSZLÓ

A miskolci Erzsébet tér esztétikája

A szépség nem szorul magyarázatra. Tetszik – akár érdek nélkül is. Ennek ellenére, az élmény mellett, előszeretettel boncolgatjuk, elemezgetjük szobrok, irodalmi művek és más műalkotások esztétikájának mibenlétét. Benne van ebben a kíváncsiság, a titok megfejtésének izgalma, és a tudásvágy, mert hát, okulni is lehet belőle. Egy tér esetében, amely összetettsége folytán építészeti alkotás is, a város szövetének élő eleme, ez utóbbi sem elhanyagolható. Sem a várost alakító szakembereknek, a tervező építészeknek, sem a város lakóinak. Okulásként is. Mert aki járt már a miskolci Erzsébet téren, tanúsíthatja, hogy a legszebb terek egyike az országban. Esztétikájának megfejtése izgalmas feladat, feladvány is.

Dobrossy István több helyütt is részletesen leírta a tér keletkezését, történetét. A nagy árvíz után a Pap-malom végleges elbontásával kialakult üres területen szándékosan városi teret kívántak kialakítani a városvezetők. Az Avast, amelynek oldalában egykor született, s ahonnan leköltözött a központja a jelenlegi főutcai tengelyre, a város szinte teljesen kizárta magából. Egyáltalán, a főutca teljes egészében mesterséges

A tér – háttérben a természet

Baloldali térfal – az egyenes párkány fokozatosan lelépcsőzik

környezet, a zárt házsorok kiiktatják a természet látványát, hiába a közeli Szinva-patak, s kétoldalt a hegyek, nem láthatjuk őket. Számtalan példát tudunk csak a Kárpát-medencéből is, ahol egy-egy természeti képződmény látványa a település meghatározó eleme, gondoljunk csak a Duna és a budai Várhegy látványára Pesten, vagy a Magas-Tátra poprádi panorámájára. Egy szinte beépítetlen, természeti arculatot mutató, növényzettel borított hegy a város közepén lenyűgöző, már-már kultikus hatású. Nem olyan régen, amikor a Városház tér déli oldalán bontásokkal tárult föl az Avas, a látvány maga kikövetelte a jelenlegi Szent István tér kialakítását, kialakulását. Nem tudhatom, de valószínűleg hasonló hatással lehetett a miskolciakra a Pap-malom helyén föltáruló Avas. Nem lehetett kétséges a teresedés „üresen” hagyása, a terekben amúgy is szűkölködő Miskolcon új díszter kialakítása. A zárt déli házsorban hirtelen „ablak” nyílt a természetre, s ez ablak előtt ott magasodott az Avas hegye, tövében ott húzódott a Szinva patak szalagja.

A természeti háttér szépségét ráadásul fokozzák a hegyen található épületek, mert különleges, értékes, a helyi és az országos építészettörténetben is méltán fontos építményekről van szó. Három meghatározó épület festői módon, lépcsőzetesen helyezkedik el a hegyoldalban. Az avasi templom évszázados, s valóban méltóságteljes gótikus támpillérei fölé emelkedik a harangtorony reneszánsz sisakja, s fölötte áll a város szimbólumának szerepét épp az előbbtől átvevő, a világot egyedi formálású kilátó.

Jobboldal – hirtelen ugrással bomlik fel a szigorúan egyenes párkánysor

Lehet, ezzel be is érhetnénk, megvan az esztétikum meghatározó eleme; egy épített tér, amelynek háttérét egy szép hegy biztosítja. De további elemek szükségeltettek, hogy ez az adottság különleges esztétikai térélménnyé váljon. Mert elmondható, hogy ha többnyire nem is tudatos tervezés okán, de több egy irányba ható tényező eredményezte, adja ma is az Erzsébet tér szépségét, számos, ellenkező irányú hatás ellenére is.

A tér szélessége alig nagyobb a főutcáénál, geometriája alapján egy, a főutcaba befutó merőleges utca is lehetne. A főutca zárt házsora a tér két sarkán befordul, s fut tovább a „mellékutca” kétoldali zárt házsorában. A főutca házainak többsége, s így a térre beforduló is, eklektikusak, zártságukat fokozza a homlokzat szigorú rendje, az ablakok szabályos ritmusa, s a folyamatos, hangsúlyos zárópárkány. A zárópárkány egy magasságban indul a főutcaival. Azonban, közelítve a szabálytalan formákból építkező természeti háttérhez, ez a szigorúság enyhülni kezd. A zárópárkány mindkét oldalon lejjebb esik, folyamatossága megszakad. A jobboldali térsorban nem csak a homlokzati elemek oldódnak, tömegében is tagolt, szertelen lesz a beépítés, a fürdő épületénél már kupolás és pavilonos részekre esik szét a házsor addig merev kontúrja. Kicsit enyhébben ez a folyamat a bal oldalon is lejátszódik. Itt a kupolás, teljesen szétszabdalt tömegformálásig nem merészkedik el az épület, de a zárópárkányt, az egyenes nyereg-tetőt először megtöri egy pavilonos lezárású középrizalit, majd egy, a tető fölé nyúló oromzat. S az oromzat játékos formálását, szabdalt. Miképpen a homlokzat is játékosan

Páratlan sziluett

kiemeli, nagyobbak mutatja a háttérrel, itt az avasi hegyet. Csakhogy az Erzsébet téren ez egyáltalán nem tudatos, hanem szerves fejlődés eredménye. Az előbbieken a főutca felől írtam le a térfalak változását, azonban a tér nem innen épült be. Elsősorban az Avas felől kezdődtek az építések. Itt, a hegy alatt, a patakparton természetes, hogy szellősebb, kötetlenebb épületek emelkedtek, amelyeknek sora aztán találkozott a főutca zárt eklektikus házsorával.

De nem véletlen, hogy a főutca felől írtam le a térfal változását. A tér ugyanis egyirányú, csak innen igazán tér, szépsége elsősorban innen mutatkozik meg. A hegy felől az utcajelleg hangsúlyos, út, amely bevezet a városba, a főutcára. Nem tudja ezt a hatást elnyomni az sem, hogy az „utca” térnek van berendezve, középtengelyén növényzigetek, szökőkutak, középpontjában pedig szobor emelkedik. A berendezés már tudatos építészeti tevékenység. A szobor és alépítményének arányai, méretei a tér arányaihoz szabottak. A kétoldali fasort többször cserélték, de mindig kiszívó fákat ültettek. Sosem törekedtek tekintélyes fasor fölnevelésére, hogy ne az utca jelleg domborodjon, hanem így csak keretet biztosítanak a középső növényziget köré. S

kezeli az eklektikus elemeket, már az Akadémia épületén golyvákkel oldja az oszlopok merev rendjét. *Mondhatjuk, hogy a mesterséges belvárosi környezet ezen a téren kinyílik a természet felé, a térfalak szabályos kontúrja feloldódik, a beépítés magassága lecsökken, az együttes egyre játékosabb, kötetlenebb, azaz természetközeli lesz.* Ezt a hatást akarva-akaratlanul is erősíti a fürdő bádogozott kupolájának üvegre cserélése is. Véletlen, s tudatosan nem is érzékelhető, hogy kitűzési hiba folytán a baloldali utolsó ház töri a beépítési vonalat, nem párhuzamos az út tengelyével; hátrafelé szűkül az utca. A szűkülő utca, a kétoldali párkányvonal magasságának folyamatos csökkenése csakúgy, mint a reneszánszban tudatos tervezés eredményeképpen, a perspektíva torzítása folytán

ahogy a szökőkutas vízmedencék a tér végében lévő vízfolyás mesterséges leképzései, úgy a hegy fái is csak „kicsinyített változatban” jelennek meg a téren.

Eredetileg a teret északi irányban folytatni kívánták. Nyilván építészetileg sok mindent ki lehetett volna hozni egy, a főutcát keresztüljelző, a völgy kétoldali hegyvonulatát összekötő térrendszerből. Abban az esetben a térfolyosó és a főutca metszéspontja lett volna a város és a természet találkozásának színtere, azonban így a „félnek” maradt tér tölti be ezt a szerepet.

Nem tartozik eddigi okfejtésem fő vonalába, de szólok a tér két apró érdekességéről is. Az akadémiai székház homlokzatán a régi nagymagyar címer hibás, mintegy igazodva a térvég-megkövetelte játékossághoz, a legfelső sorban Dalmácia és Horvátország címere fölcserélődött. Mintha a címer készítője, talán olvasva, hogy a horvát sakktabla a jobboldalon, a három dalmát oroszlán a balon, csak ezek elkészülte után világosítottatott volna föl, hogy a címertanban az oldalakat sosem szemből, hanem a pajzs „viselője” felől határozzák meg, mert utána már a többit a jó oldalra tette. A másik, hogy Miskolcon már a költő előtt „békévé oldotta az emlékezés eleink harcát”, hiszen az ország első szabadtéri Kossuth-szobrával büszkélkedő teret éppen a forradalmárt jelképesen halálra ítélő Habsburg király feleségéről, Erzsébetről nevezték el.

El kell mondani, hogy a tér annak ellenére is szép tudott maradni, jól tudta és tudja betölteni „kapcsolat-szerepét”, hogy szemben a jól megválasztott térberendezéssel, épületei nem különlegesek, sőt az eklektikán belül sem tartoznak az értékeesebb vonulatba. A fürdő épülete kimondottan dekadens, túlon túl romantikus formálású, az akadémiai székház homlokzati elemei nem szerves rendszert képeznek. Az északkeleti saroképület két homlokzatán a nyíláskeretezések szögletes és háromszögű záródása bántóan fordítva van a rizaliton és a közbenső mezőben.

A tér szinte teljesen kiépült, foghíj nincs rajta, így mivel bontásra nem számíthatunk, az elrontás veszélye nem fenyegeti. Vitát váltott ki szakmai berkek-

Az Akadémia hibás címere – a horvát „sakktabla” és a dalmát oroszlánok helyét cseréltek

Visszajáról – a tűzfalal. Hátulról csak egy utca?

ben és a közvéleményben is a fürdő kupolájának üvegre cserélése. Hogy ez szerencsés-e, megengedhető-e ezen az eklektikus épületen, nézőpont kérdése. Véleményem szerint az épület önmagában nem annyira értékes, hogy ne lehetett volna drasztikusan hozzányúl- ni, s Viszlai József átlátszó kupolája tovább fokozza a természet felé történő nyitást, tehát erősíti a tér esztétikáját. S a modern építészeti geg növeli a tér különlegességét is. Ugyan- ez a pavilonok manzárdján sorolt tetősikablakokról, illetve a kupolához csatolt szögle- tes üvegdobozokról már nem mondható el. A térfalban egy tűzfal található, amelynek bántó hatása kevésbé fontos irányból, a hegy felől jelentkezik. Itt indokolt a csatlakozó pavilon megmagasításával, több szint ráépítésével a tűzfal eltakarása. Erre Halmi Atti- la készített jelenleg nem engedélyezett tervet, amelynek homlokzatánál fontos lenne a zárópárkánynak a csatlakozó épületénél lentebb helyezése, hogy ne a városi eklektikus tömeg folytatódjon, hanem megmaradjon ezen a ponton is a térfal lépcsőzése. A föld- szintes pavilon saroktornyának tervtanács által javasolt megemelése aránytalan, a térfal- ban feleslegesen hangsúlyos függőleges elem megjelenését eredményezné.

Jelenleg a tér végében folyó Szinva le van fedve. Újbóli kibontása erősítené a tér természetfelőli végének szerepét, s a rajta átvezető híddal emelné az épített környezet gazdagságát, a tér esztétikáját. Amilyen kultikus, szinte a városi közhangulatot emelő szerepe van az avasi hegynek, úgy szolgálná ezt a Szinva visszaadása is, amint ennek példáját már a Szinva-terasz esetében láthatjuk, ahol visszavezették a térszintet a pa- takhoz, kézzelfoghatóvá, elérhetővé tették a természetes vizet.

Unokaszótár (9.)

Első számunkban megírtam, honnan támadt az Unokaszótár ötlete, és azt is, hogy miről szól. Olyan szavak gyűjteménye, amelyek unokáinknak, a ma élő gyermekeknek már alig, vagy egyáltalán nem érthető (például varga, haris, pór, csángó, mokány, palánk, gersli, főveny, törek) és olyanoké is, amit ugyan mindenki ismer, de nem biztos, hogy ugyanazt értjük alatta (hűség, igazság, felelősség, kötelesség, bátorság, demokrácia).

Megírtam azt is, hogy száznál több levelet küldtem közismert és számomra kedves embereknek, mindüket arra kértem, küldjenek egy szót, illetve szómagyarázatot az Unokaszótár számára. Sokan eleget is tettek kérésemnek, s most az ő szómagyarázataikat adom közre folytatásokban. E számunkban újabb kiváló emberek szófejtéseit olvashatják.

Most is kérem a kedves Olvasót, bővítsük együtt az Unokaszótárt! Az eddigiek mintájára küldjön Ön is szerkesztőségünk címére egy szómagyarázatot. (G. L.)

GYÖNGYÖSI GÁBOR

Vásár

A valamikori szupermarket olyan előre meghatározott, jeles napokra kitűzött sokadalom, kereskedelmi célú összejövétel volt, ahol közelebbi, vagy távolabbi falvak, városok, vidékek lakossága nagyobb mennyiségben szerezhette be szükségleteit, illetve adhatta el fölösleges termékeit. A mai szabadtéri piacoktól abban különbözött, hogy jóval nagyobb befogadóképességű tereken, általában a helységeken kívüli területeken tartották, s rendszerint egy álló napig tartott. Voltak állat- (tehén, ökör, disznó), termény- (búza, kukorica, zab, árpa) vásárok, ahol nagy mennyiségben lehetett beszerezni az élelemre, vagy az állatok etetésére, takarmányozására valót. A vásárok egyik különleges fajtája volt az úgynevezett kirakodóvásár, amely leginkább hasonlított a mostani zsidvásárokhoz, például a Hortobágy kilenclyukú hídjá mellett a hídi vásárhoz. A különbség lényeges: nem bővít, semmitérő kacatokat árultak, hanem a tisztas ipar, a kézművesek munkáit, csizmadiák, szücsök, fazekasok, kovácsok, szűrszabók, bognárok termékeit.

Vásárfia

A szülők rendszerint csak nagyobb, 12, 14 éves korukban vitték gyerekeiket a vásárra, ami igen nagy és ritka eseménynek számított, hiszen nagyvásár sem volt minden nap. Kárpótlásul az otthonmaradásért, az egész nap távol lévő szülők apró ajándékkal

jutalmazták meg gyermekeiket. Ezt, a vásárból hozott ajándékot nevezték vásárfiának. Később a gyerekek serdülő, majd házasulandó korba kerülvén, ugyancsak vásárfiával lepték meg egymást. A legények mézeskalácsot, fejkendő, a leányok bicskát, pipát, esetleg kalapot vettek kedveseiknek.

Madárlátta (kenyér)

Tulajdonképpen a szegénységet, pénztelenséget rejtő kedves kifejezés volt. Arra az erdőt-mező, vásárt megjárt kenyérmaradéokra vonatkozott, amit a családfeje, vagy az anya meghagyott, a valamilyen ajándékot váró gyerekeinek. Ajándékra, vásárfiára ugyanis nem mindig tellett, így a gyerekeknek azzal is be kellett érniük, ami a sikertelen, vagy még nem fizető kenyérkereseti munka után a szülők tarisznyájában megmaradt.

Tarisznya, tarisznyázás

Mielőtt a sokféle táskát, oldal- és hátizsákot, bőrröndöt kitalálták volna, az emberek tarisznyába rakták szerszámaikat, egy, vagy több napra való élelmüket, s úgy jártak otthonuktól távolabbra dolgozni. A tarisznya többnyire kendervászonból, hegyvidéken gyapjúposztóból, ritkábban bőrből, még ritkábban szőrös csikó-, vagy borjúbőrből készült, s leginkább a mai, vállra akasztható oldal-, vagy válltáskához hasonlított. A tarisznyázás, feltarisznyázás kifejezés azt jelentette, hogy a feleség, vagy az anya előkészítette, bepakolta a szükséges dolgokat a férjének, vagy a nagyfiának, ha azok hosszabb időre dolgozni mentek valahová.

Vendégoldal

Az ökrös, vagy lovas szekéren való utazás kelléke, amivel az irodalomban Toldi Miklós araszos vállán találkozunk. Azzal mutatta Laczfí nádor katonáinak a Budára vezető utat. Ez a vendégoldal nem más, mint a szekér oldalára felerősített, 3–4 méteres, vastag rúd, ami a löcsökön kívül esett. Az utas, a vendég – tehát nem a szekér tulajdonosa – lábát lógatva, vagy a szekér oldalán ülve, lábát ezen pihentetve utazott. Természetesen, ha a szekérnek nem volt vendég utasa, a vendégoldal akkor is ott függött, mert másra is lehetett használni. Például csapófának, amivel a sárban, kátyúban elakadt szekeret ki lehetett emelni a gödörből.

Lócs, lócsök

A szekér oldalát tartó, támasztó szerkezeti elem, amelynek egyik megvasalt vége a kerekeken kívül, a tengely végére támaszkodott, másik, bevágott végére pedig egy-egy vaskarikával a szekér oldalát függesztették. A lócsök alakja kissé görbe volt (innen mondták a görbe lábú emberre, hogy lócs lábú), és egyik végük sem volt mereven megszorítva, hogy ezzel a szekérnek bizonyos ringást, rugózást biztosítsanak.

Tézsla

Akár lovas, istránggal, hámfával vontatott a szekér, akár ökrös, tehát járommal vontatott, a rúdja beépített, nem lehet kihúzni. Viszont vannak olyan mezőgazdasági gépek: eke, borona, vetőgép, ekeka, amelyeket merev rúddal nem lehet vontatni. Erre találták ki a tézslát, amely olyan vontatórúd, amelynek a végére vasalást szereltek, amelyet az említett, többnyire vasból készült gépek vontatóhorgába lehetett akasztani. Így az állatok látszólag a megszokott, merev rúd mellett fejtették ki erejüket, de a tézsza végére akasztott szántó-, vető- és kapológép szabadon mozgatható volt, a szükségleteknek megfelelően. Például ki lehetett emelni a barázdából és a megfordult állatok után lehetett fordítani a földdarab, vagy a barázda végén.

Csapófa

A tézsza, a vendégoldal, vagy a csapófa egyformán alkalmas volt arra, hogy emelő-rúdként használják őket. A csapófával tehát nem csaptak, ütöttek, hanem emeltek. Ezt tehették úgy, hogy az erős földműves a vállával emelte a nehéz szállítanivaló alá dugott csapófa másik végét, vagy úgy, hogy a nehéz tárgy és a szabad vég közé még egy, alacsonyabb, kemény tárgyat is elhelyezett, s akkor a csapófát erre támasztva, a rúd végét lefelé nyomta, azaz a csapófát, ahogy az iskolában nevezik, egyszerű emelőként használta.

Kulacs

Az otthontól távol végzett munka közben nemcsak élelemre, de italra is szükség volt. A tarisznyába, vagy arra kívülről felfüggesztve valamilyen italtartóra is szükség volt, amibe vizet, pálinkát, vagy bort lehetett tölteni és hordozni, a kiömlés veszélye

nélkül. Erre volt jó a kulacs, aminek szélesebb, de jól bedugható szája volt, kissé lapított, vagy hengeres alakja, s egy–másfél literes űrtartalma. Az italt biztonságosan lehetett szállítani benne, s ez volt a legfontosabb tulajdonsága. Ūrmértékűl nem szolgált, a tapasztalat alakította úgy űrtartalmát, hogy a távollét idejére elegendő italt lehetett benne tárolni. Gyakran csikóbőrrel vonták be az általában fémből készűlt kulacsot, ami a mai termoszkokhoz hasonlóan az italok hőmérsékletét is viszonylag sokáig tartotta.

Csokonai Vitéz Mihály Szerlemdal című versét, csikóbőrös kulacsához írta. Íme, néhány szakasz a vidám versből:

Drága kincsem, galambocskám,
Csikóbőrös kulacsocskám!
Érted halok, érted élek,
Száz leányért nem cseréllek.

Megvidító orcácskádát,
Csókra termett kerek szádat
Ha a számhoz szoríthatom,
Zsuzsiét nem csókolgatom.
*

Édes a te kotyogásod,
Jérce-forma kotyogásod,
Kittykottyod innepi ének
Bús szívemnek, szegénykének.
*

„Ūtas, köszönj rám egy pint bort:
Itt látsz nyűgodni egy jámbort,
Kedves élete-párjával,
Csikóbőrös kulacskával!”

Csobolyó

A kulacshoz hasonló, de nagyobb, fából készűlt italtartó edény. Ezt szekéren, vagy a ló nyergére akasztva szállította a gazdája. Úgy kell elképzelni, mint egy kis lapos hordócskát, amely a ló, vagy a szekér oldalához simult, azaz nem gurult ide-oda. Ūrtartalma ennek sem pontos, de általában 3, 4, 5 literes volt. Így még könnyen a szájhoz lehetett emelni ivás közben, és nem jelentett túl nagy terhet sem embernek, sem lónak. *(A szóról lásd még dr. Papp Lajos magyarázatát a Szemle 5. számában.)*

BALÁZS GÉZA
Lótosprém

Naponta gazdagodom új szavakkal, elmondhatom, amit Sütő András könyve és annak címe sugall: Engedjétek hozzám jönni a szavakat!

Ilyen szó egyik televíziós vendégünk – Vajdaságban hallott – ajándéka: „lótosprém”. Jelentése: egyfajta, levesbe való metélt tészta.

Persze, nem ismertem. Otthon gyorsan lekapom a polcra az Új Magyar Tájszótárt, amely – ha mind az öt kötete meglesz – 500 ezer (félmillió!) nyelvjárási adatot tartalmaz. Benne van: lótosprém, lótospörém, és egy idézet: „A szegény ember mindennapos suhantott levesének kedves tésztája az ujjnyi szélesre és középujjhosszúra metélt lótosprém”.

De honnan eredhet? Adatközlőnk szerint német származásúak között ismert.

Valami elferdített német szó lehet? Nem jöttem rá.

Azután valaki továbbgondolta: nem lehet „rojtos perem”? Amikor a tésztát készítik, elképzelve, hogy az alakjáról így nevezték el.

Egyelőre nem tudjuk. A nyelv tele van ismeretlen eredetű szavakkal és nevekkel. Talán ismeretlen nyelvek már nincsenek, de a nyelvek tele vannak ismeretlen elemekkel.

Mindenki lehet fölfedező, ahogy mindenki lehet alkotó, újító is – a nyelvben!

BÁNFFY GYÖRGY
Rettenthetetlen

Olyan ember, aki igaz, és bár nehezen megtartható, de az eszményeinek megfelelő meggyőződése mellett ki tud és mer tartani. Nagy szó ez olyan világban, amelyben az értékek egyre inkább gúny tárgyává lesznek, ezért sokan szemlesütve élnek lelkükbe rejtett értékvilágukban. Aki viszont nem így, hanem értékrendjéért bárhol kiállva, azért „tűzbemenni” is tudva él, az tehát rettenthetetlen, és igaz ember. Magyar. Művelt. Hívó. Nem alkuszik meg. Egyre többen vannak. Még mindig nem elegen. De lesznek egyre többen, mert a rettenthetetlen ember sugárzik. Ereje így terjed.

KOCSIS L. MIHÁLY
Hűség

(Hűség; vö. lelkiismeret) Van egy olyan szó, amit hétköznapi értelemben a csalás fogalmával kötünk össze: aki hűséges, az nem csal meg; hűségesek vagyunk a feleségünkhez, a szerelmünkhöz, de hűségesek lehetünk az eszményeinkhez, nézeteinkhez,

hűségesek Istenhez (ha hiszünk benne), s persze hűségesek (*mindenek fölött* – ahogy Shakespeare gondolatait közvetíti nekünk a Hamletban „jó Polonius”; I. felvonás 3. szín) önmagunkhoz.

Hűségesnek lenni önmagunkhoz... Mit jelent ez?

Következeteséget? („Csak az ökor következetes” – szólásmondás.) Makacsságot? Elkötelezettséget? Hitet? (Valamiben, valakiben. Önmagunkban?)

Az embernek vannak „igazságai”.

Igazságai, amelyekről úgy gondolja (megtapasztalta), hogy azok igazságok; megállják helyüket; kiállják a kritika – és az idő – próbáját. De az igazság – ezt meg a tapasztalatok ismertetik meg vele – folyamatosan változik. Úgy változik, ahogy a körülötte lévő dolgok, ismeretek, összefüggések változnak. Egykor „igazság” volt az, hogy a Föld mozdulatlan (s hogy a Nap forog körötte), de aztán jöttek tudósok, messzelátókat alkottak, megfigyelték a csillagok, az égitestek összefüggéseit a – folyamatosan bővülő (ismeretű) – világegyetemben, és a korábbi igazság megdőlt. Aki kiállt mellette, nevetségessé vált, noha *hitt* benne! Tehát nem a hagyományos „hit” a hűség letéteményese.

Galileit (a történelemből tudjuk) rákényszerítették arra, hogy megtagadja tudását (hitét és hűségét) a megismert igazság tekintetében; megalkuvását megbocsátottuk. (És mégis mozog! *Eppur si muove.*) Ennél egyszerűbb (könnyebb) leckét adott a sors Sir Thomas More-nak, Anglia lordkancellárjának: neki csak VIII. Henrik új „igazságát” kellett volna elismernie; azt, hogy egyházának nem Róma (a pápa), hanem a király a legfőbb embere. Róma (a pápa) – így „tudta” az akkori keresztény világ – Isten földi helytartója; de Isten „akarátát” végül is emberek fogalmazták meg. Tévedhettek is. Praktikusan különben is annyiszor bebizonyosodott már, hogy távoli (távolabbi) igazságokkal szemben mindig a közelebbinek van elsőbbsége. A lordkancellár politikus (is) volt, nem lehettek kétségei. Kétségei abban voltak, hogy neki kell-e megváltoztatnia a véleményét, hogy ez az igazság érvényesüljön. Úgy gondolta: nem. Hivatalától könnyű szívvel vált meg (az egykori leírások szerint), Henrik királynak azonban ez kevés volt. Neki az az erkölcsi hitelesség kellett a(z általa) megváltoztatott „igazsághoz”, amellyel egyedül Sir Thomas rendelkezett!

Ezt viszont (ő) nem adhatta. A „hitelesség” (hűség!) az övé volt.

Hűséggel tartozott királyának (belső meggyőződésből is, nem csak a kor felfogása szerint), de hűséggel tartozott magának is. Az önmagában felépített (felépült) erkölcsi énnék.

Ez a belső „én” egy volt vele; ez a benne lüktető vér volt, az idegrendszer, a szem, a kéz mozdulata; a mosolya. A lélek („jelke” – amit akkoriban még nagyon komolyan vettek). Nem tehetett kockára! Nem bocsáthatta áruba! Keresztény ember nem fordulhat önnön élete ellen, mert az nem az övé. (Nem az övé!)

Van-e hát abban „logika” – kérdezzük meg mai, huszonegyedik századi eszünkkel és (történelmi) tapasztalatainkkal! –, hogy Sir Thomas More 1534. április 13-án a király bizottsága előtt nem volt hajlandó felesküdni az új trónöröklési és egyházi főhatalomról szóló törvényre? Nem, nincs benne „logika”, ezt nagy bizonyossággal

kimondhatjuk. De abban is (szinte) bizonyosak lehetünk, hogy esküje nem a „hajlandóságán” múltott.

Lehetséges, hogy szerette volna letenni az esküt. Szerette volna, de... nem tudta. Nem volt rá képes! Iszonyú harcot vívott a lelkével, amelyet addigra már megismert (ötvenhat éves volt), s éppen azért, mert ismerte (lelki-ismeret!), nem tudott ellene fordulni.

Története közismert: egy év múlva árulóként és felségsértőként elítélték és lefejezték. Írásait (Morus Tamás) utóbb számon tartották, őt magát azonban elfeledték. Századok teltek el, míg a sorsában vállalt „makacssága” megint időszerűvé vált: Róma 1886-ban boldoggá, majd 1935-ben szentté avatta.

II. János Pál 2000-ben a politikusok védőszentjének nyilvánította.

A politikusoknak nagy szükségük van védelemre. Éppen egy ilyen emberre, mint amilyen Sir Thomas More volt – kinek nem árt *se nap, se szél* –; aki áll abban a kozmikus viharban, amelyben a nagybetűs hatalommal csak a szabad lélek (lelkiismeret) szegülhet szembe.

Bukásra ítélve (természetesen), de a hosszú távú (öröklét?) elszámolások egyenlege szerint (természetesen!) mégis győztesen.

Kisistenek a nagy Istenről

Végre már nemcsak Harry Pottert, hanem egy-egy Jókai regényt is szívesen kezébe vesz a tizenhárom éves lányom. Így hát én is átlapoztam az íróasztalán hagyott Szegény gazdagokat. Közben egyre inkább elbizonytalanodtam abban a hitemben, hogy olvasás által még a helyesírása is csiszolódik a gyerekeknek. Ugyanis a rendszerváltás után kiadott könyvben következetesen kis kezdőbetűvel írták Isten nevét.

Meglehetősen nagy kuszaságot és bizonytalanságot mutatnak e téren az aktuális sajtótermékek is. Például a Népszabadság egy jó féléve megjelent számának egyik cikkében az „Aguirre, Isten haragja” filmcímében az Isten neve egyszer nagy, másszor meg kisbetűvel szerepel. Az Index internetes újság pedig egy helyütt jópofizva arról értekezik, hogy a monoteista zsidó-keresztény vallás istenének a foglalkozása is isten, s mint foglalkozásnév természetesen kisbetűvel írandó.

Ezek után valami biztos fogódzót próbáltam keresni. A Magyar Tudományos Akadémia 2002-ben kiadott *„A magyar helyesírás szabályai”* kötete szerint *„a mitológia és a vallás fogalomkörébe tartozó, személynévként használt nevek általában nagy kezdőbetűsek: Allah, Boldogasszony, Hadúr, Isten, Jupiter, Ozirisz, Zeusz stb. – Az isten szót gyakran használjuk köznévi értelemben is, illetőleg olyan szövegösszefüggésben, amelyben kisbetűs kezdése a helyes: a görög istenek; Tudja isten, mi lett vele. Az isten szerelmére! Stb.”* A szöszedetben még példaként a *„hála istennek”*, az *„isten elleni vétek”* és az *„isten veled”* kifejezéseket is megtaláljuk. Ezek szerint tehát az a parasztember, aki a napját imádsággal kezdte és fejezte be, aki számára olyan természetes volt az Istenbe tett hit és bizalom, mint maga a levegővétel, az *„Isten áldja”* köszönésben valójában nem is kérte a Mennyek Urának áldását, csupán egy üres szövegösszefüggést mondott. De akár mai példát is említhetek. Ha templomban vagyok, akkor a vallási fogalomkörhöz tartozó nagybetűs Istennek adhatok hálát. Ha viszont a sielésből baj nélkül hazaérkező lányomat magamhoz öelve önkéntelenül szakad ki belőlem, a hálaadás, akkor ott már a helyesírás szabályai szerint az Isten csakis nemescek ernőként, lefokozva szerepelhet. A szakember szakkönyve manapság még *Kölcsey* istenhitét is felülbíráhatja, s a nemzeti imádságunkat is kiüresítheti. *Zsuffa Zoltánné* 1993-ban írt, s azóta még legalább három kiadást megélt *„Gyakorlati magyar nyelvtan”* könyvében ugyanis így olvasható az idézet: *„Szánd meg isten a magyart...”*

Vajon ez az istentelenítő mentalitás csak a múltunk öröksége, vagy már a jövőnk ölége is!?

Rendhagyó emléksorok

KARTAL ERNŐ MINORITA SZERZETESPAP HALÁLÁRA

Az emléksorok, melyekkel a nyájas olvasó itt megismerkedhet, nem rengetnek meg világokat. Azonban ha e kissé „kedvszegő” bevezető mondat ellenére mégis megtisztel azzal, hogy ezeknek a soroknak az olvasásába egyáltalán belekezd, esetleg még végig is követi írójuk gondolkodásfonalát, akkor talán nem fog csalódní, bár biztosíthatom: nem olvashat itt Kartal Ernő atyáról semmi szenzációsat.

És ez – úgy gondolom – egy jó katolikus pap esetében, mint aki Ernő atya is volt, így kell legyen, mert így illendő.

Azért nem kevesebbre, és nem többre történik itt most kísérlettel, mint egy nagy életigazságnak a megmutatására. Ezt az igazságot persze többé-kevésbé mindenki tudja, legszebben azonban talán mégis Kosztolányi Dezső egy költői gondolatában fejezi ki: „ilyen az ember, egyedüli példány”. Szándékaim szerint talán néhány gondolatsort kap arról is olvasónk, hogy milyen is volt ez az „ilyen”, ez a valójában és ténylegesen „egyedüli példány”, akit mi, miskolci katolikus-keresztények hívtunk Ernő atyának, de inkább Ernő bácsinak, és akit nagyon szerettünk. Kicsit érzelemmentesen szeretünk persze, már ha lehet így egyáltalában, mert tőle mi sem állt távolabb, mint az olcsó és felszínes érzelmi ömlengés – amint azt sokan tudjuk, akik többé vagy kevésbé ismerhettük.

Fentiek után még azt is előre kell bocsátanom, hogy Kartal Ernő atyának nem tartoztam a barátai közé semmilyen értelemben. Már ha egyáltalában voltak neki konvencionális polgári értelemben olyan emberei, akiket e nyelvezet „baráti körként” jelöl meg. Sőt, eléggé lényeges jellemzője volt kapcsolatunknak, hogy azt e sorok írója mint világi katolikus keresztény, valamiféle derűs és nyájas távolságtartás jegyében jellemezte önmaga felé leginkább. Ez a távolság a sokasodó évek futásában nemhogy csökkent volna, hanem ellenkezőleg: még valamennyire növekedett is Ernő bácsi részéről, amiben persze elhatalmasodó betegségének is lehetett bizonyos szerepe. Mindenesetre hiúság nélkül mondhatom, ez a kapcsolatom vele több volt egy mai keletű, ún. hétköznapi barátságnál: azt hiszem, igazán és mélyen a híve voltam-lehettem, és ő is a hívének tartott. Ez a fogalom – tudniillik a „hívőség” – az erkölcsi kategóriák jelenben divatos és oly számos metamorfózisában nem túlzottan gyakran használt, legalábbis az értéktartalom kihangsúlyozásával nem, még keresztény emberek körében sem. És nem is igazán biztos, hogy „übereli” a sokat dobált „a barátnóm”, „a barátom” igen-igen jól hangzó, de valljuk be, felszínessé olvadt-devalválódott szavait. Mégis, biztos érzem és zsigerileg is érzékelem: ez helyénvaló vele kapcsolatban, ez igaz, ez valódi. Mert ahogyan belépek a miskolci Minorban a gyóntatószékbe, ahogyan keresztet vetek a bejáratnál, ahogyan hódolok az Oltáriszentségnek, ahogyan

hadarva mondom a Hiszekegyet a prédikáció után a szentmisén, azt vele teszem, azt úgy teszem, mintha ő is jelen lenne – sőt „tudom”, jelen is van(!) – és sehogyan sem lennék képes kiiktatni mai katolicizmusomból mindazt, amit vele, és egy kicsit neki is csináltam – szeretett katolikus vallásomban-hitemben. És persze nem is akarom kiiktatni, mert ahogyan ő tanított katolikusnak lenni, azt biztosan látom jónak a lelkiismeretem tükrében ma is, és hátralévő életem fogzó időiben is!

Itt és most szándékom szerint életem két epizódját idézném föl Kartal Ernő atyával kapcsolatban, melyeket önmagamban jobb híján gondviselészerű találkozásoknak neveztem el. Mert akárhogyan kutakodom is az eseményekben emlékeim fonálán, ezekben az epizódokban emberi szervezéseknek és szerveződéseknek, evilági működető hatásoknak nyomát sem vagyok képes fölfedezni.

Íme az első emlék.

1971 nyarat írtuk, forró július közepét. Abban az időben fiatal egyetemi oktató voltam, alig egy éve fejezve be az egyetemet, fájdalmas búcsút mondván szeretett alma materemnek a budapesti Műegyetemnek. Úgy alakult, hogy a nyarak közepét leginkább Balatonfüreden tölthettem, többnyire a Műegyetem sportegyesületének, a MAFC-nak a vízitelepén. Némi nagyképűséggel szólva: vitorlázással. Kicsit link, kicsit „aranyélet” volt ez a „füredezés”, tudván a lelkem legmélyén, hogy nemigen tarthat már sokáig, de igyekeztem megtölteni kulturális tartalommal éppúgy, mint egészségfokozó sporttal, a munkaévre, sőt az előttem álló nagy életre gondoló töltekezéssel. Sok úszással, egy őszöreg, és a profi vitorlások által kimustrált repülő hollandival történő sportos vacakolással teltek ezek a nyári napok, két, barátként szeretett volt évfolyamtárs jóhangulatú és intelligens társaságában. Ők hasonló cipőben járván, mint én, szintén nyári szabadságukat töltötték Füreden, s kicsit nekik köszönhettem, hogy befogadva maguk közé, mellettük „élvezhettem a nyarat”, a magyar tengerrel, a Balatonnal együtt, annak északi, veszprémi partját, kirándulásokkal bejárva, s jól megismerve ezt a „Balaton-felvidéknek” becézett kedves országrészt.

Miskolcra sajátos technikával jutottam el az északi parton fekvő városba. Leginkább úgy, hogy a Keszthelyre menő gyorsvonattal elutaztam Siófokra, s onnan már egy jó óras hajóutazással könnyedén megközelíthettem az elegáns, és mindig jó hangulatokkal váró Balatonfüredet.

Nos, történt az egyik ilyen „leköltözésemkor”, hogy hatalmas hátizsákkal a hátamon, kezemben egyéb plusz cuccokkal rohanva ugrottam föl Siófokon a Helka motorosra, lihegve, éppen csak elérve az indulási időpontot, de nyilván nagyon elégedetten. A felső fedélzeten „dobtam le magam” a friss júliusi balatoni szélben, élvezve a közeli célhoz érést, a napfényt, a vízszag és a jó levegő örömet. Az utasokról kezdetben alig vettem tudomást, akik között rengeteg NDK-beli, németül beszélő vendég, félig-fürdőruhás, barnára sült nők, gyerekcsoportok, magányos kirándulók – ma úgy mondanák: szinglik, mint akkor én – és vegyesen mindenfélék lehettek.

Ahogyan a lihegés, és a kifújások véget értek, kezdtem jobbra-balra nézelődni-tétkintgetni, szemlélődni, ahogyan azt már ilyenkor leggyakrabban az ember teszi. Figyelve a gyönyörű, zölden tiszta vizet, melyet a hajócsavar, mint valami finom fűszeres

vajat, vagy fagyaltot tört meg, s nem is habozta, inkább kente maga előtt. Hajónk motoros és már nem az ötvenes–hatvanas évek gőzöseinek egyike lévén tisztán, szinte sütemény illatún fürta magát előre a kék szövetű levegőben és tiszta vízben.

A nagy fújtatások után végül lenyugodva és széttekintve, tőlem kicsit távolabb egy különös, vagy nekem akkoriban legalábbis figyelemre méltó társaságra találtam. Ők a hajófedélzeten egy enyhén árnyékos részen ültek, álltak, meglehetősen csendesen, s ez élenken elütött a többi kirándulócsoport viselkedésmódjától. Ebben a társaságban csak férfiak voltak, öten-hatan, sötétkék vagy sötétszürke, csaknem fekete öltönyökben. Néhányuk zakója alatt a nagy meleg ellenére még pulóver vagy mellény is volt. Ezek a férfiak viselkedésükben nagyon „finomak”, és igen-igen diszkrétek voltak. Egymáshoz nem sokat szóltak, inkább a tájat, a vizet, a hajót figyelték, mint én, és összességében sok mindent el lehetett volna róluk mondani, csak azt nem, hogy valami fenemód feltűnést keresők lettek volna. Noha tárgyilagosan szemlélve öltözkük a forró nyárban erősen rendhagyónak volt nevezhető – némi indokolatlan fontoskodással –, de erről a nyári forróságról ők mintha nem vettek volna tudomást, mintha nekik, és csakis nekik egyáltalán nem lett volna melegük, és abszolút szuverén módon, nem érdekelte volna őket a természetén kívül semmi. Nézegetve, méregetve magamban, a koruk olyan harminc és ötven év közé eshetett. Korábbi országjáró barangolásaim okozta „tanultsággal felvértezten” tűnődve vélelmeztem: esetleg pannonhalmi bencés szerzetesek lehetnek, akik valószínűleg Tihanyt megnézni keveredtek errefelé. Ezt a születő föltételezést azonban cáfolni látszott néhány körülmény, hogy a déli partról közelítettünk az északi felé, és a szerzetespapokat akkoriban olyanoknak képzeltem, akik nemigen járnak kirándulni. De legfőképpen az, hogy a bencés szerzetesek akkoriban már olyasféle habitusban jártak-keltek, ami engem legalábbis a világi papok reverendájára emlékeztetett. Ezeknek a csendes szavú útítársaknak a ruhája azonban nem ilyen volt.

A ma közismert „papi civil” akkoriban a világi atyák számára nem nagyon kedvelt viselet volt – esetleg evangélikus lelkészeknél dívott, az én akkori élményeim, ismereteim szerint legalábbis. A mi „rendes” katolikus papjaink jószerével mindenhová reverendában jártak. Igen ritkán teljes civilben, de ha ezt tették, akkor arra már nagy okuk kellett, hogy legyen. Ahogyan mélyebb alaposággal visszaemlékezem, nem is volt mind egyikük papi civilben, hanem egyszerűen sötét zakóban és nadrágban, a zakó alatt mélysötét színű pulóverben volt néhányuk. A pulóverre V-alakban hófehér ingnyak meredt néhányuknál, és nem a papi civil körgalléros fehér sávja. Akárhogyan is volt, az én embereim egy része mégiscsak ebben a bizonyos, ma papi civilnek nevezett öltözkében volt, s más részük – nevezzük így – a leírt közelítő papi civilben. A társaságot a sötét ruhák és a nagy meleg ellenére mégis mindvégig valamiféle „fegyelmezett derű” szellői lengték körül – amint azt már korábban is írtam – és nagyon szimpatikusak voltak. Ebből a sötétruhás körből egy társuk különvált, s a csoporttól kissé odébb, egyedül szemlélte a vizet és a tájat. Ez az úr még inkább elegáns volt: finom arcú, méléző tekintetű, karcsú alakú, elgondolkodva nézelődő. Talán mindezek ellenére nagyon diszkrét, nagyon feltűnésmentes. Megfoghatatlan, megmagyarázhatatlanul tiszta, mégis igen-igen férfias derű sugárzott belőle. A legjobb és legnemesebb értelemben férfias jelenség

volt, némi filmszínészesen megnyerő jelenség, azonban minden frivolság és nyitottság nélkül. Talán a fiatal Charles Boyer-re lehetett asszociálni, különösebb erőlködés nélkül. Úgy emlékezem, az egész emberből kihangsúlyozódott egy, mindenekelőtti különállás, ma úgy is mondanák: outszájderség. Ott a hajó fedélzetén vagy négy méterre állt a többiektől, időnként a hajó korlátjára támaszkodott, és a vizet nézte. Talán fényképezőgép vagy távcső volt nála, melynek objektívjén keresztül a horizontot s a hegyeket vizsgálta. Bújkált bennem a kíváncsiság kisördöge, ennyi szimpatikus titokzatosság láttán, és végül nem állhattam meg, hogy szóba ne elegyedjem vele.

– Füredre?

– Káptalan... szóval: Káptalanfüredre – válaszolta nyugodtan, hangjában meglepetés nélkül. És pontosan olyan hangszínnel, amit vártam.

– Mi járatban?

– Üdülünk. Egy hetet.

Itt egy hosszabb csend következett, később már kölcsönösen méregettük egymást, én úgy éreztem, nem igazán voltam túl érdekes számára. Minden feltűnő öltözék, és a kiemelkedően sok cucc dacára sem. Mint már írtam korábban, viselkedésében változatlanul nem volt semmiféle toladó aktivitás, de még szerény érdeklődés sem. Engem mi tagadás, egy kicsit bosszantott a finom flegmatizmusa.

– Milyen egyházi üdülő van Káptalanfüreden? – kérdeztem.

– A veszprémi püspökségé. Mi világi katolikus papok vagyunk.

– Akkor önök veszprémi egyházmegyes papok! – jött részemről a „fölfedezés”.

– Én nem – hangzott a lakonikusan rövid, de inkább szerény nyé finomított válasz, és ismét egy hosszabb hallgatás következett.

– Akkor az atya pesti? – mert gyermekem gondolkodásmódom okán úgy képzeltem, hogy aki ilyen városiasan, európaiasan, kulturáltan tartózkodó, az csak pesti lehet.

– Egri egyházmegyes pap vagyok – bökte ki, meglehetősen kelleetlenül.

– Ahá! Na ez érdekes – válaszoltam.

– Miért? Csak nem kedveli Egert? – mondta, feltételezni sem mervén egyebet, hogy akivel beszélget, az észak-magyarországi kalandorként vetődött erre. De mindezt változatlanul nem úgy kérdezte, mintha nagyon érdekelném őt.

Gondolom, minden embernek a saját személye a legfontosabb, különösen, ha kamaszkorból éppen csak kicseperedett, akkori „mai fiatal”. Ezért váltott ki bennem valami pszichológiai kihívásfélét ez a vonzó, sportos, okos, inkább fiatalnak, mint középkorúnak kinéző pap, férfiember. Aki – ezt egészséges érzéssel is meg lehetett állapítani – kifejezetten szép férfi, és most már még jobban emlékeztetett Charles Boyer-re a Gázláng című amerikai filmnek a cselekmény során ellenszenvenessé váló férfi főszereplőjére. És aztán az önkéntelenül hülye kérdés jött, persze csak „befelé” és nem hangosan megfogalmazva: hogyan lehet pap egy ilyen filmszínészkülsejű, de persze minden póz nélküli férfi?

– „Csípem” Egert, én azonban nem vagyok egri – válaszoltam.

– Akkor hova? (való) – de ezt a kérdést elnyomta egy mellettünk elrobogó hatalmas jacht.

– Miskolci vagyok – böktek ki.
 – Igen?! Ez érdekes – válaszolta.
 – Errefelé töltögetem a nyarakat – folytatom némi nagyképű gyakorítással-tódítással, ami azért úgy félig-meddig igaz is volt.
 – Hol? – kérdezte.
 – Füreden. A MAFC vízitelepén.
 – Az biztosan nagyon izgalmas lehet. De engedje meg, hogy bemutatkozzam: Ernő atya vagyok Egerből.
 – István – mondtam én is a nevemet. És itt újból kis szünet következett a megindult beszélgetésben.
 – Ön katolikus? – kérdezte. Most már nagyon szimpatikus volt ismét. Nem tegezett, de még csak nem is „magázott”. „Önözött”. Ez valami előkelőséget, exkluzív kedvességet kölcsönzött – ha lehet – még megnyerőbb, picit mosolygós férfarcának.
 – Az vagyok, de nem különösebben jó katolikus – mondtam.
 – Azért lehet ez még másként! – és biztatóan mosolygott.
 Ezenközben a Helka Balatonfüredre ért, már be is mondták az érkezést a hangosan beszélőbe. Meg azt is, hogy „tovább közlekedik Tihany, Badacsony felé”. Ő folytatta.
 – Mályiban és Nyéken leszek plébános októbertől. Keressen meg. Ha érdekli a katolikusság-kereszténység – mondta.
 – Műszaki ember vagyok. Tanárgégéd a Miskolci Egyetem Automatikai Tanszékén. Nem vagyok különösebben szent. Azért szoktam győnni, és járok néha templomba is – folytattam.
 – Lehet, dolgozhatunk még együtt az egyetemista fiatalokkal valami „okosat” – s az „okosat” szót kicsit csücsörítve, idézőjelesen mondta.
 – Hát, nem tudom. De lehet – és most már a leszálláshoz készülődtem.
 – Viszontlátásra, István! – és a kezét nyújtotta.
 – Visz... Dicsértessék a Jézus Krisztus, Ernő atya.
 – Keressen meg ősszel Mályiban a plébánián. Biztosan beszélgetünk egy tartalmasat. Ez volt életem első találkozása Kartal Ernő atyával.
 Ezután sok-sok év telt el és a folytatás sem Mályiban, sem Miskolcon nem jött létre.
 Nem tudom, ez a fentiekben leírt vízi találkozás mivé lett volna bennem, ha későbbi életem során soha nem találkozom már Ernővel, Ernő atyával, Ernő bácsival. Ahogy teltek-múltak az évek, átéltem néhány szép és néhány keserű életélményt, megkörnýezett egy betegség is. Már nem dolgoztam a Miskolci Egyetemen, meg-nősültem és gyermekeim – kisleim – születtek. Óvodáskorúak voltak, és egy kedves gépészmérnök barátom, Mustos Péter okos tanácsokkal látott el a kisfiúk vallásos nevelését illetően: Ernő bácsi, a Minorita-templom plébánosa nagyszerű ember, és kiválóan tanít hittant pici gyerekeknek, meg majdnem felnőtteknek, kispapoknak is. Átjár tanítani Egerbe, de azért szombaton kilenc órára hozd el Zolikát meg Gyurikát is a Minorita-templom sekrestyéjébe. Ernő bácsi ott tart hittanórákat óvodáskorú gyerekeknek. Meglátod, nem bánjátok meg. Eljött az ősz, a tél, és én el is vittem a ficskáimat a „Minor” sekrestyéjébe. Ernő bácsi mindig reverendában fogadott, frissen,

mosolygósan. Nyoma sem volt benne semmiféle távolságtartásnak – a gyerekek irányában legfőképpen nem, és ők is nagyon szerették őt. Az ölébe ültek, pontosabban a reverendájába, úgy tanított – elképesztően okosan, derűsen és természetesen. Úgy tanította a hittant, mint az óvó néni az oviban a „lánc-lánc eszterláncot”. A minorbéli első találkozást követően már úgy éreztem: ezt az embert, ezt a papot én valahonnan ismerem! Én ezzel az emberrel már találkoztam valahol! De hol? Mikor? És mintha már többször is találkoztam volna vele, nemcsak futó arcként, mint akik minden reggel azonos busszal járnak dolgozni, ismerik egymást, de mégsem, az arcuk ismerős, de semmi közük egymáshoz. Ki ez az atya? Fogalmam sincs róla! Van benne valami álopszerű, valami hihetetlen, hogy én vele találkozom. „Ki ez az ember?”

Mellesleg jegyzem meg, hogy abban az időben nem jártam, nem jártunk a családdal minden vasárnap templomba. Ha elmentünk, akkor leginkább a mindszen-tibe, vagy az újdíósgyőri Szent Imrébe. Csak nagyon ritkán a minoritákhoz. Azután egyszer, egy szombaton kora délelőtt, a kicsiknek tartott hittanórán minden megvilágosodott. De ez már az a bizonyos második életepizód.

Ernő atya, akkor már mint a miskolci Nagyboldogasszony-plébániatemplom plébánosa, hittanórát tartott a kicsiknek a sekrestyében, a nyolcvanas évek közepén. Szombat délelőtt volt, valószínűleg még nem voltunk benne a nagybőjtben.

Arról beszélt Ernő bácsi a kisgyerekeknek, hogy a jó Isten mennyire szeret minket. Nyolc-tíz gyerek körbeülte őt a régi székeken, ketten – az egyik az én Zolika kisfiam – az ölében.

„Tudjátok, gyerekek, a jó Isten nagy-nagy szeretetében elküldte hozzánk szent fiát, a kis Jézust. Őt ünnepeltük karácsonykor, tőle kaptuk a sok szép ajándékot, a csillogó karácsonyfát. Ugye milyen jó rá emlékeznünk, ugye milyen szép volt?”

„Sz-é-é-p!” – húzták rá a gyerekek.

„De a jó Isten még annál is nagyobb jót tett velünk: szent fiát a keresztfán feláldozta nagy szeretetében érettünk. Akit leginkább szeretett, és aki a legjobb ember volt valaha is a világon. Ez az ember a mi Urunk, Jézus Krisztus. Értünk szenvedett a keresztfán teljesen ártatlanul, ott meghalt és föltámadott. Úgy, ahogyan azt az Atya akarta. Mert szeretett minket, úgy, mint senki más a világon. Ezért gyerekek, nekünk is, nektek is őt kell szeretnetek legjobban a világon: a mi Urunkat, Jézus Krisztust – az Isten fiát. És utána anyukát, apukát, a tesókat, nagyt is szeretnünk kell! De én tudom, őket ti szeretitek is. Azonban a többi embert is szeretnünk kell nekünk, katolikus keresztényeknek, és nem szabad elhamarkodottan rosszat mondanunk senkiről! Elmondok most nektek egy történetet, ami velem történt meg, és abból majd megtudjátok, hogy a pap bácsi életében is milyen könnyen előfordulhatna mindenféle rossz eset. Például, hogyha nem szeretné az embertársait, akkor bizonyosan nem a jó Isten csendes tanácsadó szavára hallgatna. Mennyire rosszul tenné, ha nem mindenkit szeretne, hanem csak azokat, akikről már az első pillanatban látja, hogy biztosan jók, és a többi emberre azt mondaná: veletek nem törődöm, mert ti rosszak vagytok, ti nem szeretitek sem a jó Istent, sem egymást. Lám-lám, eltelik egy kis idő, és a pap bácsi is rájön, hogy bizony azok az emberek is jók, akikről ő először azt gondolta,

hogy nagyon nem azok, akkor őket nem is kellene szeretnie sem neki, sem a többi embernek. Hallgassátok meg gyerekek, mi történt velem néhány éve, itt, nem is messze a miskolci Minorita-templomtól.” És mesélni kezdett.

„Egy meleg augusztus eleji hétköznapon jöttem hazafelé. Már itt jártam a főposta előtti tér elején, a Kazinczy utcán, amikor látom, hogy a főpostától a város felé, a Délibáb étterem ablaka előtt egy csomó ember körüláll valamit, vagy inkább valakit. Nézegetnek, szemlélgetnek, de nem nagyon csinálnak semmit. Odamegyek, ahol a sok ember áll és bámul, megnézem, mi is van ott.

„Részeg disznó!” – szól így az egyik ember.

„Na ez jól beszívott!” – így a másik.

„Fölvakarhatja majd az asszony ezt a disznót. Viheti haza a *manus* felesége, innen a porból ezt az *állatot*. Moshatja ki a mocskából egy hétig” – tódított hozzá a harmadik, de lényegében a körülállók nem csináltak semmit, csak bámulták a porban fetrengő embert, mert becsmérték, és érdeklődéssel kommentálták kínlódása részleteit, szóval: kitartóan „cikizték”.

Meglehetősen rossz állapotban volt valóban emberünk, próbált volna leülni valahová, mert persze állni már nem bírta. Pontosabban „föltámaszkodni” akart volna valamire, de azt sem nagyon tudott, mert a kirakat párkánya meglehetősen keskeny volt, nem adott lehetőséget arra, hogy oda, mint valami lócára le lehessen ülni. Így hát minduntalan le-lecsúszott, leesett a hátsójára olykor-olykor rendesen be is verve a fejét a párkánykő szélébe. Az egész ember valami félig éber, félig eszméletlen állapotban lévő lénynek látszott, és az egészségügyben gyakorlatlan utcanép számára valamiképpen a „jól berúgott”, „igencsak részeg” minősítés tűnt a leginkább valóságos kórképnek. Én azonban láttam, hogy a sok ember téved, irgalmatlan, és valahogy igazságtalan – tudatlansága okán – ehhez a szerencsétlen emberhez. Ugye tudjátok gyerekek, az én anyukám doktor néni volt, és sokáig én magam is orvos akartam lenni. Akkoriban a papi hivatásra nem is nagyon gondoltam elég hosszú ideig. Mindenesetre ezeknek az okoknak a következményeként bizonyos orvosi esetekről buzgón olvastam diákkoromban. Gyorsan besiettem hát a hűvös templomon át a sekrestyébe, ahol most is vagyunk. Fölkaptam a telefont – ott az íróasztalon, ahol most is áll – és amilyen gyorsan csak tudtam, hívtam a mentőket. Utána újból kisiettem a térre.

Szerencsénk volt, a mentő egy-két perc múlva már ott állt a Debreceni utcában és fürge léptekkel kiszállt belőle egy nagyon jó szakembernek kinéző mentőorvos. Széttolta a báméskodókat és a földön fekvő bácsihoz lépett. Megfogta a pulzusát, inge alá nyúlva kitapintotta a szívverését. Azonnal láttam, ő tudja, az ember, akihez kihívtam, és aki még mindig az utca földjén fekszik, nem részeg. Ő tudja, hogy a szerencsétlen biztosan nincsen berúgva, csak hát a sok tudatlan, tanulatlan ember, feltehetően önmaga ismert eseteiből kiindulva ezt nagyon biztosan így gondolta. De a mentőorvos a többi emberrel akkor már nem törődött.

Aztán hamar jöttek a hordággal a mentősegédek és a beteg, aki az imént még az utca porában fetrengett, rásegítették, majd azzal együtt betolták a mentőautóba. Még megkérdezték az embereket, ki hívta őket telefonon, amire – természetesen – jelent-

keztem, és a mentőorvos felírta a személyi adataimat. Ezek után elbúcsúztunk, s a bámész tömeg lasscskán eloldalogva feloszlott.

Eltelt egy-két nap, egészen biztosan nem több, és én mentem a Szentpéteri kapui megyei kórházba a betegeket elsőkénteken gyóntatni. Miután befejeztem a betegek papi „ellátását”, eszembe jutott a tegnapelőtti eset. Na – gondoltam – most meglátogatom „az én emberemet”. Meg is találtam a megfelelő osztályon, már magánál volt. Bemutakoztam neki, mert azért még úgy tűnt: nem ismer. Vagy ki tudja! Lehet, ismer valahonnan, talán templomjáró ember, és akkor az oltár előtt láthatott. Kölcsönösen bemutatkoztunk, mindazonáltal nagyon furán méregettük egymást, pislogtunk egymás felé, de azért már kedvesen és derűsen. Emberem azt újságolta, hogy meglátogatták őt hozzátartozói, és mennyire hálás nekem, akit most már a jó Isten segítségével személyesen is megismert. Vagy talán ismerjük egymást régebről? Ezt nem tette hozzá, de a tekintetéből kiolvastam – így gondolja. Váltottunk még néhány mondatot, aztán jobbulást kívánva elbúcsúztam.

Látjátok, kedves gyerekek, kis csillagaim: nem szabad az emberekről első pillantásra rosszat feltételezni, még akkor sem, ha úgy néz ki, hogy a feltételezett rosszság igenis megalapozott. Mert bizony a jó Isten csinál egy nagy „cselet” és bebizonyítja nekünk, gyanakvó és sokszor rossz szándékú embereknek: ne legyetek olyan önhittek, ne gondoljátok, hogy a ti gondolataitok az egyedüli igazság.

Mert az a bácsi bizony ott azon az augusztusi kora délutánon nem volt berúgva, nem volt részeg, hanem rosszul volt, vagy beteg volt. És a sok ember, aki körülállva nézegette, elkövette – tudatlansága miatt – azt a hibát, hogy a jót, a betegséget még csak nem is foltételezte róla. Vigyázzatok, ti ne kövessetek el ilyen hibákat!

Ez így van Timikém, Zolikám, Gyurikám! Bizony így, aranyos gyerekek!

Most pedig tegyük össze a kezeccskéket és imádkozzunk! Üdvözlégy Mária!”

Így fejeződött be az az egykori hittanóra, ezzel a – számomra – fantasztikus történettel azon a február eleji szombat délelőttön.

A hittanóra a kicsiknek persze befejeződött, de nem a történet, e sorok írója számára. Miért fantasztikus e történet számomra?

Elkezdttem kutakodni az emlékeimben-élményeimben már ott, az órán. Abban az időben, úgy 1985–86 táján a templomi-plébániai hitoktatásban az volt a gyakorlat – főleg kisgyerekek oktatása esetén –, hogy a szülő, aki elkísérte gyermekét vagy gyermekeit a templomba, beült abba a terembe, ahol a pap az órát tartotta, és végigülve-végigvárva a hittanórát, mintegy részese volt annak. Akarva-akaratlan hallotta, hallania kellett az ottani történések minden mozzanatát.

Ahogy hallgattam Ernő atya mesélését, egyre melegebb lett a szívem környéke, de egyre inkább zavarban is voltam. Vörös, fehér és kék lehetett az arcom a történet hallatán, és – indokolt ez vagy sem, nem tudom – ahogy haladt előre az egyszerű mese, valahogyan szerettem volna elsüllyedni a föld színe alá. Eltűnni, de legalábbis föllátni, és kimenni. Ezt nem nagyon mertem már, minthogy a többi gyerek szülei is ott ültek a környezetemben, és akkor túlságosan „kilógott volna a lóláb”. Kilógott volna? Ugyan miért, hiszen egy vagy két gyerek szülője nyugodtan kimehetett, és ki

is ment máskor az óra közben levegőzni, cigarettázni, vagy egyszerűen csak intézni a hétvégi bevásárlást addig, amíg a kicsi a „tisztelendő bácsinál” van hittanórán. De én nem mertem sem felállni, sem kimenni, még megmoccanni sem nagyon, bár Ernő atya az órát teljes nyugalomban, a szokásos derűben tartotta. Nem nézett sem jobbra, sem balra, sem a szülőkre. A gyerekekre nézett csak a legnagyobb nyugalommal, ugyanúgy, mint más alkalmakkor. Ebből következik, hogy felém sem irányította a tekintetét – teljesen természetes módon.

Akkor hát miért volt olyan izgalmas ez a tanóra számomra? Azért, mert az az ember, az a rosszullében fetregő ember ott a Délibáb söröző ablaküvege előtt – amelyet ma Régiposta vendéglőnek neveznek – nos, az az ember én voltam, én vagyok! És ezt Ernő atya tudta már a kezdetek kezdetén, amikor a kisfiamat először vittem hozzá hittanóra-ra. Mindazonáltal a történetet úgy mondta el, mintha nem tudná, de mindenképpen úgy, mint aki mindennek semmilyen jelentőséget nem tulajdonít. Sőt, mint ez később egy vele folytatott beszélgetéséből kiderült, nagyjából még arra is emlékezett, hogy én voltam az a balatonfüredi „hobó”, akivel a Helka motoros fedélzetén 1971, vagy ’72 nyarán szóba elegyedett. Az igazsághoz tartozik, hogy azon a bizonyos beszélgetésen nem történt meg az összekapcsolása ennek a két élménynek: a hajón való ismerkedés és a Délibáb söröző előtti, rosszulléttel küzdő embernek az összekapcsolása, azonban az, hogy ő a hittanórákon „felismert”, mint korábban általa megmentett, de legalábbis megsegített embert, az egész életbeli – pontosabban életembeli – kapcsolatunkra rányomta a bélyegét. Még hozzá olyas értelemben, hogy a vele való döntő találkozásaimban én mindenképpen a jó Isten kezének közvetlen irányító hatását érzékelttem.

Elfogódottan, sőt félve írtam le ezeket a sorokat, mintegy három hét időtartama alatt. Azért elfogódottan és szégyenlősen elsősorban, mert féltő, hogy olvasóim egy része valamiféle „különleges előjogokat vindikáló” hátsó szándékot, hatásvadász önhittséget, különcködési vágyat is kiolvashat itt lejegyzett gondolataimból. Viszont teljes nyugalommal, és Isten előtti felelősséggel ki merem jelenteni, hogy Ernő atyával való kapcsolatomban ezeken a dolgokon kívül semmi extra, semmi rendkívüli, semmi különös nem volt.

Bevezetőmben valami olyasmit írtam le, hogy úgy lépek be a Minor gyóntatószékébe szokásos kétheti gyónásomkor, mintha középen Ernő bácsi ülne. Az igazsághoz azonban hozzátartozik az is, hogy talán a fentiekben elmeséltek is az okai annak, hogy noha Ernő bácsit nagyon szerettem én is, nem igazán szerettem nála gyónni. Nem azért, mintha nem gyóntatott volna kiválóan. Valahogy „túl közelinek” éreztem magamat hozzá, mintha édesapám „közvetítené” bűneimet a jó Isten felé, s ez a „föltételezett” vagy inkább „bemagyarázott” körülmény gyakran feszélyezett. Mégis igaz az, hogy ha a gyóntatószékben Ernő atya ül, az megnyugtató, az a természetes, az az „igazi”, az van „jól”.

Nem voltam barátja Ernő atyának, bár egy időben – ez a gyakori plébánosságainak utolsó szakaszára igaz megállapítás – igen sokszor találkoztam vele, s töltöttem nála inkább hosszabb, mint rövidebb időket. Híve voltam, és vagyok is, ameddig csak élek. De ha Isten engedi: mindörökre!

Kartal Ernő írásaiból – hagyatékából

DR. SEREGÉLY ISTVÁNROL
A KISPAPTÁRS ÉS A SZERZETES SZEMÉVEL

I. Diákéveink – kispapi barátságok

Érsekfőpásztorunkat, dr. Seregély Istvánt, még kispap éveiből, a Központi Szemináriumból ismerem. Én is egyházmegyes kispap voltam, csak később lettem szerzetes. Azt tudom, hogy a szerzetesrendek feloszlása után a szerzetesnövendékek egész csoportja folytatta tanulmányait Pesten és lett a Központi Szeminárium növendéke. A pesti központisták egykettőre maguk közé fogadták őket. Homogén és összeforrott közösség lettünk.

Ami minden ifúsági együttesben kialakul, itt is megvolt, hogy ti. az idősebbek jobban a fiatalok érdeklődési körében éltek, mint fordítva. A fiatalabbakat egy-egy külön feladat vagy általános jellegű megbízatásuk tette ismertebbé. Így Seregély Pistát is a technikai dolgokban való ügyessége és a segítőkészsége jellemezte az idősebbek szemében. Ő lett ugyanis a „műszaki duktor”, aki legalább egy csavarhúzózt mindig hordott magánál. Hivatalból több-kevesebb sikerrel megbütykölte a villanykapcsolókat, kilincseket. Akkoriban bonyolultabb technikai apparátusunk nem volt. A primitív stencilező és egy-két nyomorek írógép is az éber párt és a rendőrség utasítása szerint szigorú ellenőrzés alatt állt.

A Központiban töltött évek után elsősorban évfolyamonként ápoltunk baráti kapcsolatokat. De a központisták még ismeretlenül is összetartozó csapatnak, papi közösségnek tekintették egymást. A személyes ismeretség pedig még jobban tudatosította ezt az összetartozást, ha az évek múltával valahol találkoztunk.

Ilyen személyes találkozásra került sor közöttünk egy alkalommal Miskolcon, amikor már miskolci plébános voltam. Őszintén szólva, nem tudtam István miskolci gyökereiről, a városhoz, a gimnáziumhoz fűződő kapcsolatairól. Rokonait látogatva jött el templomunkba misézni, és emlékszem, öröm volt találkozni vele, annyi esztendő után. Így tudtam meg, hogy a Dunántúlon van, valahol az akkori világunk végén. A keleti és a nyugati országrész akkortájt még messzebb esett egymástól, mint manapság.

Amikor a Szentszék őt nevezte ki egri érseknek, az egri egyházmegyében ismeretlen községi plébánost, a Pesten végzett papok mint régi központistát és ismerőst várták. Érseki kinevezése az egri egyházmegyében sok találgatásra adott alkalmat. Úgy hírtelt, hogy a Szentszék saját kezdeményezésére és nem állami ajánlással nevezte ki őt. Különböző csatornákon valahogy kiszivárgott ez a dolog, és érezhető volt az állami hatóságok, elsősorban az Egyházügyi Hivatal feszült várakozása.

Hogy érzékeltessem ezt a helyzetet, elmondom, hogy Kádár László egri érsek halála

után a székeskáptalan tiszte és feladata volt, hogy az új érsek kinevezéséig káptalani helynököt válasszon. De ez a különben merőben egyházi belügy és a kánonjogban előírt feladat akkoriban nem mehetett csak úgy egyszerűen és szabadon. Az ÁEH által megkívánt cirkusznak tulajdonképpen ez volt az üzenete mindannyiunk, illetve az egész egyház számára. Az Egyházügyi Hivatal minden módon jelezte és most különösen is fontosnak tartotta „fennhatósága” hangsúlyozását. Akkor én is az egi székeskáptalan kanonokja voltam, közvetlen résztvevője és tanúja a helynökválasztásnak. A megválasztandó káptalani helynök személye véleményem szerint igazában nem jelentett az ÁEH részére semmiféle kockázatot.

Összeült tehát az érsekségen a káptalan helynököt választani. Addig is volt érseki helynök, Mészáros Lajos. Csontos Barna kanonoktársunk (irodaigazgató) azt javasolta, hogy első titkos szavazásunkat csak jelölésnek tekintsük. Az eredményt ő megbeszéli az Állami Egyházügyi Hivatal elnökével, és csak azután szavazzunk ténylegesen. Tudtuk, hogy az ötletet nem ő találta ki. Azt sem, hogy mindezt ne telefonon beszélje meg Miklós Imrével, az ÁEH elnökével, hanem menjen fel Pestre, és úgy referáljon neki.

A szavazás után tehát az érsekség autójával el is ment Pestre. Mi meg – a székeskáptalan tagjai – beszélgettünk, kávéztunk, aztán ebédeltünk. Számígtattuk, mikorra jöhet vissza. Beszélgetésünk jó anyag volt a lehallgató szervek számára. (Az érsekségről egész sereg ilyen lehallgató készüléket szereltek le a rendszerváltás után. A szemináriumból például hármat.)

Mondanom sem kell, hogy késő délutánra jött csak vissza a kegyes beleegyező válasszal. Az elnök úr „nagy elfoglaltsága miatt” sajnos nem tudta azonnal fogadni. Őt is, de még inkább minket jól megvárakoztatva jelezték: nehogy azt higgyük, az új, független érsek kinevezése valamit is változtathat a helyzeten. Jó lesz vigyázni, „nélkülünk semmit sem tehetek”.

Később az érseki beiktatás szépen és rendben lezajlott. Kivonult persze az ÁEH is. A szertartást követő fogadáson az új érsek, Seregély István köszöntötte a megjelenteket. Ha még meglenne az akkori beszéde, jól illusztrálná, amit mondok: okosan, higgadtan, a helyzet ismeretében szólt arról, milyen feladatokat jelent számára a főpásztori kinevezése: lelkipásztori feladatot, az egyház, a hívek szolgálatát. Mértéktartó, nyugodt hangneme az egyházügyis embereknek szemlátomást megkönnyebbülést jelentett. Miklós Imre is pohárköszöntőt mondott, és ki is fejezte ezt valamiképpen. Mintha oldódott volna az a feszültség, amelyik megelőzte az érseki beiktatást. A történelem haladását azonban az ÁEH pillanatnyi megkönnyebbülése nem tudta megállítani.

2. Új helyzet Egerben

Visszaemlékszem arra is, feltűnést keltett, hogy az új érsek nem a hagyományos érseki rezidenciában, hanem egy kis lakrészben alakíttatta ki a lakását, egy dolgozószobát és egy hálószobát fürdőszobával. Itt látogattam meg nem sokkal később és beszélgettem vele. Elsősorban a régi központista társakról, aztán meg a közvetlen munkatársairól referáltam, ahogyan én láttam őket. Úgy gondoltam, és nem alaptala-

nul, segítséget és tájékoztatást jelent a munkájában, ha ismeri a véleményemet. Kissé távolabb húzódtunk a telefontól, halkán is beszéltem, mégis néhány hónap múlva valaki egy javaslatát azzal bízta volna rám: mondd meg az érseknek, hiszen te vagy a tanácsadója, nem? Annyira hangsúlyozta ezt a tanácsadást, hogy kénytelen voltam az összefüggésekre következtetni. Nyilván lehallgattak mindent.

Nem mondhattam magam tanácsadónak, de annyit mindig éreztem, számíthattam az érsekfőpásztorra, mint paptársa és munkatársa. Ez a jó viszony talán akkor vált kérdésessé, amikor a 6 éves rektori ciklus végén kértem elbocsátásomat a minorita rendbe. Azóta sem beszélünk róla, de volt egy olyan érzésem, hogy Seregély István nem vette jó néven távozásomat. Váratlanul érte bejelentésem, és a lehetséges okok között talán arra is gondolhatott, azért távozom az egri egyházmegyéből, mert így tüntetek az „idegenből” jött érsekfőpásztor ellen. Biztosan kellett ilyesmire gondolnia, hiszen ha én hallottam olyan véleményeket, hogy „miért is nem az egyházmegyén belülről választottak főpásztort Rómában”, akkor ezt neki is valahol tudtára hozták, már csak azért is, hogy elbizonytalanítsák, papjaival szembefordítsák és arra késztessek, hogy támaszkodjon az ÁEH „jóakarátára”. Ez csak a saját spekulációm, megérzés, ha úgy tetszik, nem tudom semmivel alátámasztani.

Ahogy Seregély Istvánt, mint főpásztort megismertem, az Állami Egyházügyi Hivatalra mint támaszra, nem tartott igényt. Belevetette magát a munkába, eleinte még a plébánosi tapasztalatai és beidegződései szerint. (Úgy tudom, a bazilika nagybőjti leplét személyesen mérte, szabta.) Aztán egyre szélesebb perspektívával és országos méretekben jelent meg a magyar egyház életében. Rövidesen a Magyar Katolikus Püspöki Kar elnöke lett, majd az Európai Püspöki Konferencia titkára. Csak sejtettem, hogy nyelvtudását milyen nagy szorgalommal és erővel fejlesztette. A mi nemzedékünk számára nemcsak a holt nyelvek, de az élő nyelven írt szakirodalom is csak saját erővel, egyéni tanulással, sok munkával volt elérhető. Külföldi tanulmányút akkor lehetetlen volt. Aki valamiképpen ilyen külföldi tanulási lehetőséget kapott és kiutazhatott, nem térhetett haza. Jóval később vált lehetővé külföldi tanulmányút, vagy posztgraduális képzés. Én csak sejtem, ő tudná megmondani, hogy az egyházmegye kormányzása mellett mennyi munka és energia kellett ahhoz, hogy németül, franciául, később angolul is annyira megtanuljon, hogy az európai püspökök között kapcsolatot építhessen.

Mondanom sem kell, bennem semmi ellenérzés vagy elhatárolódási szándék nem volt, amikor a minorita renddel való kapcsolatomat nyilvánosan vállaltam, a rendbe léptem, és rövidesen örökfogadalmat tettem. Számos más szempont vezetett. Biztosan jobb lett volna, ha indokaimat előbb velem, a főpásztorommal beszélem meg. Akkor talán megértése megkönnyítette volna döntésemet.

3. A szerzetesi közösségek és az érsek

Nekem elsősorban a minorita rend újrakezdésével és szerveződésével kapcsolatosan van tapasztalatom, mégpedig nagyon jó tapasztalatom. Ez azt jelenti, hogy az első perctől kezdve egyetértést és segítőkészséget tapasztalhattunk például rendházaink és

templomaink visszanyerése terén. Bármennyire is furcsa ezt leírni, ez nem is olyan magától értetődő.

Van összehasonlítási alapom, ezért mondom ezt. A bátortalanul és sokszor hiányos létszámmal induló szerzetesrendekkel szemben a templomaikat ellátó lelkipásztorkodó papság sem fogadta a változást egyértelmű lelkesedéssel. Miért? Praktikus okok, a helyzet miatt. A szerzetesi templomok a legtöbb esetben frekvenciált helyen, városközpontban álltak. Többnyire volt egy ragaszkodó és templomát szerető hívő közösségük is. Mint plébániatemplomok, vagy lelkipásztori központok a szerzetesrendek feloszlatása után sok esetben jó környezetet, szép feladatot és nem utolsósorban biztos megélhetést, anyagiakat is jelentettek az ott működő egyházmegyes paptestvéreknek. A rendi templomok „visszafoglalása” sok esetben egyéni érdekeket sértett. De volt olyan eset is, amikor a visszatérő és templomukat, rendházukat visszafoglaló szerzetesrendek a megyésfőpásztor ambícióit és terveit kereszteztek. A legsúlyosabb ilyen konfliktusunk az aradi rendházunk miatt volt. Ott ugyanis nem szűnt meg, csak nagyon leépült a rendi jelenlét és a lelkipásztori munka. Már jóval a romániai rendszerváltozás után a temesvári püspök úr elrendelte a rendház és a templom átadását. Kinevezte a plébánost és kitűzte a beiktatás napját is. Felfogása szerint ez az átadás nem zárta volna ki a tulajdon átadásának a tervét sem.

A rendi jogász szerint ez az intézkedés minden egyházi jogot sértett. Tiltakozásunknak meg is lett az eredménye, nem lett belőle semmi. A rendünk Aradon maradt a templomában, rendházában és rendelkezik tulajdonaival. Maradt azonban a feszültség és a felmérhetetlen lelki kár, amely a híveket is megosztotta és a kívülállókban is felvetette a kérdést: nem az-e a szerzetesek és a papok legfőbb célja, hogy Isten országát hirdessék közöttünk?

Ha mindezt magyarországi viszonyokra fordítom, különösképpen az egri egyházmegyére és dr. Seregély István érsekkfőpásztorral való kapcsolatunkhoz hasonlítom: olyan, mint az ég meg a föld. Mi itt mindig számíthattunk az érsekkfőpásztor segítségére. Ha feladataink túlhaladták erőinket, kérhettünk egyházmegyei segítséget. Nem kitiltotta templomunkból és munkaterületünkről papjait, hanem esetenként hivatalosan jóváhagyta a testvéri együttműködést. Így kaptunk kollégiumunkba megfelelő hitoktatót Mischinger Ferenc atya személyében, de így kértünk és kaptunk tőle kamatmentes kölcsönt is, amikor renoválásaink elakadtak. Minden esetben személyes jóakaratot tapasztalhattunk a lelkipásztori munkánk, a rend újraindítása, a beilleszkedés feladataiban. Aki ilyen körülmények között dolgozik, az tudja igazán értékelni, milyen biztonságérzetet ad egy ilyen egyházmegyei háttér. Különösen akkor, ha más-milyen helyzettel is találkoztunk, és volt, van viszonyítási alapunk (amire korábban röviden utaltam).

Úgy látom, a többi szerzetesrend terén is hasonló a helyzet. Bizonyára nálam jobban és illetékesebben tudják bemutatni tevékenységüket a Miskolcon gimnáziumot és kollégiumot építő jezsuiták. Azt hiszem, a távolabbi jövőt illetően ez az intézmény, a Fényi Gyula Jezsuita Gimnázium lesz Seregély István érsekkfőpásztori működésének legnagyobb jelentőségű tanúja. De bizonyára kiállja az idők próbáját a Szatmári

Irgalmas Nővérek épületében újraindított Fráter György Katolikus Gimnázium és Kollégium is.

Ami azokat a szerzetesrendeket illeti, amelyek korábban az egyházmegye területén működtek, de most nem, vagy alig vannak jelen, nem azért nem tudtak újraindulni, mert nem kapták meg a főpásztori segítséget. A feloszlítás után a mai hazai és európai légkör nem kedvez a hivatásoknak. A férfi szerzetesrendek közül Kazincbarcikán szakmunkásképző iskolát tartanak fenn a szaléziak. Változatlanul a kezdet kezdetén állnak Egerben a serviták, akik külföldi rendtagokkal vették át az egri rendházukat, de a plébániát még egyházmegyes papok látják el. Az obszerváns ferencesek országosan több nagy intézményt tartanak fenn, az egri egyházmegye területén lévő rendházaikba még nem tértek vissza. A ciszterek Egerben egy gimnáziumot működtetnek, de inkább világiak közreműködésével, mint ahogy ez országosan is kialakult.

E számunk szerzői

Alakszai László és *Alakszainé dr. Oláh Annamária* közgazdász, a MEP osztályvezetője, ill. közgazdász, adótanácsadó

Balázs Géza nyelvész, néprajzkutató, tanszékvezető egyetemi tanár (ELTE, BDF)

Bánffy György Kossuth-díjas színművész

Dr. Bod Péter Ákos közgazdász, a Corvinus Egyetem tanszékvezető egyetemi tanára

Dr. Bobács Béla az Eperjesi Egyetem Görög Katolikus Teológiai Karának dékánja

Csomós József a Tiszáninneni Református Egyházkerület püspöke

Fejes Rudolf Anzelm premontrei szerzetespap (Nagyvárad)

Görömbei András irodalomtörténész, a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem professzora

Gyöngyösi Gábor újságíró

Jeney Edit újságíró

Jókai Anna Kossuth-díjas író

†*Kartal Ernő* (1929–2006) minorita szerzetes, volt tartományfőnök

Kocsis L. Mihály újságíró

Kusnyír László református lelkipásztor, Méra

†*Nagy Gáspár* (1949–2007) Kossuth-díjas költő

Pozsgay Imre politikus, a Károlyi Gáspár Református Egyetem és a Debreceni Egyetem professzora

Dr. Rivasz-Tóth Gyula gyermeksebész, a KÉSZ miskolci elnöke

Sasvári István villamosmérnök, hitoktató

Dr. Seregély István egri érsek

Szunyogh László építész, Miskolc

ADEPTUS®

MÉRNÖKI, ÉPÍTŐIPARI ÉS KERESKEDELMI Rt.

3525 Miskolc, Szepessy u. 3-5.

Telefon: (46) 501-391, 412-706

Telefax: (46) 501-397, 501-398

E-mail: adeptus.mi@mail.datanet.hu

CÉGÜNK TEVÉKENYSÉGI KÖRE:

- Építőipari fővállalkozás
- Magasépítés
- Mélyépítés
- Acélszerkezet-gyártás,
-szerelés

Tartalomjegyzék

- NAGY GÁSPÁR:** Októberi stációk (3)
GÖRÖMBEI ANDRÁS: Nagy Gáspár (5)
BOD PÉTER ÁKOS: Mi az igazság? (6)
POZSGAY IMRE: A magyar „bal” természetrajza (16)
JÓKAI ANNA: Reménység, nemzet, hit (24)
ALAKSZAINÉ DR. OLÁH ANNAMÁRIA és ALAKSZAI LÁSZLÓ:
Keresztény értékek a szekularizált világban (32)
CIKKEK, ELŐADÁSOK, TANULMÁNYOK
SEREGÉLY ISTVÁN: Árpád-házi Szent Erzsébet jubileumi évében (36)
JENEY EDIT: Mint hajnalcsillag (44)
CSOMÓS JÓZSEF: A református egyház az év fordulóján (45)
KUSNYÍR LÁSZLÓ: Nagyböjt–húsvét (51)
DR. BOHÁCS BÉLA: Az Eperjesi Görög Katolikus Egyházmegye (52)
FEJES RUDOLF ANZELM OPREM: A kitartás és az állhatatosság erénye (60)
MINDENNAPI KENYERÜNK
RIVASZ-TÓTH GYULA: Maradj velünk, mert esteledik (65)
SZUNYOGH LÁSZLÓ: A miskolci Erzsébet tér esztétikája (67)
UNOKASZÓTÁR (9.)
GYÖNGYÖSI GÁBOR: Vásár (73)
 Vásárfia (73)
 Madárlátta (kenyér) (74)
 Tarisznya, tarisznyázás (74)
 Vendégoldal (74)
 Lócs, lócsök (75)
 Tézsza (75)
 Csapófa (75)
 Kulacs (75)
 Csobolyó (76)
BALÁZS GÉZA: Lótosprém (77)
BÁNFFY GYÖRGY: Rettenthetetlen (77)
KOCSIS L. MIHÁLY: Hűség (77)
JENEY EDIT: Kisistenek a nagy Istenről (80)
SASVÁRI ISTVÁN: Rendhagyó emléksorok (81)
KARTAL ERNŐ ÍRÁSAIBÓL – HAGYATÉKÁBÓL (90)
 E számunk szerzői (95)